קבלה · רמ״ק

אור נערב

רבי משה קורדובירו [הרמ"ק]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אור נערב

רבי משה קורדובירו [הרמ"ק]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אור-נערב/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

חלק א 5
נושא 5
פרק א 5
פרק ב 9
פרק ג 11
פרק ד 12
פרק ה 17
פרק ו 19
חלק ב 21
נושא 21
פרק א 21
פרק ב 22
חלק ג 23
נושא 23
פרק א 23
פרק ב 24
פרק ג 26
פרק ד 27
פרק ה 30
חלק ד 34
נושא 34
פרק א 34
פרק ב 36
חלק ה 38
נושא 38
פרק א 38
פרק ב 41
חלק ו 42
נושא 42
פרק א 42
פרק ב 46
פרק ג 48
פרק ד 51
פרק ה 53
פרק ו 56
חלק ז 58
נושא 58
אות א 58
אות ב 61
אות ג 62
אות ד 63
אות ה 64
אות ו 65
אות ז 65
אות ח 65
אות ט 67
אות י 68
אות יא 69
אות יב 71
אות יג 71
אות יד 74
אות טו 75
אות טז 76
אות יז 78
אות יח 79
אות יט 80
אות כ 81
אות כא 82
אות כב 84
נספח: הקדמות 85
פרק א 85
פרק ב 86

פרק ג 87
פרק ד 88

חלק א

נושא

בהרחקת הנזק העולה על דעת המתרחקים מחכמה זו:

פרק א

ראינו המתרחקים מחכמה זו, מתחלקים לשלשה חלקים, החלק הראשון, הם אותם שיתרחקו ממנה לאמרם כי אין הכרח להאמין בנעלם התורה לסבות רבות, אם לחשבם הדברים בפשוטן ובנעלם אין להם חפץ, כי מי יכריחם להאמין בעשר ספירות ושאר חלקים אשר לחכמה זו.

ואין רצונם להאמין אלא באחדות הנפלא. וכאשר יגיעם קצת מחכמה זו, ומה גם בשמעם אין סוף וצורת התורה, יפערו פיהם לבלי חק בדופי המשכילים, וכמעט יהיו בעיניהם ככופרים. ויש אשר ישים נפשו בכפו, ויתכסה בשלמה זו וישלים פחיתות נפשו בסברה זו בלי שיאמינהו בלבו אמונה שלימה, ויש שתתקיים אמונה זו בלבו באמת ובלבב שלם: והנה, בהרחקת בעלי סברות אלו כמעט אסור משום הלעיטהו (ב"ק סט.), אבל ראוי לחוש על כבוד תורתינו להקהות שיניו ולבטל דעתו.

אין ספק שעל אלו וכיוצא בהם אמר שלמה המלך ע"ה (משלי יח, ב), "לא יחפץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו". ירצה, כי מי שימשך אחר התאוות ומעוט ההשכלה בתורה וסודותיה יקרא כסיל, מפני היותו נמשך אחר הכסילות והפתיות ושכרון עולם השפל הנופל. ויאמר כי הכסיל הזה לא יחפוץ בתבונה, פירוש, בדברים הנעלמים והם סתומים בתוך הדבר הנגלה, כי זה גדר התבונה כמאמרם ז"ל (חגיגה יד. סנהדרין צג) מבין דבר מתוך דבר.

והנה הכסיל לא יחפוץ בדברים הנעלמים הצריכים תבונה לדלותם, כאומרו (משלי כ, ה) ואיש תבונה ידלנה, "כי אם בהתגלות לבו", פירוש, בדברים הנגלים שהם לבוש אל הנעלמים, והם הנראים לכאורה פשוטן של דברים. והם לכאורה נגלים אל הלב, ולא אל לבות המשכילים, אלא אל לבות הכסילים שכמותו, וזהו שאמר, בהתגלות לבו, פירוש גלוי דעתו הקצר:

ועל אלו וכיוצא בהם אמר הרשב"י ע"ה בתקונים תקונא מ"ג וזה לשונו,

"בראשית

תמן את"ר יב"ש ודא איהו ונהר יחרב ויבש.

בההוא זמנא דאיהו יבש ואיהי יבשה, בנין צווחין לתתא ביחודא ואומרים שמע ישראל, ואין קול ואין עונה,

הדא הוא דכתיב אז יקראנני ולא אענה.
והכי מאן דגרים דאסתלק קבלה וחכמתא מאורייתא דבעל פה ומאורייתא דבכתב, וגרים דלא ישתדלון בהון ואמר דלא אית אלא פשט באורייתא ובתלמודא,
בודאי כאילו הוא יסלק נביעו מההוא נהר ומההוא גן.
ווי ליה,
טב ליה דלא אברי בעלמא, ולא יוליף ההיא אורייתא דבכתב וההיא אורייתא דבעל פה, דאתחשב ליה כאילו חזר עלמא לתהו ובהו, וגרים עניות לעלמא, ואורך גלותא". עכ"ל:
ומה שיש לי לדקדק במאמר זה הוא:
א) דפתח בההוא יבש, וסליק בההיא יבשה:
ב) אמר, בנין צווחין וכו', מה ענין זה הנה, ומה הכוונה בו, ודאי דהכי הוא דכד לא אתיא לעילא ברכאן ושפע אינם נשפעים למטה, ואין זה חדוש, ומה הכוונה בו:
ג) אמר, צווחין לתתא ביחודא, אמאי נקט הכא יחודא דשמע ישראל, דלכאורה אינה שאלת ברכה ושפע, לימא צלותא שהם קריאת הברכות:
ד) אמר, בנין צווחין לתתא וכו', אי בנין אנון וצדיקים הם אמאי אין קול ואין עונה זה אין ראוי, ולא הוה ליה למימר בנין אלא צווחין לתתא לבד, והם אותם שגרמו הסלוק והיובש:
ה) אמרו, והכי מאן דגרים דאסתלק, משמע שאין ענשו אלא אז יקראנני, ולא נפיק הכי אלא דגרים וכו':
ו) אמרו, מאן דגרים דאסתלק קבלה וחכמתא, הם כפל לשון:
ז) אמרו, דגרים דלא ישתדלון וגו' ואמר וכו', מה ענין כפל זה ואריכותו, וכי אם יאמין כך יספיק או לא יספיק, ואם לא יאמין אם יאמר או לא יאמר מאי איכפת לן, הענין הזה ודאי אומר דרשני:
ח) אמרו, כאלו הוה אסתלק וכו', למה הענין הזה גורם כן אחר שכוונתו לשמים כפי מה שנראה לו מפשוטן של דברים אם לא יזכה יותר, מה התלות יש לו אל הסתלקות השפע, ומה יחוסו שם:
ט) אמר, ארבעה דברים שגורם, מה יחוסם ומהיכא נפקא ליה, והם, תהו – אחד, בהו – שנים, והעניות – שלש, ואורך הגלות – ארבע:
י) אמר, "כאלו" משמע דלאו הוי הכי ממש, אם כן מה ענינו. ואגב אורחין גם כן יקשה, כל מקום שימצא כן בדברי רבותינו ז"ל אומרים (עיין שבת פח.), "כאלו חזר עולם תהו ובהו", מה הנרצה בו:
ואמנם הכוונה בזה הוא, כי מלת בראשית תצטרף ארי"ת יב"ש, ואין ספק היות מלת ארת לשון נהר, כענין אריתא דדלאי שפירשו רבותינו ז"ל (ב"ק נ), וירצה נהר יבש. ולהיות

שבפסוק לא נזכר אלא אחד, דהיינו הסתלקות השפע מהנהר לבד, לא מן הבריכה, לזה אמר, "ודא איהו ונהר יחרב ויבש", ירצה, כי הכתוב גלה כי אחר שאין שפע בנהר גם אינו בים, דכתיב (איוב יד, יא), "אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש", וטעם שהלך השפע מהמלכות, משום דההוא נהר יחרב ויבש, ויובשו של נהר גרים יובש הים, ואם כן אחר שנאמר בכתוב יובש הנהר ממילא משתמע יובש הים, דהא בהא תליא כנודע, שאין מים בים אלא מהנהר:

ובההוא זמנא וכו', הכוונה לבאר סיפיה דקרא, דקאמר ברא אלהים וכו'. ואמר, בההוא זמנא דאיהו יבש ואיהי יבשה, פירוש, אחר שכבר השפיע השפע המופקד אתה, ואין שפע נשפע לה דהא נהר נמי יחרב ויבש, והיינו דאיהו יבש ואיהי יבשה,

ונודע היות נהר סוד וא"ו ומשך וא"ו, ונודע שהתפארת שהוא הוא"ו השפע מסתלק ממנו ולא כל כך, ולכן לא שייך ביה יובש ממש אלא חורב, שיש בו לחות קצת אבל לא מים, וביסוד שהוא למטה שם שייך יובש, וזהו שאמר, ונהר יחרב – מצד התפארת, ויבש – מצד היסוד:

ואפשר, שעל יובש שלשתם אמר, בראשית ברא אלהים, ומלת אלהים זו יהיה הכונה במלכות, וכן פירש הרשב"י ע"ה פעמים רבות. והשתא אדכר בקרא יובש היסוד והתפארת והמלכות. וארי"ת יב"ש היינו יסוד,

או ירצה תאר יבש, והיינו ויהי יוסף יפה תאר, ויפה מראה "ברא" היינו הת"ת, שהוא ברא עלאה, וכדפירש הרשב"י פעמים רבות. "אלהים" מלכות. ואז בהיות היובש הזה, "את השמים ואת הארץ" דהיינו היחוד, צווחין יחודא ואין קול ואין עונה כאשר נבאר בס"ד, והיינו והארץ דהיינו נהר ים יחרב ויבש, וזהו "היתה תהו ובהו" כאשר נבאר:

או ירצה "ברא אלהים" פירוש צדיקייא, דאינון בנין. ברא אלהים, בני שכינתא נשמתין קדישין, צווחין לתתא, את השמים ואת הארץ, דהיינו יחודא, ולית דמשגח ח"ו, ולזה ניחא מלת בנין צווחין לתתא.

ועם כל זה לא קשיא, כי חוטא אחד יאבד טובה הרבה. והנה דקדק באמרו "שמע ישראל" דהיינו ת"ת ומלכות את השמים ואת הארץ, והיינו ייחודא ממש, והכוונה, כי אפילו יבאו ליחד שלכאורה הוא תיקון הפרוד, עם כל זה אי אפשר לתקן, כל שכן בתפילה. וזהו שדקדק באמרו, את השמים ואת הארץ דהיינו יחודא, ועם כל זה ואין קול דהיינו קב"ה, ואין עונה דהיינו שכינתיה. וזהו שאמר, "והארץ היתה תהו ובהו", והארץ – קב"ה ושכינתיה, היתה – תהו ובהו, דהיינו יחרב ויבש. ומפני שזה דוחק גדול לומר כי אפילו

שיבואו לתקן וליחד לא יתקנו, הכריח הענין מן הכתוב באמרו אז יקראנני וכו' , משמע שממש קראן שמע ישראל, דקראן להו לגבייהו ולא אענה ח"ו.
ומשום דההוא קרא לאו גבי הכי כתיב, ועוד דאפילו תימא קרא קשיא אמאי לא אענה אחר שכבר הם מיחדים הפרוד, לזה באר עונם היותו למעלה, ואין להם תקנה בזה. וזהו שאמר, "והכי מאן דגרים דאסתלק" וכו' דהיינו קרא דאז יקראנני,
דלעיל מניה כתיב (משלי א, כ) חכמות בחוץ וכו', דהיינו סודות הנעלמים בתורתינו הקדושה. והיא אומרת, "עד מתי פתים תאהבו פתי", ירצה, אתם נמשכים אחר הפשט, ואתם מפתים את עצמכם בפתיות, ותאהבון פתי זה חלק שהם מאמינים בתורה שאין בה אלא פשט. "ולצים לצון" וכו' זה כגון מנשה וכו' שהיה דורש וכו' (סנהדרין צט).
ומי גרם זה, רודפן אחר פשוטן של דברים ולא יביטו אל נסתרם. והיינו "וכסילים ישנאו דעת" דהיינו ידיעת הנעלמות, ובתריה מאי כתיב "תשובו לתוכחתי הנה אביעה לכם רוחי", פירוש, הנשמה המתלבשת בתוך הפשט, אביעה לכם רוחי, אודיעה דברי אתכם בנסתר שיש בי, ותפרעו וכו' אז יקראנני וכו', וזה שאמר, והכי למאן דגרים דאסתלק קבלה וחכמתא וכו', הכוונה כי התורה שבכתב היא הת"ת ותורה שבעל פה היא המלכות, והיינו סוד ו"ה, ונסתרות בתוכם י"ה, דכתיב (דברים כט, כח), "הנסתרות להי' אלהינו" שם סוד י"ה, "וה-נגלות לנו ולבנינו עד עולם".
ולכן המכחיש בסודות התורה ובנסתר שלה גורם להסתלק חכמה כמשמעה דהיינו יו"ד, וקבלה דהיינו ה"א, מהתפארת והמלכות דהיינו ו"ה, דהיינו תורה שבעל פה ואורייתא דבכתב: ומשום דקשיא ליה, וכי מפני שיאמין העני לפי ראות עיניו בזה יחטא עונש כזה, הסתלק י"ה מו"ה חס ושלום. לזה אמר, דלא עסקינן אלא במי שדורש כן לרבים, ועושה מעשה על פי הוראתו. וזהו שאמר, דגרים דלא ישתדלון בהון ואמר דלא אית אלא פשט באורייתא דהיינו תורה שבכתב, ובגמרא דהיינו תורה שבעל פה, האיש שעשה זאת ודאי דגרים יובש למעלה, כאלו היה עושה עבירה בידים ממש, זה שאמר, כאלו הוה אסתלק נביעו מההוא נהר דהיינו וא"ו, ומההוא גן דהיינו ה"א, שהם תורה שבכתב ותורה שבעל פה,
ווי ליה טב ליה דלא אברי, אחר שפוגם למעלה: ולא יוליף וכו', כי מה שלומד התורה שבכתב ותורה שבעל פה הוא אוחז בת"ת ובמלכות, ומסלק מהם סוד י"ה, הרי ממש בעסק תורתו מפסיד ומפריד, והתורה אליו עבירה. ובלי ספק עליו נאמר, (תהלים נ, טז) ולרשע אמר אלהים וגו': דאתחשיב ליה וכו', הענין כי יש תהו ובהו טוב, ותהו ובהו בקליפה. תהו היינו חכמה, שהוא דבר תוהא מקום תמיהה. בהו, דבר המלביש את

התהו, דהיינו הבינה. והנה, על ידי שתים אלו בטול התהו והבהו שהם הקליפות, ולכן כל מי שמסלק שתי מדות אלו ומשליט אלו החיצונות, זה ודאי כאלו חזר עלמא לתהו ובהו, כי העולם שבו משכן תהו ובהו דקוב"ה זה מסלקן ומשליט החיצונות, הרי העולם מתלבש בקליפה שהיא התהו והבהו הקודם. וזה שאמר, "והארץ היתה תהו ובהו" כי אין שפע התהו ובהו העליון, כדפירשתי.

הנה פגם זה הוא בסוד י"ה, דהיינו חכמה וקבלה שהוא מסלק. "וגרים עניות" היינו במקום העושר הנשפע מהתפארת, שהוא סוד הנהר הנזכר לעילא, "ואורך גלות" היינו סוד אזלו מים מני ים. "ושכינתא אזלא בגלותא", והענין כמו שפירש רבי שמעון בן יוחאי ע"ה במקום אחר, כי סוד והארץ היתה תהו ובהו היינו אחר שנחרב הבית הראשון ושני, ויאמר אלהים יהי אור זהו סוד הגאולה העתידה, ופירשתי עניינו בספר אור יקר בחלק א' בשער א',

ובזה נתבאר המאמר הזה. ונמצינו למדין בעון בעלי סברא זו, ראשונה הסתלקות השפע והחכמה והבינה מהתפארת והמלכות. שנית, כאלו חזר עלמא לתהו ובהו. שלישית, גורם עניות. רביעית, אורך גלות, וכדפירשתי עניינם:

פרק ב

ועוד בזה בענין זה

בפרשת בהעלותך זה לשונו,

"רבי שמעון אמר

ווי ליה להוא בר נש דאמר דהא אורייתא אתא לאחזאה ספורין בעלמא ומלין דהדיוטא דאי הכי אפילו בזמנא דא אנן יכלין למעבד אורייתא במלין דהדיוטן ובשבחא יתיר מכלהו.

אי לאחזאה מלה דעלמא, אפילו אינון קפסירי דעלמא אית בינייהו מלין עלאין יתיר, אי הכי נזיל אבתרייהו ונעביד מינייהו אורייתא,

אלא כל מילין דאורייתא כהאי גוונא.

תא חזי

עלמא עלאה ועלמא תתאה בחד מתקלא אתתקלו, ישראל לתתא מלאכי עילאי לעילא, מלאכי עילאי כתיב בהו עושה מלאכיו רוחות.

בשעתא דנחתין לתתא מתלבשין בלבושא דהאי עלמא,

ואי לאו מתלבשי בלבושי כגוונא דהאי עלמא, לא יכלין למיקם בהאי עלמא, ולא סביל לון עלמא.

ואי במלאכי כך אורייתא די ברא להון וברא עלמין כלהו וכלהו קיימין בגינה,
כיון דנחתת להאי עלמא אי לאו דמתלבשא היא בלבושא דהאי עלמא, לא יכיל עלמא למסבל.
וע"ד האי ספורא דאורייתא לבושא דאורייתא איהו,
מאן דחשיב דהוא לבושא דאורייתא איהו ממש ולא מלה אחרא תפח רוחיה, ולא יהא ליה חולקא בעלמא דאתי,
בגינו כך אמר דוד, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך מה דתחות לבושא דא דאורייתא:
תא חזי,
אית לבושא דאתחזי לכלא,
ואינון טפשין כד חזו לבר נש דאתחזי לון שפירא, לא מסתכלן יתיר,
חשיבו דההוא לבושא גופא,
חשיבותא דגוף נשמתא.
כהאי גוונא אורייתא, אית לה גופא,
ומלין דאורייתא דא אקרון גופי תורה,
האי גופא מתלבשא בלבושא דאינון ספורין דהאי עלמא,
טפשי דעלמא לא מסתכלין אלא בההוא לבושא דאיהו ספור דאורייתא וכו'. אינון דידעין יתיר, לא מסתכלי בלבושא אלא בגופא דאיהו תחות האי לבושא.
חכימין דאינון עבדוי דמלכא עלאה, אנון דקיימו בטורא דסיני, לא מסתכלין אלא בנשמתא,
דאיהו עקרא דכלא אורייתא ממש,
ולעלמא דאתי זמינין לאסתכלא בנשמתא דאורייתא:
תא חזי,
הכא נמי לעילא
אית לבושא וגופא ונשמתא ונשמתא לנשמתא.
שמיא וחיליהון אנון לבושא,
כנסת ישראל דא גופא דמקבלא לנשמתא דאיהו תפארת ישראל, ועל דא איהו גופא לנשמתא נשמתא דאמרן, דא ת"ת ישראל דאיהי אורייתא ממש,
ונשמתא לנשמתא דא איהו עתיקא קדישא,
וכלא אחיד דא בדא.
ויי לאינון חייבא דעלמא, דאמרין דהא אורייתא לא איהו אלא ספור בעלמא,
ואנון מסתכלין בלבושא דא ולא יתיר

זכאין אנון צדיקייא דאנון מסתכלין באורייתא כדקא יאות.
חמרא לא יתיב אלא בקנקן,
כך אורייתא לא יתיב אלא בלבושא דא,
בגיני כך אורייתא לא באעי לאסתכלא אלא במה דאית תחות לבושא,
ועל דא כל אלין מילין וכל אילין ספורין לבושא אנון", עכ"ל:
והנה במאמר הזה הוסיף לנו לקח בבטול דעת הכת הזאת וכיוצא בהם, השוללים הנסתר מתורתנו הקדושה. ונפקא לן מיניה בעקר כי עוד על הסוד הזה הנסתר יש פנימי לפנימי, וזה נעלם עתה מעיני היודעים, ונזכה אליו בעולם הזה כל ישראל לעתיד.
ועתה אחי הודיעני מי שלא הסתכל בנשמתא איך יסתכל לעתיד בנשמתא דנשמתא, וימצא גרוע לעתיד. ואל תשיבני ממי שלא זכה אליה, כי יש חלוק גדול בין מי שהכחישה למי שאינו מכחישה אלא שלא ראה מאור מימיו, ויש על שניהם תוספת מי שנתעסק בה.
וה' הוא אלהים חיים ומלך עולם, דן את הדין ומזכה את הזכאי ומחייב את החייב, ונותן לאיש כדרכו, ואין לנו להכחיש דברי חז"ל במדרש משלי, ששואלים לאדם צפית במרכבה, צפית בשעור קומה שלו וכו', והעתק לשונו הנה יכבד עלינו הענין. ועוד באר הענין הזה הרשב"י ע"ה בזהר בפרשה הנ"ל דף קמ"ט ע"ש:

פרק ג

ויש כת שנית שיתרחקו מן החכמה הזאת וישתתפו להם טענות רבות, וכולם מסכימים בגודל מעלת החכמה, יש שאמר שהיא חכמה נשגבה, ואין הכל ראוים להכנס אליה, עד שידמה בדעתו להעניש לנושאים ולנותנים בה, באמרו שהוא מקנא קנאת ה' צבאות וקנאת תורתו, בראותו כי שלחו ידם במקום גבוה לעסוק באלהות, ודבר זה רחוק מדעות בני אדם הרבה, ואין ראוי לבני האדם פחותי הערך לעסוק בה, וכאשר יאלצוהו הקדמונים העוסקים בה, יאמר מי לנו כהם לקדושים אשר בארץ המה הסודות הרמות האלה:
ויש שיאמר, כי אמת שראוי לאדם לעסוק בחכמה, אמנם חכמה זו צריכה מלמד חשוב, ובעיניו אין מי שיודע בה ויבא עד תכונתה. ולכן נטה ידו משמוע אפילו דברים קלים לא מעט ולא הרבה, עד שאם ישמע העוסקים בה מדברים בה הן רב הן מעט, יפתח פיו בחלקלקות ויאמר ה' ימחול לכם כי חטאתכם רבה ואין לכם תבונה, לא אל הימין ולא אל השמאל, ומי יתן ואבין מה שנעלם מכם מחכמה זאת. סוף דבר אין מי שיבין בחכמה זו, ואני ואתם שוים בדבר. והעני נראה בעיניו שאין חלוק בין עובד אלהים ללא עבדו.

ויש מי שידמה שצריך להקדים אליו חכמת התכונה, ושאר הדעות המניעות אותו מן הדרך הישר, וכן יקדש עצמו ויורה היתר לעצמו, כי עדיין לא נתמלא כריסו לחם ובשר מהגמרא, עד שהעני הזה כל ימיו לא יספיקוהו ללמוד קצת ממנו, כל שכן שימלא בטנו כדי שיאכל מהחכמה הזאת על השבע, ובזה העני נפטר לבית עולמו באין חכמה: ויש עוד כמה בחינות יפלו תחת סוגי שני אלו שבארנו.

והנה אל שלשה אלו נאמר כי כל מגמתם לרומם החכמה הזאת, ובאמת הם פסולים להעיד על זה, וכי מי שלא ראה הירח יבא ויעיד, או מי שראוהו. והן אמת החכמה רמה ונשגבה כאשר נעיד בעזי"ה לקמן, אמנם עליהם ועל רוממותם נאמר, (תהלים קלט, כ) "אשר ימרוך למזמה", ועליהם נאמר (משלי כד, ז), "ראמות לאויל חכמות בשער לא יפתח פיהו", וכתיב (משלי יד, ו), "בקש לץ חכמה ואין ודעת לנבון נקל", וכתיב (משלי ח, יז), "אני אהבי אהב ומשחרי ימצאנני", ויש כיוצא בזה רבו מספר במוסרי שלמה המע"ה.

ועל כזה אמר דוד הע"ה (תהלים קיט, נז), "חלקי ה' אמרתי לשמר דבריך", ירצה, כי לשמור דברי ה' איני משפיל עצמי, כי על כזה נאמר, (קהלת ז, טז) "אל תהי צדיק הרבה", אלא אני אומר חלקי ה', נשמתי חלק אלוה ממעל, וראוי אני אל דבר ה' כאחד ממלאכי השרת:

פרק ד

ויש כת שלישית שיתרחקו מן החכמה הזאת, לאמרם כי קרוב אדם לטעות בדברים אלה, ואפשר לבא לידי חטא וליפול באחד מן הטעיות הנוגעים במקום גבוה. והנה הכת הזאת כונתם רצויה ומעשיהם אינם רצויים. הן אמת צדקו באמרם כי קרוב האדם אל הטעות בדברים הנעלמים, אבל עם כל זה לא יאשם, וכן פירשו רבותינו ז"ל בספר הבהיר (אות ס"ח) וזו לשונו,

"שאלו תלמידיו את רבי רחומאי,

מאי דכתיב תפלה לחבקוק הנביא וכו'

תהלה מבעי ליה,

אלא כל המפנה לבו מעסקי העולם ומתעסק ומשתדל במעשה מרכבה, מקובל לפני הקב"ה כאלו מתפלל כל היום,

שנאמר תפלה.

מאי שגיונות,

כמא דאת אמר,

(משלי ה, יט) באהבתה תשגה תמיד,
ומאי ניהו
מעשה מרכבה":
ואולם יש בו לדקדק:
א) אמר מאי תפלה תהלה מבעי ליה, אמאי מבעי ליה תהלה יותר מתפלה, אי משום דקראי לא אית בהו תפלה כלל, אי הכי אמאי תהלה ולא מזמור ולא שיר ולא מכתם וכיוצא. ועוד כמה דלית תפלה בקראי, הכא נמי לית בהו תהלה ולא שבח, ולפי האמת לא תפלה ולא תהלה אבעי ליה למימר:
ב) אמר, אלא כל המפנה לבו וכו', מי אמר לו ענין זה, וכי בשנותו לשון תהלה אל לשון תפלה הורה על המפנה לבו במאי:
ג) ומתעסק במעשה מרכבה, מי אמר לו, אלימא משום שגיונות לימא שאר מילי אורייתא שגם בהם שייך שגגה:
ד) אמר, מאי שגיונות, ומעיקרא האיך הוה ניחא ליה, דקא מבעיא ליה השתא:
ה) כדאמרינן, באהבתה תשגה תמיד ומאי ניהו וכו', וכי יש הוכחה דפסוק באהבתה איהו במעשה מרכבה:
ולכן נאמר, כי פירוש הכתוב תפלה לחבקוק הנביא על שגיונות, פירוש שהיה מתפלל לפני קונו על שגיאותיו. וזה אי אפשר מכמה טעמים, האחד דקרא לא בודוי עונות קא עסיק, דלא כתיב ודוי עונות בכתוב. ועוד שגיאות מבעי ליה, דהכי כתיב שגיאות מי יבין או שגגות
מאי שגיונות, אלא ודאי מלשון שגיון לדוד שהוא שבח ותהלה, וירצה תפלה לחבקוק משובחת על כל המזמורים והשגיונים ששוררים לפניו, ואם כן כיון שכן היה לו לומר תהלה, כי תפלה לא סלקא על שבחיה דשבחי אינון לעילא בעשרה דרגין (עי' ת"ז תקון יז. זהר ח"א כג. עא. ח"ג קא), ותפלה במלכות, ולכן תהלה מבעי ליה דאיהי שיר משובח מכל שירים, שהיא בבינה למעלה משאר שבחים:
לזה פירש אלא כל המפנה לבו וכו', ירצה, כי אין הכונה מפנה לבו מעסקי העולם הזה המדומה ח"ו, שאם כן פשיטא שיש שכר לעובד אלהים על לא עבדו, והעוסק במרכבה עובד אלהים והעוסק בענייני העוה"ז לא עבדו,
אלא הכונה באמרו המפנה לבו מעסקי העולם כענין חבקוק הנביא, דלעילא מנבואה זאת כתובות נבואות השייכות לעסקי העוה"ז, כענין צדיק ורע לו רשע וטוב לו דקשיא ליה, וכן מוסרי העוה"ז, כי הם חלקי התורה דשייכי בעיסקי העוה"ז, ואחר כל זה פנה

הנביא מעסקים אלו ודבר בענייני המרכבה, באמרו אלוה מתימן יבוא וכו', ונגה כאור תהיה וכו'.
וירצה, "תפלה לחבקוק הנביא" – לתפלה חשוב לחבקוק היותו עוזב חלקי התורה בענין העוה"ז, והיותו עוסק במרכבה: וזהו שאמר, השתא מאי שגיונות,
פירוש, בשלמא אי אמרינן תפלה כמשמעה, אפשר לפרש דסליק תפלה על השגיונות והשבחים, או אפשר שהיה מתפלל על שגיאותיו, ואע"ג דהוה קשיא לן דאין ודוי הוה אמינא דמקרא קצר,
אלא השתא דפירש תפלה וכו' כדפירשנו מאי שגיונות מאי משמעותא, ותירץ דהיינו הך כדכתיב באהבתה תשגה תמיד, איזהו חלק תורה שיש בה בהכרח שגיאה הוי אימא זו מרכבה, כמה דאת אמר באהבתה תשגה תמיד, ופירושו באהבת התורה תשגה.
ותימא וכי באהבתה שוגים, אדרבא מי שלבו חושק בתורה אי אפשר לו לבא לידי שגיאה כי על ידי חשקו יעסוק בה ולא ישגה, אלא ודאי היינו מעשה מרכבה, שאדם חושק בה ומרוב חשקו צופה בדברים נסתרים ואי אפשר שלא יכשל, והוא נחשב לו לצדקה וכאלו מתפלל כל היום, והטעם לזה יתבאר בסיעתא דשמיא, כי אין אדם נתפס אם יטעה בענין כזה:
ואל תשיבני מאלישע מכמה טעמי, חדא מינות שאני, כי ח"ו אש היא עד אבדון תאכל.
שנית, שכבר פירשו חוץ מאלישע אחר שמכיר את קונו וכו' (חגיגה טו.):
ויש במאמר הזה לי דרך אחרת פירשתי קצתו בפירוש רעיא מהימנא, דהתם תנינן דתהלה במלכות, ובתקונים אמר, תפלה במלכות גבי בעשרה מיני תלים דאתמר ספר תלים, ולא פליגי, דתהלה ותפלה במלכות, והיא על שתי בחינות, כשהאדם צריך להתפלל על צרתו וצרכו נקראת תפלה מפני שהיא המכנסת תפלתן של ישראל למעלה, והיא ההתפלה כדפירשתי שם ובכמה דוכתי: וכשנעשה לאדם נס וצריך לומר הלל אז היא תהלה, בסוד הנס שהוא מהיסוד המיחדה עם הת"ת הנקראת הלל, ומשם היא נקראת תהלה, והוא מלשון אור, שנא' (איוב כט, ג) בהלו נרו עלי ראשי, שהיא מביאה החיים לאדם על ידי הנס שהוא היסוד מעץ החיים שהוא התפארת, שהוא יונק החיים מהבינה הנקראת תהלה גם כן שהיא ארץ החיים, וממנה החיים מכח החכמה, כאמרו, החכמה תחיה בעליה:
והשתא קאמר, כי לפי דברי הנביא לא יצדק תפלה, שאין המלכות אליו תפלה אלא תהלה שהוא מהלל על סוד החיים הנשפעים אליו, מפני שחבקוק היה בן השונמית שנתן לו החיים מלמעלה,

ולזה אמר תהלה מבעי ליה, כאמרו ה' פעלך בקרב שנים חייהו: ולזה תירץ אלא כל המפנה לבו מעסקי העולם,
והענין, כי המתפללים הם על שני דרכים, האחד על דרך עבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, והיינו שתפלתן על דרך הפשט בהנאותם מן העולם הזה, ולאלו היא תפלה למטה לבקש מאל אכלם. אמנם יש בנים שכל כוונתם בתפלתם ליחד המלכות עם התפארת, דהיינו סוד תהלה כדפירשתי לסלקה אל סוד ההלל, והיינו שמניחים בתפלתם עניני העולם הזה ועוסקים במעשה מרכבה, דהיינו סוד יאהדונה"י שיחוד קודשא ב"ה בשכינתיה נקרא מעשה מרכבה, והיינו תהלה:
שמא יעלה בדעתך שכיון שאינו עוסק בצרכיו שלא יהיה לו פרס והנאות אלו מן העולם ח"ו, אלא מעלה עליו הכתוב כאלו התפלל כל היום כלו, וזהו (תהלים נה, כג), "השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך", כי יהי כוונת האדם אל היחוד, וצרכי עולמו לא יבקש אלא ישליך על ה' יהבו והוא יכלכלהו. ולהכי קאמר תפלה, כלומר עם היות שעוסק בסוד היחוד ועניניו מועיל לו לעניני העולם הזה כאלו התפלל כל היום כלו. והשתא קאמר מאי שגיונות, דאדרבא קרא איפכא משמע עולה על תהלה ומשובחת משגיונות ושבחים, ולזה פירש לשון שגיאה וכו':
ובספר הבהיר עוד זה לשונו,
אמר רבי רחומאי
מאי דכתיב (משלי ו' כג), "ודרך חיים תוכחות מוסר",
מלמד שכל הרגיל במעשה מרכבה ובמעשה בראשית אי אפשר שלא יכשל,
שנאמר, (ישעיה ג' ו') "והמכשלה הזאת תחת ידך",
דברים שאין אדם יכול לעמוד בהם אלא אם כן נכשל בהם,
והתורה אומרת תוכחות מוסר, אלא באמת זוכה לדרך חיים עכ"ל.
ויש לדקדק בו,
א) אומרו, מלמד שכל הרגיל האיך כתוב זה מלמד על זה.
ב) אומרו, אי אפשר שלא יכשל, למה אי אפשר שלא יכשל, בשלמא אפשר שיכשל ודאי דהכי הוא, אלא אי אפשר שלא יכשל אמאי, וכי לא סגי בלאו הכי.
ג) אומרו, והמכשלה הזאת וכו', היכי משמע הכי מקרא דא.
ד) אומרו, והתורה אומרת תוכחות מוסר וכו', מאי קאמר ומאי בעי.
ה) אומרו, אבל באמת זוכה, קרא היכי מדריש הכי. ועוד בלבול דבריו שלא כסדר:
לכן נאמר, כי כונתו נמשכת לרישא דקרא נר מצוה וכדפירשו חז"ל (סוטה כא זהר ח"ג כ"ח), עבירה מכבה מצוה, ותורה אור שהוא גדול שאין עבירה מכבה תורה, ואם כן לפי

זה מי שיש בידו תורה בעבירה מה תקנתו, ודרך חיים יזכה לחיים נצחיים, והעבירה כיצד תקנתה תוכחות מוסר, ירצה על ידי יסורין, זה פירש הכתוב. והשתא לפי זה קשה, וכי אם יחטא האדם וירבה לפשוע, אף אם יהיה בידו רובא עונות יזכה לחיים, זה דוחק גדול, אדרבא על זה נאמר (תהלים נ' טז), "ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי", אלא ודאי הכונה שאין העבירה הזו עבירה ממש כמשמעה, אלא מלמד שכל הרגיל במעשה בראשית ובמעשה מרכבה אי אפשר שלא יכשל: והטעם, כי שאר דיני התורה בהיות האדם עוסק בדיניה, יעלו בדעתו חלקי הסותר בתחלת העיון, ויאמר על טמא טהור וכיוצא, ואין מזה נמשך חורבה כלל, אלא ימשך עיונו עד שיעמוד על אמתת הדין, או יעמידוהו חביריו, ואין בזה עון כלל אשר חטא, משא"כ במעשה מרכבה ובמ"ב, שאם יטעה באחד מן הדברים הנעלמים הרי האמין במה שאינו הגון,

והם דברים תלוים בהאמנת הלב, ולכן אי אפשר להעלות בהם חלקי הסותר שלא יטעה באחד מן הצדדים, ועל עבירה כזו נאמר אין עבירה מכבה תורה, אלא סופו שמסכים אל האמת, ופגם שפגם במחשבתו יטהר על ידי תוכחות בעולם הזה, ויהיה מנוקה לעולם הבא:

והכריח פירוש זה מאומרו והמכשלה הזאת תחת ידך, הכי כתיב התם לעיל מהאי קרא כי הנה האדון ה' צבאות מסיר מירושלם ומיהודה משען ומשענה וכו', דהיינו משל אל אבוד החכמות והחכמים. וכתיב "כי יתפש איש באחיו בית אביו שמלה לכה" ירצה, יש לך דברים שהם מכוסים בשמלה, כמעשה מרכבה וכמעשה בראשית, ולכן ראוי שתהיה קצין לנו, ותדריכנו בהם. והמכשלה הזאת, פירוש מה שימשך מזה כשלון ועון תחת ידיך ירצה שיסבול על זה יסורין.

והוא משיב ישא ביום ההוא בשבועת האלה, לא אהיה חבש, מפני שאין בידי ידיעה לא בנגלות ולא בנסתרות וזהו שאמר ובביתי אין לחם ואין שמלה לא תשימני וכו':

והנה מזה יראה הכרח גמור שהם דברים שאין אדם יכול לעמוד בהם אלא אם כן יכשל בהם, והתורה אומרת תוכחות מוסר, וירצה ח"ו קוב"ה לא שביק ליה ולא דחי ליה אלא תוכחות מוסר, מיסר אותו בתוכחות בעולם הזה על עונו.

ואם כן לפ"ז תאמר שראוי לאדם להתרחק מחכמה שעל ידה ימציא לעצמו תוכחות, לזה אמר אבל באמת זוכה לדרך החיים.

ונמצא לפי זה שעור הכתוב ודרך חיים הם על ידי תוכחות מוסר, כי יסבול כדי עונותיו ויהיה מנוקה לזכות אל דרך החיים כמי שלא טעה מימיו ע"כ:

פרק ה

ויותר מזה הנדרש בפרק הקודם, הפליא לדבר בספר הזהר פרשת קדושים וזו לשונו,
"ולפני עור לא תתן מכשול,
במאן דלא מטי להוראה ואורי קאמרן,
כמה דתנינן
דכתיב כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה,
והאי אעבר משום לפני עור לא תתן מכשול
בגין דכשיל ליה לחבריה לעלמא דאתי.
דתנינן
מאן דאזיל באורח מישר באורייתא, ומאן דאשתדל באורייתא כדקא יאות, אית ליה חולקא בעלמא דאתי,
דההוא מלה דנפק מפומיה אזלא ושטא בעלמא וסלקא לעילא
וכמה עילאין קדישין מתחברין בההיא מלה וסלקא בארח מישר, ואתעטר בעטרא קדישא
ואסתחי בנהרא דעלמא דאתי דנגיד ונפיק מעדן
ואתקבל ביה ואשתאיב בגויה
ואתנטע סחרניה דההוא נהר אילנא עילאה,
וכדין נגיד ונפיק נהורא עילאה, ואתעטר ביה בההוא בר נש כל יומא כמה דאתערנא.
ומאן דלעי באורייתא ולא ידע לאשתדלא בה בארח מישר, ההוא מלה סלקא וסאטי ארחין, ולית מאן דאתחבר ביה,
כלא דחיין ליה לבר, ואזיל ושאט בעלמא, ואזיל ושאט ולא אשכח אתר, מאן גרים ליה האי, ההוא דסאטי ליה מארח מישר,
הדא הוא דכתיב ולפני עור לא תתן מכשול,
בגין כך ויראת מאלהיך אני ה'.
ומאן דתאובתיה למילעי באורייתא ולא אשכח מאן דאוליף ליה,
והוא ברחימותא דאורייתא לעי בה, ומגמגם בה בגמגומא דלא ידע,
כל מלה ומלה סלקא,
וקב"ה חדי בההיא מלה, וקביל לה ונטע לה סחרניה דההוא נחלא,
ואתעבדו מאלין מלין אלנין רברבין ואקרון ערבי נחל,
הדא הוא דכתיב באהבתה תשגה תמיד.
ודוד מלכא אמר

הורני ה' דרך חקיך
זכאין אינון דידעין ארחוי דאורייתא, ומשתדלי בה בארח מישר,
דאינון נטעין אילנין דחיין לעילא דכלהו אסוותא,
ובגיני כך כתיב תורת אמת היתה בפיהו,
וכי אית תורה דלאו איהו אמת,
אין
כגוונא דאמרן,
דאורי מאן דלא ידע, ולאו איהו קשוט, והאי דאוליף מנה אוליף מלה דלאו איהי אמת,
ובגי"כ תורת אמת היתה בפיהו.
ועם כל דא, מבעי ליה לבר נש למילף מילי דאורייתא מכל בר נש אפילו ממאן דלא ידע,
בגין דעל דא יתער באורייתא וייתי למילף ממאן דידע,
ולבתר ישתכח דאזיל בה באורייתא בארח קשוט
תא חזי ישתדל למילף בר נש לעלמין באורייתא ובפקודוי, אפילו דלא עביד לשמה,
דמתוך שלא לשמה בא לשמה", עכ"ל:
והנה מתוך המאמר הזה מבואר כי עם היות נזק הטעות מרובה, עם כל זה היינו דווקא למי שלא הגיע להוראה ומורה, אבל לענין למידת עצמו אינו נמשך מן הטעות נזק כלל, אדרבא יש לו שכר אלא שאין שכרו מרובה כשכר העומד על אמתת הדברים. ויש בהם חלוק מה שבין אילן סרק לשאר אילנות העושין פירות, והענין הוא, כי הקדושה מתרבה ועושה פירות, ואור הנשפע על ידי התורה האמיתית, ר"ל היודע הסודות ושונה בהם לעולם וכן שאר חלקי התורה, אין ספק שישפיע שפע שיהיה אותו השפע והאור הנברא עומד לעולם ועושה פירות לו ולדורות, כענין דכתיב (שמות לד ז), "נצר חסד לאלפים" פירוש שומר החסד לאלף דור, כענין זכות אבות וכיוצא. ועצם המצוה שהוא האור ההוא העיקר שמור לו לעולם הבא, והוא יושב ונהנה שם.
מה שאין כן אילן סרק שאינו עושה פירות, והטעם, כי הקליפה אינה עושה פירות, וכן זה שלומד בטעות ושגיאה הנה מזה חוייב לנטות הלמוד ההוא אחר החצונים, ואינו עושה פירות כחיצונים ממש. וכן הם סביב הנחל, כי הנחל הוא היסוד מקום הרזים, כי או"ר ר"ז אקרי והכי סליק, והיינו אור הנגנז לצדיקים, והיינו סוד ה' ליריאיו ובריתו, והיינו יסוד סוד יה. והכלל, כי סבב הנחל הזה שהיא קליפה דקה, שעליה נאמר "ונגה לו סביב", והיינו ערלה שאינה נכרתת אלא היא בפריעה כמבואר, והוא סיוע וגדר וכסות אל האילן העושה פירות, ולכן ערבי נחל הם סביב לנחל ושם נהנים. וכן אלו הטועים

כיוצא בזה הם עושים אילנות שם, וקב"ה חדי בהו שסוף סוף תועלת ונוי אל הנחל היות בו ערבים כזה והם נאגדים בלולב.
ועתה מי יתן ונזכה אל היות לנו חלק גם בערבים ההם כי הכל נוי הלולב, ולכן נאמר "באהבתה תשגה תמיד" כדפירשנו, וערבה מעכבת בלולב ודאי,
ולפי שסביב הנחל הזה ערבים אלו אי אפשר לעמוד על מוח האגוז אם לא יכנס דרך הקליפה. והיינו ודרך חיים תוכחות מוסר, אותם התוכחות שהם קליפי האגוז הם דרך החיים בהכרח הגמור, ומאלה נזכה אל אילני הפירות, ואי אפשר שלא נשיג באחד מהם:
וגם מתוך המאמר הזה מתבאר, כי גם אם לא ימצא האדם מי שילמד לו כראוי שלא מפני זה ימנע עצמו מעסק התורה, שסוף סוף שכר למוד בידו ובזה יזכה אל האמת, שלא כדעת שאר הכתות שזכרנו פרק ג' וכדפירשנו שם:

פרק ו

אחר שדברנו במתרחקים מהחכמה הזאת די הצורך ובטלנו דעתם כיד ה' הטובה עלינו, נבא עתה לבאר המתקרבים אליה, כונתם האיך תהיה כדי שתהיה רצויה לפני קונם.
ונאמר, כי במתקרבים ראינו שלש כתות, מהם טועות, מהם חוטאות, מהם רצויות:
והנה הכת הטועה, היא קצת מבני דורנו שאין להם מבוא לא במקרא ולא במשנה ולא בגמרא והם עוסקים בחכמה זו, ואין ספק שהם טועים טעות גמורה מכמה טעמים,
הא', שלא ראו אור הפלפול מימיהם ולא נגה אורו עליהם וקלקלו השורה, ואחזו להם דרך הנמשל בחכמה הזו עד שקרובים לטעות לדמות להם גשמות בדברים העליונים:
וקרה להם ענין זה מפני שלא שמשו כל צרכם ונמשכו אחר פשוטי המאמרים, וחשבו להם כי הדברים אינם על דרך משל ולא ירדו לעומק הסברא, עד שזה גרם שרבים מהמעיינים הראויים אליה רחקו עצמם ממנה ופרקו עולה, למאסם הדרך שאחזו בה העוסקים האלה ומצאו משל בפיהם כי אין החכמה הזאת צריכה פלפול וקושיות, ולהם סוגרו בעדם שער ההבנה והלכו בחשך:
הב', כי מפורסם בתקונים (ת"ז בהקדמה א) היות סדר המדרגות בחכמת תורתנו הקדושה מארי מקרא, ואחרי כן מארי משנה, ואחרי כן מארי קבלה, והם עלה להם אל מארי קבלה בלי סולם ודרך המעלות.
ואל יחשדנו שומע היות כוונתנו בזה שהשגנו אל המדרגות האלה ח"ו, ואמנם אחזנו לנו הדרך אשר נורה להם: הנה ראוי להם שירגילו עצמם קצת בפלפול לפי הבנת שכלם, וקצת בגמרא וקצת במשנה, וידעו דינים הצריכים להם, כדי שלא יקרה להם כדרך שקרה לחוזה בכוכבים שהוא צופה בדברים העליונים ואינו מביט בגומא שתחת רגליו, וסופו

נופל בשוחה עמוקה ולכן צריך להיות להם מבוא בדינים בהנהגה הישרה, ובזה יזכו לבטח לדרכו:

והנה החוטאת, היא אותם המתקרבים אל חכמה זו מפני שיראו בעיניהם חכמים גדולים ואין להם חסרון אלא בחכמה הזו, וכדי להיותם שלמים בכל אחזו להם לעסוק מעט בחכמה הזו, וזה כדי שיזכו להיותם שלימים בכל חכמה, ונותנים טעם לפגם וכי חכם שכמותו ידבר לפניו אחד מן השפלים בחכמה הזו ולא יענה גם הוא חלקו. והנה יצטרף להם בטענה זו חלק גאוה גסה אשר להם ועוד שהם לומדים בה שלא לשמה, וישתוה בעיניהם חלק מחכמה זו כחלק קצר אשר להם ברפואה ובתכונה ובהגיון ובמספר ובשאר החכמות: ועל אלה וכיוצא באלה אמרו רבותינו ז"ל בב"ר (פרשה א' ז'),

"רב הונא בשם בר קפרא פתח

תאלמנה שפתי שקר וגו',

יתפרכן יתחרשן ישתתקן

יתפרכן יתחרשן היך מה דאת אמר או מי ישום אלם או חרש, ואומר והנה אנחנו מאלמים אלומים בתוך השדה,

ישתתקן כמשמעו,

הדוברות על צדיק

חי העולמים, עתק שהעתיק מבריותיו,

בגאוה,

אתמהה בשביל להתגאות ולומר אני דורש במעשה בראשית,

ובוז, אתמהה מבזה על כבודי,

דאמר רבי יוסי בר חנינא

כל המתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעולם הבא

בכבודו של מקום על אחת כמה וכמה,

ומה כתיב אחריו

מה רב טובך אשר צפנת ליריאך

ולא לבוזין את מוראך" עכ"ל:

הנה הורה בפירוש על הכת הזו שכבודה בקלון ימירו, ותחת כבודם יקד יקוד כיקוד אש, העוזבים ארחות יושר ללכת בדרכי חשך, והנה יבושו רזון בחלקם, ה' יצילנו מהם ומחלקם:

והכת הרצויה, הם אותם האוחזים להם דרך הישר, שיש להם חלק במקרא וחלק בגמרא והוראותיה שהם אצלינו כמשנה, וחלק בחכמה זו, ולומדים אותה לשמה ליכנס

בסודותיה לדעת את קונם, להשיג המעלה הנפלאת בהשגה האמתית בידיעת התורה, ולהתפלל לפני קונם ליחד במצותיו קב"ה ושכינתיה, והיא העבודה הרצויה לפני בורא כל. ובזה ידעתי נאמנה כי ילך לבטח דרכו וכי ישכב לא יפחד, ונאמן בעל מלאכתו להודיעו מה שלא קדמהו זולתו בתורה האלהית, כי כל נשמה יש לה חלק מיוחד בתורה, לא היה אדם שהשיג את כלה בלי שיור זולתי משה רבינו ע"ה, וגם (תנחומא מסעי ד') הודיעו הקדוש ברוך הוא בכללותיה ופרטותיהם בשם חכמי הדעות ותלמידיהם העתידים לדרוש אותה, אליעזר בני אומר עגלה בת שנתה

וכיוצא ואחר שהשלמנו הצלת המעיין מן הטענות המונעות אותו מעסק החכמה הזאת והשגת האמת, נבא אל החלק השני הקצר בגלוי חיובה:

חלק ב

נושא

בחיוב המוטל על המשכיל בלמוד אלהיות:

פרק א

אין ספק כי אחד מן הדברים שצותה עליו התורה היא היות האדם מכיר את בוראו כפי השגתו, כמו שנאמר אנכי ה' אלהיך וגו'. והנה בפירוש מצוה זו פירש הרמב"ם ריש ספרו,

יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל הנמצאים, וכל הנמצאים משמים וארץ וכו'

עכ"ל לכוונותינו. ואין ספק היות כונת הרב כי בכלל המצוה הזו הוא להשיג סדר הנמצאים ממנו כפי השגת האדם. וראיה לדבר זה אריכות לשונו בביאור הענין כל שני הפרקים, וכן כלל בלשונו הקצר באמרו לידע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל הנמצאים, ירצה, כי בכלל מצוה זו צריך לידע גם כן סדר המצאת הנמצאים. וכן דייק לישנא דקרא, אנכי ה' אלהיך, ירצה גם כן צריך שתשיג ממני ה' עד אלהיך, פירוש, עד ההשגחה בך, שהוא מראש הנמצאים עד מציאות האדם השפל. ובזה אין ספק כי איך אפשר לפרש מלת לידע היות הכונה להאמין מציאות האלהות, שאם כן הוה ליה למימר מצות עשה להאמין שיש שם אלוה, ולא אמר כן אלא לידע שיש וכו', משמע שצריך ידיעה ממש והשגת האלהות כפי כח דעת האנושי: וכן אמר הכתוב (ד"ה א' כח ט'), "דע את אלהי אביך ועבדהו", הורה כי לעבוד כראוי צריך ידיעה בו, והיינו ידיעת

ספירותיו והנהגתו בהם וייחודו בהם, והיינו העבודה הנכונה יחוד קוב"ה ושכינתיה, וזהו שדקדק "ועבדהו" פירוש, ועבד- ה"ו דהיינו קוב"ה ושכינתיה,
וזה שאמר, "דע" – כענין והאדם ידע את חוה אשתו, אלהי אביך – היינו מלכות נפש דוד. או ירצה, "אלהי אביך" אלהי – מלכות אביך – יעקב, אביו של שלמה שהוא ביסוד, ולכן ועבדהו כדפירשנו.
וכן פירש הכתוב ואמר (ירמיהו כב ט"ו), "אביך הלוא אכל ושתה ועשה משפט וצדקה אז טוב לו, דן דין עני ואביון אז טוב, הלא היא הדעת אותי נאם ה'". ירצה, כי יחוד קוב"ה ושכינתיה דהיינו מה שעשה דוד וכל שאר המלכים הכשרים והיינו משפט וצדקה כנודע, אז טוב לו, פירוש טוב – יסוד. וכן דן דין עני ואביון שהוא במדרגת היסוד והמלכות שהוא עני ואביון, ובהיות האדם דן דינם בעולם הזה השפל מהפך אותם לרחמים בעולם העליון, הלא היא הדעת אותי נאם ה' כי בזה מתייחד קוב"ה ושכינתיה:
והנה תיקונים אלה אי אפשר אלא בלימוד החכמה וההתמדה בכונה הראויה במעשה המצוה והתורה ותפלה, ואז ודאי יתייחד קוב"ה ושכינתיה וישלים עבודתו. וידיעת הדברים האלה הם הידיעה הנכונה,
וקרוב לדבר זה כוונת הקודמים אלא שלא דרכו סדר הנהגתו בספירות אלא בגלגלים כפי ידיעתם: וכן פירש הרמב"ם עצמו בפרק הנזכר ואמר,
"המצוי הזה הוא אלהי העולם אדון כל הארץ, והוא המנהיג הגלגל בכח שאין לו קץ ותכלית בכח שאין לו הפסק, שהגלגל סובב תמיד ואי אפשר שיסוב בלא מסבב, והוא ברוך הוא המסבב אותו בלא יד ובלא גוף, וידיעת דבר זה מצות עשה שנאמר אנכי ה' אלהיך".
הנה פירש כי ידיעת סבוב הגלגלים בכחו והנהגתו על ידו הוא מצות עשה זו, ואם כן אין ראוי להתרשל שום אחד מישראל מהשגת מצוה זו על מתכונתה כל אחד ואחד כפי כחו. והנה תחלת הידיעה בכלל המציאות האלה, ואחרי כן כפי גודל הדעת והידיעה כן יגדיל קיום מצוה זו:

פרק ב

בזולת זה יש עוד מצות שאי אפשר לקיימן על תקונם אם לא בידיעת התורה והחכמה הנפלאה הזאת, והן, אהבת ה' ויראתו, שהם שתי מצות המצוות אלינו בתורה, אהבה דכתיב ואהבת את ה' אלהיך. יראה דכתיב את ה' אלהיך תירא. ואם לא ידע גודל רוממות אלהותו והבדלו משאר הנמצאים ומציאות הנמצאים ממנו וכמה הן המעלות הנמצאות עד הגיע ההשגחה אל העולם השפל איך יירא ממנו:

והנה העני חושב כי האלוה הוא זקן כאמרו (דניאל ז'), "ועתיק יומין יתיב", ויש בו שערות לבנות מרוב זקנותו כדכתיב שער רישיה כעמר נקי, והוא יושב על כסא נפלא של עץ מתנוצץ לכמה נצוצות כדכתיב כורסייא שביבין די נור, ומראהו כאש כדכתיב כי ה' אלהיך אש אוכלה וגו', וכיוצא בזה מן הדמיונות שהפתי חושב בדעתו עד שיגשים האלוה והוא נופל באחד מן הפחתים המאבדים האמונה ולא יוסיף יראתו אלא כפי דמיונו:

אבל המשכיל החכם ידע אחדותו והיותו משולל מגדרי הגוף ולא יתייחסו אליו חלילה וחס, ואפילו אחד ממשרתיו הקטנים לא יתיחסו אליהם ענינים אלו, כי הגלגל התשיעי אפיסת הגשם, וכן מזה יפלא וישתומם ויאמר וכי מי אני כגרגיר חרדל בתוך גלגל הירח, והוא כגרגיר חרדל בתוך הגלגל השני, וכן גלגל שני וכן מה שבתוכו בתוך גלגל שלישי, וכן כולם זה בתוך זה וכלם גרגיר חרדל בתוך שאר הרקיעים המתבארים בפרקי מעשה בראשית אשר לרבותינו ז"ל, וכלם כגרגר חרדל בתוך אותם הרקיעים המתבארים בפרקי מרכבה אשר לרבותינו ז"ל.

ומשם יוסיף אומץ ביראתו וימציא עצמו שפל ואפל, ויאמר בלבו וכי מי אני לפני המשרתים האלה הגדולים אשר לבוראי, עד יפחד מרוממותו תכלית הפחד, ובזה יוסיף אהבה גדולה בנפשו וימות באחדותו. וגם נפשו לו לשלל בזכרו אומרו אהבתי אתכם אמר ה'. והנה בזה ישלים מצות האהבה והיראה, ובלא זה לא יוכל להשלים עצמו במצות אלו. וכיוצא בהם פירשו בזהר פרשת בראשית (הקדמת הזהר ח"א דף י"א ע"ב):

חלק ג

נושא

באופן וזמן הלימוד:

פרק א

בזמן הלמוד:

ראיתי ענין זה מתחלק אל שלשה חלקים: האחד בהכנת עצמו להיותו ראוי ליכנס אל ההיכל הזה. והן אמת אין ראוי לכל הבא למלא את ידו, ללבוש את בגדי השרד לשרת בקדש יבא וילבש ח"ו, אלא ראוי ראשונה להפשיט מעליו קליפת הגאוה הגסה המונעת אותו מלהשיג האמת, ויכוין לבו לשמים כדי שלא יכשל, ולא ימנה חלקו מהכת החוטאת שספרנו בחלק א' בפרק ו':

שנית, צריך שיהיה מורגל בפלפול בעומק, כדי שיהיה מורגל ויוכל להפשיט המאמרים מהמשלים ובזה יגיע אל המכוון בחכמה זו:
שלישית ידבק עצמו למלא כריסו בדיני הגמרא ופירוש המצות על דרך הפשט בפירוש הרמב"ם ביד החזקה:
רביעית ידריך עצמו גם במקרא הן רב הן מעט, כדי שיהיה שלם במקרא ומשנה ובידיעה נכונה ואל יכשל, ולא יהיה מהכת הטועה שפירשנו בפרק ו':
ואחר יטהר מחשבתו מהבלי הזמן ותענוגותיו כפי האפשר בזמננו זה, ואז ודאי יפתחו לו שערי חכמה.
ואל יחשוב המעיין דברים אלו אליו דרך עצה ויפרע עצתנו, כי דברינו נכונים ונכוחים ומיוסדים על אדני פז דברי רבותינו ז"ל בכמה מקומות:
השני בהגעת הזמן. אין ספק שאין ראוי לאדם ליכנס בחכמה זו אם לא נשא אשה ויטהר מחשבתו. ואל תשיבני מכמה שלמדו קודם לזמן זה כי לא כל הדעות שוות:
עוד צריך להגיעו לפחות לשנת העשרים כדי שיגיע לפחות לחצי ימי הבינה, ואף אם יש שפירשו עד שיגיע האדם לשנת הארבעים אין דעתינו מסכמת בזה עמהם, והרבה עשו כדעתינו והצליחו.
ועם כל זה הכל לפי טהר הלב כדפירשנו וכפי טוב העצה הנכונה, ויש לזה רמז בזהר בכמה מקומות אמרם (זהר ח"ב כט) עד לא תבשל בשולך וכו':
השלישי בזמן הראוי ללמוד. ודאי כי בכל יום נקל אל האדם ללמוד, אמנם הזמנים היותר מוכנים להשכיל בעומק הן בלילות ארוכות מחצות ואילך, או ביומא דשבתא דיומא גרים, וכן בערב שבת מחצות ואילך, ובימים טובים, ומה גם בעצרת כי זה נסיתי פעמים רבות ומצאתיו יום הצלחה דרך פלא, וביומי סוכות בסכה כי שם יש הצלחה גדולה. ושעות אלה הנזכרות הן מנוסות אצלי ודרך נסיון אני מדבר:

פרק ב

בדרך הלימוד.
צריך שתשתתפנה אל הלומד היראה והשמחה יחד כדכתיב וגילו ברעדה, ותשתתף אל שתי מדות אלה הענוה. אמנם טעם אל שלש מדות אלה יחד הוא, כי היראה צריכה אליו פן יטעה ויחטא, ועוד שהוא עוסק במקום להבת שלהבת. השמחה דשמעתא בעיא צלותא, ועוד בחדוה תליא אורייתא ודאי.
והענוה עולה על הכל, לומר מי אני מה חיי לעסוק ברזי התורה האלהית כבשים ללבושך, שהעלים הקב"ה מבשר ודם, ומי ידבר במדות המלך והמלך שומע ולא יתבייש.

וקרוב בעיני שצריך גם להצטרף אל שלש אלה הדאגה מזמן הנעורים הפגום, וגם החרטה מהפעולות החולפות שהם מסך קצת מבדיל. ובפירוש אמרו בספר התקונים כי העבירה קליפה אל השכל מהשכיל בנעלם, וכאשר תתעלם מן המשכיל ההלכה יעסוק במצות שהן מימין ואז ישיג הסוד, עד כאן כונתם במלות שונות. ומה שהורגלנו ולמדנו שם, כי בזמן שיקיים האדם מצוה או כיוצא לעסוק בנסתר אז מתגלה המסופק.

עוד יתמיד האדם בלב נשבר להתודות על העון ובודאי מועיל נגד הקליפה: ואל קצת הדברים מצאנו מבואר בפרשת נשא ברישׁ האדרא זו לשונו,

"תניא, אמר רבי שמעון לחברייא עד מתי ניתיב בקיימא דסמכא חד דכתיב עת לעשות לה', יומין זעירין אינון ומארי דחובא דחוק כרוזא כל יומא קארי ומחצדי חקלא זעירין אינון ואינון בשולי כרמא לא אשגחן ולא ידעין לאן הוא אתר כמה דיאות. אתכנשו חברייא לבי אדרא מלבשין שריין ורמחין, אזדרזו בתקוניכון בעיטא בחכמתא בסוכלתנו בדיעותא בחיזו בידין ברגלין. אמליכו עליכון למאן דברשותיה חיי ומותא למגזר מילין דקשוט, מילין דקדישי עליונים צייתין להו וחדאן למשמע להו ולמנדע להו:

יתיב רבי שמעון ובכה ואמר, ווי אי גלינא ווי אי לא גלינא, חברייא דהוו תמן אשתיקו, קם רבי אבא ואמר, אי ניחא קמיה דמר הא כתיב סוד ה' ליראיו, והא חברייא אלין דחילין דקוב"ה, וכבר עאלו באדרא דבי משכנא מנהון עאלו מנהון נפקו:

תנא אתמנון חברייא קמי דרבי שמעון, ואשתכחו רבי אלעזר בריה, ורבי אבא, ורבי יהודה, ורבי יוסי בר יעקב, ורבי יצחק, ורבי חזקיה בר רב, ורבי חייא, ורבי יוסי, ורבי ייסא,

ידין יהבו לרבי שמעון ואצבעין זקפו, עאלו בחקלא ביני אילני ויתבו:

קם רבי שמעון וצלי צלותיה, יתיב בגווייהו, אמר, כל חד ישוי ידוי בתוקפי, שוו ידייהו ונסיב לון.

פתח ואמר, (דברים כ"ז) "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה". פתח רבי שמעון ואמר, (תהילים קי"ט:קכ"ו) "עת לעשות לה' הפרו תורתך",

מאי עת לעשות לה', משום דהפרו תורתך תורה דלעילא דאיהי מתבטלא, אי לא אתעביד בתיקונא

דא ולעתיק יומין אתמר (דברים ל"ג) "אשריך ישראל מי כמוך", וכתיב (שמות ט"ו) "מי כמכה באלים ה'":

קרא לרבי אלעזר בריה אותביה קמיה, ולרבי אבא מסטרא אחרא, ואמר, אנן כללא דכלא, עד כאן (נ"א עד השתא) אתתקנו קיימין.

אשתיקו שמעו חד קלא וארכובן נקשן דא לדא, מאי קלא קלא דכנופי עלאה דמתכנפי:
חדי רבי שמעון ואמר, (חבקוק ג') "ה' שמעתי שמעך יראתי", אמר, התם יאות הוא למהוי דחיל, אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב (ויקרא י"ט) ואהבת לרעך כמוך (דברים ו') ואהבת את ה' אלהיך, וכתיב (מלאכי א') אהבתי אתכם אמר ה'", עכ"ל:
והנה מתוך המאמר הזה מבואר כי צריך יראה גדולה אל החכמה הזאת, ומה גם בהיותו עוסק בשעור קומה, וגם צריך אהבה. ושמעתי כי הקדמונים היו נוהגים לישב על גבי קרקע כשהיו מלמדים חכמה זו לתלמידים כדי להכניעם ולאיימם, והכי מוכח בסודות הזקן ושעריו:
וגם בזהר מצאתי קצת סמך לזה בפרשת אחרי מות דקאמר רבי שמעון וחברייא אזלו לגבי רבי פנחס, וזו לשונו, "אזלו עד דמטו לבי רבי פנחס,
נפק רבי פנחס ונשקיה אמר, זכינא לנשקא שכינתא זכאה חולקי, אתקין ליה תקלו דערסיה קפטורי דקילטא, אמר רבי שמעון אורייתא לא בעיא הכי, אעבר לון ויתבו" עכ"ל, ומתוכו קרוב אל הנאמר:

פרק ג

ממי ילמד.
בזולת מה שקדם אלינו בענין התורה שאין ללמוד אותה אלא ממלאך ה' צבאות כדפירשו רבותינו ז"ל (מו"ק יז.), וגם אמרו שלא ילמוד אדם מן האמגושי (שבת עה.), עוד צריך צווי פרטי אל המתחילים בחכמה זו
שלא ילמודו אלא ממי שנהג במדות הקודמות אלינו מריש ועד כען, לאפוקי כת הטועות או כת החוטאת שלא ילמד מהם, כי אני מבטיחו שלא ימצא בידם כלל, וקרוב הוא לבא אל הסכנה הרבה והיא סכנת האמונות הנשחתות, כאשר ראינו רבים טועים בדברים רבים, והיה סבת זה להם המשכם אחר הכתות הנזכר:
גם ישתדל ללמוד ממי שנהג בדרכי יושר כפי האפשר כי בידו מסורים גנזי רבו, ואל ירדוף אחר המתגאים בידיעתם כי קולם יהמה כגלי הים ואין להם כדי רביעית, וזה נסיתי אני פעמים הרבה:
וקרה גם ענין זה לקצת מחברים יחברו ספריהם בחידות ומליצות וחרוזים עד יבאו דבריהם ברב ענין, ולא נכניס ראשנו בזה ח"ו, שאין ראוי להטיל מום בקדשים.
אמנם הספרים שידבק בהם האדם להשגיח בהם, הם, חבורי הרשב"י ע"ה כמו הזהר והתקונים ורעיא מהימנא ושה"ש וסבא וינוקא. ומהקודמים אליו, ספר יצירה, וספר הבהיר, ומדרש רות, ומדרש איכה מהזהר. ומהמאוחרים, מדרש מגלת אסתר מהזהר.

וגם ספר מעין החכמה, ופרקי מרכבה, ופרקי מעשה בראשית, וכיוצא, וקצת פקודין הנמצאים להרשב"י ע"ה. בהם ידבק האדם לאהבה ויצליח בחכמה זו, ובתנאי שיעמיק בהם בעיון נמרץ ואז ימצא מבואר רוב מה שנמצא בספרי המפרשים האחרונים ולא יצטרך אליהם, ולא ח"ו כונתנו לפסול אלא לבחור אל המעיין הדרך הקצרה עם היותה ארוכה:

והנה אל המעיין בספרים אלה צריך שני דרכים, האחד, לשנן לשונו פעמים הרבה, ולצייר לו ציונים כדי שיזכור הבקיאות, ואל יעמיק ראשונה הרבה. והשני ילמוד במקום שני בעיון רב כפי כחו. נמצא אל המעיין שתי הלכות בקביעות, האחד בעיון בשעות הנזכרים בפרק א', השני בבקיאות כפי כחו, פעמים ירבה בזה פעמים ימעט בזה הכל לפי צורך השעה והשקט השכל, ובזה בריא לו כי ילך לבטח דרכו וישיג הדרך הישרה.

ואף אם יראה אל המעיין שאינו מבין, עם כל זה לא יפסיק גרסתם מפומיה, כי נאמן בעל מלאכתו להמציאו נסתר החכמה, כי כאשר ירגיל איש את בנו כן הקב"ה מזכה לעוסק בחכמה זו מעט מעט, ודבר זה נסיתיו פעמים אין מספר. ויש ראיה אל העצה הזו ממה שהעתקנו מהזהר בחלק א' בפרק חמישי בס"ד:

ואם יסתפק לו ענין בחכמה הזאת ימתין כי במשך הימים יתגלה לו הענין, ועיקר שכר חכמה זאת היא המתנת הסודות שיתגלו לו בהמשך הזמן. וכן מוכח בכמה מקומות מהזהר שפעמים הרבה היה מתחדש להם דבר שנסתפק להם זמן הרבה, ומשל בפיהם על מלה דא רדיפנא כל יומאי, וכן מוכח בפרשת חיי שרה כי על זה נאמר יעשה למחכה לו כאשר נעתיק לקמן בחלק ד' פרק ג'. ונוסף על זה פעמים הרבה כשימשכו הימים יתוסף לו הדעת בדרושים המוקדמים לו, וכיוצא נמצא בזהר

ויקרה לעומדים בחכמה זו כי בהפכם בדרושים פעמים הרבה יוסיפו בהם דעת ותוספת בעקר, ועל כזה נאמר אין מדרש בלא חדוש (חגיגה ג. ירושלמי שם א' א'. במ"ר י"ד י"א):

פרק ד

הדרך אשר בה יתנהג האדם ללמד חכמה זו לאחרים.

צריך שלא ילמדה אלא לעובד ה' בנקיות ובטהרה. והכי איתא בתקונים זו לשונו,

"ואלין דאינון באלין מדות צריך לגלאה לון רזין טמירין,

אבל מאן דמגלי רזין לרשיעייא כאלו מגלה עריין באורייתא דבני שפחה בישא לילית אימא דרשיעיא ערבוביא בישא,

מאן דמגלה לון רזין דאורייתא גרים לצדיק דאיהו יסוד דאתמר ביה סוד ה' ליראיו דאסתלק נביעו מיניה ומן שכינתא, הדא הוא דכתיב אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש בההוא זמנא אינון צדיקייא לתתא עניין מכלא, עניין מרזין דאורייתא, עניין בגופא.
וכל מאן דמגלה רזין לצדיקייא גרים לצדיק לאנהרא ברזין דאורייתא ולשכינתא דאו"ר ר"ז אקרי, ובההוא זימנא והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע", עכ"ל לענייננו:
ומה שיש בו לדקדק הוא,
א', אמרו, אבל מאן דמגלה רזין לרשיעייא וכו', ואחר כך אמר מאן דמגלה לון גרים לצדיק, אמאי לא קאמר גלי עריין באורייתא כדקאמר לעילא או לימא לעילא גרים לצדיק, אמאי שני בין האי להאי:
ב' אמר, גרים דלישנא גרים לא דייק, דהוה ליה למימר עביד לצדיק דהכי איהו מאן דפגים לעילא:
ג' אמרו, בההוא זימנא אינון צדיקייא לתתא כל דרשה זו למה. ושאר דקדוקי הלשון יתבארו בפירושנו בס"ד:
והכונה, כי הוא פירש ואלין דאנון באלין מדות, ירצה, שהם מארי מדות מלכים צדיקים חוזים נביאים מארי תורה גבורים חסידים נבונים חכמים ראשי אלפי ישראל, דהכי פירש התם ואמר כי אלו שהם מרכבה אל המדות ועוסקים במצות התלויים בהם ונשמתם אצולה מהם, צריך לגלאה לון וכו' ירצה וצריך חובה על האדם לגלות להם רזים טמירין. והנה להוכחת החיוב הזה המוטל על היודע ללמד אל הירא הכריח הדבר מהפכו, ואמר כי מן העון נלמד המצוה, ואמר אבל מאן דמגלי רזין לרשיעייא והכונה הוא שמגלה עריין בתורה, ירצה שהתורה הוא הת"ת וזה שמשפיע סודות התורה ברשעים זהו ערו"ה ע"ר ו"ה, שהרי על ידי הת"ת שמשפיע בחצונים ח"ו, מאחר שהרשע כל כחו הוא מהקליפות אם כן המשפיע בו משפיע בקליפות, וזה משפיע רזים דאורייתא שהוא הת"ת הרי מגלה עריין באורייתא: דבני שפחה וכו', הכונה להראות איך הרשע והקליפה הכל ענין אחד, כי אם הרשע הוא בן לילית שפחה בישא אם כן האם והבנים הכל ענין אחד, כי נשמת הרשע וכח רשעתו נמשך מאמו השפחה, ולכן נמצא מלך מתייחד ומשפיע בשפחה בישא והיינו עריין באורייתא ממש, וזהו מה שפועל בידים ממש המגלה רזים לרשיעייא.
אמנם בדרך גרמא פועל פעולה אחרת והוא הסתלקות השפע מיסוד וכו', כי בהיות שהמלך משפיע בשפחה ח"ו אינו מתיחד עם הגבירה ואם כן נמצא שמסתלק שפע

הת"ת מן היסוד, והוא בהיות שאינו פועל אלא להשפיע בחצונים משם נמשך בדרך גרמא שלא ישפיע בפנימיים ח"ו לצדיק דאיהו יסוד,
כל זה להורות כי סודות התורה הם ביסוד. ולזה אמר שנקרא יסוד שפירושו יו"ד של ברית, וסוד שהן רזים דאורייתא. וראיה לזה, סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, הרי שברית וסוד הכל ענין אחד, וכל זה להכריח כי בהיות הסוד נשפע אל החצונים הוא מסתלק מן הפנימיים:
דאסתלק נביעו מיניה, דהיינו שמסתלק מקור היסוד שהוא התפארת כדפירשנו, ואחר שאין השפע ביסוד אינו נשפע במלכות וזהו שאמר,
ומן שכינתא וראיה מן הכתוב הדא הוא דכתיב אזלו מים מני ים וגו', פירוש, מאחר שאמר כי סבת חסרון מים בים שהוא מלכות הוא מפני שהנהר שהוא יסוד חרב ויבש, אם כן משם ראיה שכל זמן שהנהר יבש אין מים בים, שאין לה קבלת שפע אלא מן היסוד, ולכך בהסתלק מן היסוד מסתלק גם מהשכינה:
בההוא זימנא הנהו צדיקייא לתתא כו' הוקשה לו שהוא אמר כי בסבת המגלה סודות לרשיעייא נהר יחרב וכו' דמשמע שאין שפע כלל, וזה אינו מן הראוי אלא שלא יהיו סודות במלכות מפני שזה השפיע הסוד חוצה, אמנם שאר בחינות השפע למה לא יושפעו עד שאמר דאסתלק נביעו וכו' דמשמע שאין שפע כלל. לזה הכריח שכן אמת שאין שפע ונביעו כלל, וראיה מן התחתונים שהם עניים אם בגופם אם ברזין דאורייתא, מורה על הסתלקות השפע מכל וכל ולכן הם עניים בגופם גם כן:
ואחר שפירש עון המגלה לרשעים, משם יושכל בהפך מעלת הצדיקים, כי גם את זה לעומת זה עשה האלהים וכל מאן דמגלי רזין לצדיקייא גרים לצדיק כו', מפני שעל ידי שהוא מגלה סוד לצדיק כן הוא משפיע ממקור עליון שהוא הת"ת ביסוד, והיסוד מאיר אותם סודות במלכות, וזהו שאמר, גרים לצדיק שהוא יסוד לאנהרא ברזים דאורייתא שהוא יסוד השפע מהת"ת הנקרא תורה אל השכינה ממש שכן דרכו.
ואמר, גרים ולא מאיר ממש, מפני שמה שפועל הוא היות הצדיק מאיר בעצמו אל בחינת צדיק כמותו, אמנם לאנהרא ברזים דאורייתא שהוא מן הת"ת וגם לשכינתא זה גרמא בעלמא, כי מדה טובה מרובה ומתפשטת מעצמה:
דאור רז אתקרי, הוקשה לו שהרי סוד הוא דוקא ביסוד כדמוכח לעיל, ואם כן איך הסודות הם נשפעים מן הת"ת, לכן אמר שאור שהוא ודאי בת"ת נקרא ר"ז שעולה או"ר כמו ר"ז, אם כן גם כן יהיה סוד בת"ת, אלא שבת"ת הם בסוד אור שהם דקים וביסוד הם בבחינת סוד שהוא גלוי יותר, והיינו שעל ידו שנשפע מתגלה.

והענין כי הבינה למעלה מת"ת היינו אור, א' בינה על וא"ו, משפיע בסוד ריי"ש, שהוא מלכות, ראשית לתחתונים. וביסוד הם ר"ז, דהיינו יו"ד מלכות על וא"ו זעירא ונעשית זי"ן וריי"ש ראשית לתחתונים למעלה: והנה להיות מעלת המגלה הסוד כל כך עליונה אם כן חויב לחזר על צדיק לגלות לו סודותיו, וזהו שאמר לעיל בריש המאמר צריך לגלאה לון רזין טמירין, לישנא דצריך לישנא דחובה איהו כנודע.
והנה מתוך מאמר זה מתבאר עונש המגלה סודות למי שאינו הגון, וגם מעלת המגלה אותם לתלמיד הגון:

פרק ה

עוד מצאתי בזהר פרשת אמור (זהר ח"ג צא.) זו לשונו,
"רבי חייא פתח
(שופטים ה') ה' "בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום ארץ רעשה גם שמים נטפו" וכו'.
תא חזי זכאין אינון ישראל בעלמא דין ובעלמא דאתי דקב"ה אתרעי בהו ואנון מתדבקין ביה ואקרון קדישין עם ה', וכן עד דסליק לון לדרגא עלאה דאקרי קדש דכתיב קדש ישראל לה'
כמה דאוקימנא, דהא ישראל מתמניא יומין אתדבקן ביה בשמיה ואינון דיליה רשימין בשמיה לתתא, כמא דאת אמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ,
אחרנין לא מתדבקן ביה ולא אזלי בנמוסוי, ורשימא קדישא אעדיו מינייהו עד דאינון מתדבקן בסטרא אחרא דלאו קדישא:
ותא חזי בשעתא דבעא קב"ה למיהב אורייתא לישראל זמין בה לבני עשו, אמר לון בעאן אתון לקבלא אורייתי,
בההוא שעתא אתרגישת ארעא קדישא ובעאת לעאלא לנוקבא דתהומא רבא,
אמרה קמיה רבון עלמא פסטירה דחדוה תרין אלפין שנין עד לא אברי עלמא קלטינה קמי דלא רשימין בקיימך,
אמר לה קב"ה כורסייא כורסייא, קיימא דאורייתא קדישא לא אזדמן קמייהו. הדא הוא דכתיב ה' בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום ארץ רעשה,
ודאי בגין דאורייתא דאיהו קיימא קדישא לא אתיהיבת אלא למאן דאית ביה קיימא קדישא,
ומאן דיהיב אורייתא קדישא למאן דלא עאל בקיימא קדישא משקר בתרי קיימי, משקר בקיימא דאורייתא,
משקר בקיימא דצדיק וכנסת ישראל, דאורייתא להאי אתר אתייהיב ולא לאחרא:

רבי אבא אמר, משקר בתלת דוכתי עלאי, משקר בתורה, משקר בנביאים, משקר בכתובים.
בתורה, דכתיב (דברים ד'), "וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל".
משקר בנביאים דכתיב (ישעיה נ"ד), "וכל בניך לימודי ה'" ולא אחרא,
וכתיב (ישעיהו ח':ט"ז), "חתום תורה בלמודי" אנון ולא אחרא.
משקר בכתובים, דכתיב (תהלים ע"ח), "ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל", וכתיב (תהילים ק"מ:י"ד), "אך צדיקים יודו לשמך",
מאן צדיקים דא צדיק וכנסת ישראל, דמאן דלא עאל בקיימא דלהון לא ידו לשמיה קדישא דאיהו אורייתא.
אמר רבי חייא כיון דאתגלי קוב"ה על טורא דסיני למיהב אורייתא לישראל שכיכת ארעא ותבת בנייחא, הדא הוא דכתיב (תהילים ע"ו:ט'), ארץ יראה ושקטה" עכ"ל:
ומה שיש לנו לדקדק בו הוא:
א', אמרו, דקודשא בריך הוא אתרעי בהו וכו' אריכות לשון זה למה:
ב', אמרו, דהא ישראל מתמניא יומין וכו' האיך בראיה זו הכריח כל הנדרש לעילא:
ג', וכי ראיות צריך להוכיח למנות סדר הבדלות:
ד', ותא חזי האיך נקשר ענין זה עם הקודם. וכן אמרו, אתרגישת ארעא קדישא מה ענין ארעא קדישא בנתינת התורה, בשלמא כל העולם ניחא שכל העולם אינו מתקיים אלא בזכות התורה, אלא ארעא קדישא בפרטות למה:
ה', אמרו, ובעאת לאעלא לנוקבא וכו' מאי קאמר, אם הכונה להיותה תחת מימי התהום אמאי נקיט האי לישנא, לימא ובעאת לאחזרא לתהו ובהו.
ו', אמרו, אמר לה קב"ה כורסיא כורסייא, ארעא ארעא הוה ליה למימר דהא ארעא קדישא הוה, ומה ענין כורסייא הכא.
ז', אמרו, משקר בתרי קיימי ואחרי כן מנה שלש, ת"ת, ויסוד, ומלכות, ועוד, הני קיימי האיך משקר בהו.
ח', דברי רבי אבא מה כונתו בהם, וראייתו מן הכתובים:
ועתה נבא בביאורו בס"ד, והענין, כי רבי חייא אמר, זכאין אינון ישראל בעלמא דין ובעלמא דאתי, ירצה, שיש להם חלק בעולם הזה שהוא מלכות, ובעולם הבא שהוא בינה. ולהורות על מעלתם עד הבינה ומה שבין בינה והמלכות גם כן אמר דקב"ה אתרעי בהו, נתן סבה קודמת אל קרבתם אל הקדושה ואמר דקב"ה אתרעי בהו, דהיינו אמרנו בחר בנו מכל עם, כי קודם היו ישראל שוין אל שאר האומות אלא שהקדוש ברוך אתרעי בהו ורצה בהם וחלקם משאר אומות, ובזה אינון מתדבקין, ירצה אל דבקות ישראל

באלוה, והכונה כענין אני לדודי ודודי לי, שהקב"ה אוהב לישראל וישראל אוהבים אותו.
ואחר שרצון האלוה בהם ורצונם ודבקותם בו, הם להם מדרגה ראשונה בקדושה, ואחרי כן בזה מסתלקין אל התפארת, כי כן הדרך מצד בחירתו בהם הם דבקים בשכינה, שהיא הבוחרת לצרכה ולזווגה עם בעלה, כאמרו והייתם לי סגולה וכו', ואחרי כן בהיותם מתדבקים בה הם דבקים בתפארת, כאמרו ואתם הדבקים בה' אלהיכם שהם תפארת ועטרת,
וזהו שאמר, ואקרון קדישין דהיינו עם קדוש בתפארת עם ה' כדפירשנו. וכן הן מסתלקין על ידי עסק המצות והדבקות עד עלותם אל החכמה שהוא מקום הקדש, וזהו שאמר, וכן עד דסליק לון לדרגא עלאה דאקרי קדש דכתיב קדש ישראל לה', כמה דאוקימנא בזהר פרשת משפטים (זהר חלק ב' קח) יעוין שם:
דהא ישראל וכו', קשיא ליה, במה נכנסו ישראל במלכות ויסוד כדי שעל ידי הדבקות הם נגשים אל הת"ת כדפירשנו. ותירץ, דהא ישראל מתמניא יומין וכו', והנה סוד מצוה זו הוא סוד כניסתם במלכות והיסוד כנודע בסוד מילה ופריעה. וזהו שאמר, מתדבקין ביה בשמיה, פירוש, ביה - ביסוד, בשמיה - במלכות, בסוד שד"י אדנ"י. והנה אחר שיש להם אחיזה זו בשמות אלה שהם שד"י אדנ"י אחר כך הם אוחזים על ידי מעשה התורה בשם יהו"ה, ומי שאין לו דבקות שני שמות אלו אף אם יעסוק במעשה התורה לא ישיג אל שם יהו"ה כלל אחר שאין לו ההתחלה והכניסה, ואף אם יחזיק במעשה התורה אינו דבק בזה למעלה אלא אדרבה פוגם:
ואמר, לא מתדבקן ביה ולא אזלין בנימוסוי, ירצה אל הנהגת היושר וטוב המזג, כמדת הרחמנות, ומדת הנדיבות, ומדת השתיקה, אשר ייחסו רבותינו ז"ל בכמה מקומות, ואלו הם מדותיו יתי ונמוסוי בזולת ענין התורה כאמרו, (סוטה יד.) והלכת בדרכיו מה הוא חנון וכו',
ובזה יורה על טוב הכנתם שהכין להם הבורא ובחר בהם, ובזה הם דבקים במלכות, ואחרי כן ברשימה קדישא דבקים גם ביסוד:
וכל זה הקדמה וטעם למה נתרעמה הארץ, כלום ישראל קדושים אלא על ידי התורה, אם כן כל מי שיקבל התורה יקדש עצמו. לזה אמר כי לא כן הדבר, כי בזולת מעשה התורה יש להם חלק בקדושה ובמדות ובברית מילה. וזהו שאמר, תא חזי, הרי ראיה אל הקדושה זו ממה שנתרעמה הארץ, דאם לא כן מאי תרעומת דילה אלא כדפרשנו.
זמין לבני עשו, כבר נתבאר זה במדרש מילתא בטעמא, ויתבאר במקומו בס"ד:

בהיא שעתא אתרגישת ארעא קדישא, נודע כי ארץ ישראל לה קורבה ויחס עם התורה כיחס החיות עם הלב, כי חיים אל העולם היא התורה כאמרו, וחיי עולם נטע בתוכנו, ומשכן החיות והנשמה בלב ושם עיקר הוראותיה ומשם מתפשטת אל שאר הגוף, וכן ענין התורה עיקרה בארץ ישראל ורב מצות תלויות בה. ואין ספק כי יתרון למצות הנוהגות בארץ למצות הנוהגות גם בחוצה לארץ, עד שאין אותה הוראה יוצאת ממשכן הלב חוצה כענין הקרבנות.

ולכן בהודע הקדמה זו לארץ ישראל, לחושבה שתנתן התורה לבני עשו, ארץ רעשה ואמרה ימשך מזה שתנתן ארץ ישראל למקיימי תורה שהיא כסא מכוונת נגד ארץ עליונה, והיא נתנה תוך הקליפות אל החצונים, וזהו שאמר, בעאת לאעלא לנוקבא דתהומא רבא, כלומר חשבה היותה יוצאת מתוך קדושתה אל משכן החצונים שהוא בנוקבא דתהומא, וזה כדי שלא יכנסו טמאים ויטמאו את הקדש, ולכן בהכרח הוא שהיא תצא ממקומה חוצה: ולזה הושבה כורסייא כו', באמרו אל תחשבי להיותך כסא אל החצונים ח"ו, את כורסייא מקום כסא הכבוד, ולא ישלטו בה אויבים וחצונים כדכתיב אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן, ומה שאת רואה שאני הולך בתורה לשעיר ולפארן וכיוצא, ויראה לך שאני מוכרח בנתינת התורה להם כדי שלא יחרב העולם אם ישראל לא ירצו לקבל את התורה, לא כן אלא יאבדון אלף עלמין ותורתי לא תנתן בידם ח"ו, שיש בזה חלול מקום התורה שהוא הת"ת כנודע וכו':

משקר בתרי קיימי, כבר נתבאר ענין זה במאמר הקודם, כי פגם היסוד והמלכות אחד, ופגם הת"ת אחד, ולכן אמר משקר בתרי קיימי. והנה הפגם הראשון שבת"ת נותן אותו במקום עריין דאורייתא שפירשנו בפרק הקודם. והשני, שאלו השתי מדות יסוד ומלכות ריקנין בלי שפע, וזהו שאמר משקר באורייתא כדפירשנו, שאין ראויה התורה לחול אלא במקום שיש יסוד ומלכות,

ומשקר בקיימא דצדיק וכנסת ישראל דאורייתא להאי אתר אתיהיבת, דהיינו במקום יסוד ומלכות, ולא לאחרא דהיינו במקום בני שפחה וערלה כדפירשנו. והיינו להאי אתר חיוב, ולא לאחרא שלילת החצונים. והנה הנותן אותו חוצה גורם שמסתלק ממקומו הראוי ונותן אותו בחצונים:

רבי אבא אמר, משקר בתורה שהוא הת"ת, ומשקר בנביאים שהם נצח הוד, ומשקר בכתובים שהם יסוד ומלכות. ואמר מלות אלו לראיה, שכשם שהתורה מתחלקת אל שלשה חלקים אלו, שהם, תורה, נביאים, כתובים, כן המשפיע התורה בחצונים פוגם בשלשה מקומות אלו:

ואחר כך הכריח פגם שלשה מקומות אלה בנתינת התורה אל החצונים, ואמר, וזאת התורה אשר שם משה דהיינו ת"ת, והיכן נתינתה לפני בני ישראל דהיינו נצח והוד. ואם תנתן אל החצונים הרי פוגם אל התורה שאינה נתונה במקום הקדש,
משקר בנביאים דכתיב וכל בניך לימודי ה' אינון לימודי ה' ולא אחרא, ירצה, גם נצח והוד יקראו לימודי ה', ואמר, וכל בניך שהם בני ישראל מרכבה אל הת"ת הם לימודי ה' ולא זולתם, והמסלקם ומכניס זולתם במקומם פוגם
ודאי, וכתיב חתום תורה בלימודי, ירצה, כי אין ראוי אל משכן התורה שהיא התפארת אלא הלמודים, והמכניס זולתם פוגם אותם.
משקר בכתובים דכתיב ויקם עדות ביעקב וכו', ואין ספק היות הכונה יעקב המלכות, כי יש חלוק בין ישראל ליעקב כדפירשנו בספר פרדס. ולפי שאמר ויקם עדות ביעקב כי אין ראוי לקימת העדות אלא במה שהוא יעקב, אם כן המכניס זולתם פוגם, דהיינו המלמד בני לילית שפחה בישא.
ומפני שאין מכאן ראיה אלא אל המלכות הכריח היות היסוד גם בכלל זה, באמרו אך צדיקים שהם צדיק וצדק וזה ירצה אל יחודם יחד, הם יורו דהיינו מאן דגזיר ופריע כדפירשנו.
והנה מתוך המאמר הזה מתבאר, חיוב התרחק האדם מלמוד התורה למי שאינו הגון, ומה גם הסודות כדפירשנו בפרק הקודם:

חלק ד

נושא

במעלות אשר לחכמה זו על שאר חלקי תורתנו הקדושה:

פרק א

סופר ממעלת החכמה הזו בזהר בסוף האדרא בפרשת נשא (זהר ח"ג קמד.) זו לשונו, "תאנא, בכה רבי שמעון וארים קליה ואמר, אי במילין אלין דאתגליין הכא אתגנזו חברייא באדרא דעלמא דאתי, ואסתלקו מהאי עלמא יאות" וכו' עד סופו. ונקטינן מתוכו,
א', כי היה נראה להרשב"י ע"ה דין אמת הסתלקות הצדיקים הנזכר לענין גלוי סוד האלקות הנסתר, ואף אם חזר בו מפני שהיה כונתם לשמים אבל עם כל זה הורה על מעלת הדרוש, שהיה באפשר הסתלקות הצדיקים לעון גלוי לולי הטעם הנזכר:

ב', שנתבשר בבשורה זו שנתדבקו נפשותם למעלה ומתו בנשיקה, וזה לא יקרה בלמוד שאר חלקי תורתנו הקדושה אלא מתוך חכמה זו שהיא עסק האלקות ודאי שיש בה דבקות גדול, שאין ספק שלפי העסק שיעסוק האדם בעולם השפל כן ידבק נפשו בעולם העליון. והנה מן הפעולות בלתי הגונות נלמד אל הפועל הישר, להבחין חלק העבודה המשובחת על שאר חלקי העבודה.

הנה בהיות האדם נותן אל לבו להטות אל הדרך המעוקל, נאמר עליו, "וכארח איש ימציאנו", הכונה, בא ליטמא פותחין לו ומטמאין אותו, וכן בארח הישר לפי דרכו נוהגים אותו, כי תתעלה העבודה על העבודה חלק על חלק כגבוה שמים על הארץ. ולכן העוסק באלהיות אין ספק שיהיה דבק יותר מהיותו עוסק בשאר חלקי התורה, עם היות התורה כלה אלהית וכלה שמותיו ית':

ג', שבהיות האדם עוסק בחכמה הזאת, יתלוו אליו המלאכים והצדיקים מגן עדן, ולא כן אל שאר חלקי התורה, וזה הורה באמרו, ולא הוו מסתכלין בכל אתר דלא סלקא ריחין, ירמוז אל ריחין ובוסמין דגן עדן. והנה ענין זה יתראה ויתגלה יותר במה שנתבאר בתקונים ובשאר חלקי הזהר, ונבאר אותו עוד בסייעתא דשמיא:

ד', היות עסק החכמה הזאת קיום בעולם וחיותו ומזונו, וזהו שבאר הרשב"י ע"ה ואמר, דעלמא מתברך בגינן, ואין ספק כי דבר זה פשוט כי עסק האלקות גורם דבקות, והנה בהיות האדם דבק במשפיע יושפע בהכרח, ולכן בגרם החכמה הזאת יושפע העולם שפע רב:

ה', יורה גם על מעלת העוסקים בחכמה הזאת על בני גילם חלק רב, כי הרי בזמן הרשב"י ע"ה היו כמה וכמה מהתנאים והחסידים ועם כל זה נתעלו הם על בני דורם שעור רב, באמרו, שבעה אנן עיני ה', הכונה היותם מרכבה אל שבע מדות עליונות, וזה שהשיבוהו שרבי שמעון היה השביעי העולה על הכל ומשפיע בכל. וגם נתבאר ממעלתו בפרשת בראשית (הקדמת הזהר יא), וזה ודאי נתעלה אחר שנשקע בעסק החכמה, וכמעט שעזב דרכי הלימוד הפשטי עם שהיה נותן חלק גדול בעסקו בלי ספק:

ו', יורה גם על מעלתה היותם משובחים ממלאכי השרת גם בהיותם בגוף ונפש עד שאמר תוהנא וכו', ומתוך תשובת אליהו אליו גם הודה על כי נתחברו מלאכי השרת מפי עליון לבא אצלם, ומעלה זו לא יערכנה ערך ודאי.

וידעתי כי יקשה המעיין ויאמר הלא ראיתם המשוגע הזה, שדמה בשכלו כי בני דורנו ישיגו המעלות הרמות האלה, אין זה כי אם גובה לב. אשיבהו, אחי, כי אין כונתינו ח"ו להדמות אליהם אפילו בצפרני חמורו של רבי פנחס, אבל גם נעריך כי אין מעלת עסק

לימוד התורה על דרך הפשט כמעלתם אז, ובזולת זה נדמה אליהם דמיון רחוק כאור הכוכב החשוך לפני החמה, ויתעלה עסקנו בחכמה הזאת מעסקנו בפשט,
וזה יהיה כונתנו כדי שיאחז טהור עינים גם בחלק החכמה הזאת ואל ירפה, אבל לא שיתרפה ממלאכתו מלאכת שמים עסק הדינים ח"ו כדפירשנו בח"א בפרק ו':

פרק ב

אחר שנמשכנו דרך הפשט להרחיב במעלת חכמה זו, נמשיך עתה עוד דרך נעלם. נתבאר בזהר שיר השירים (זהר חדש דף ס"א ע"ד.) זו לשונו,
"שיר השירים אשר לשלמה, זכאה דרא דחכמתא עלאה שריא בגויה, בשעתא דקוב"ה בעי לגלאה בארעא מה דלא אתגלי למלאכי עלאי,
ומאי איהו רזין דחכמתא דשמא גליפא עלאה,
דשמהן קדישין לא אתמסרון לון ואתמסרו לחכימין בארעא
ומשבחין ואמרין (תהלים ח'), ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים". מה אדיר שמך בכל הארץ,
אלין רזי גליפין דשמהן קדישין דאתגליין בארעא ותושבחתא דהאי על השמים,
כל אנון אוכלוסין אודן ומשבחן עובדא דא דאתגלי בארעא מה דלא אתגלי לון", עכ"ל:
ומתוכו מתבאר כי שבח שמשבחים מלאכי השרת להקב"ה אינו על שאר חלקי התורה כלל ועיקר, אלא על סוד השם לבד. ועוד אין ספק כי העוסק בסוד השם גורם שבח הקב"ה מפי מלאכיו, מה שאינו גורם העוסק בשאר חלקי התורה: ונתבאר בתקונים פעמים אין מספר כי מעלת בעלי קבלה גדולה על בעלי מקרא ובעלי משנה חלק רב. ומתבאר במקומות מחולפים כי מארי מקרא להם מדרגה בסוד העשיה, ומארי משנה בסוד היצירה, ומארי קבלה בסוד הבריאה. והענין, כי כפי עסק האדם בעולם הזה כן הסתלקות המשכת שפעו מלמעלה, ולכן להיות סוד המקרא בסוד לבוש תחתון אל התורה והם ספורי המעשים לכן המשכתו לבד ממקום העשיה, והעוסק במשנה להיות ששה סדרי משנה פירוש העלם התורה הגופנית ויוצא ממנה על צד הדרש, והם בסוד היצירה כמבואר שם, ולכן הוא ממשיך שפעו מלמעלה מהעשיה דהיינו היצירה לבד. ובעלי קבלה הם מסתלקים יותר בסוד הלבוש הפנימי נשמה המתלבשת במצות, והיינו סוד הבריאה. ועניין זה לא יוכל המשכיל לעמוד על תוכן הענין אם לא יקדם אליו העיון בספר פרדס בשער אבי"ע כי שם הארכנו בס"ד:

עוד לו מעלה שנית אחוזה במעלה זו עד שכמעט דא ודא חד היא, כי נפש העוסק במקרא לבד היא העשיה ולא עלה יותר. והעוסק במשנה, עולה אל מעלת היצירה ומשם נשפע עליו הרוח. ומעלת העוסק בקבלה בסוד הבריאה ומשם ממשיך לו נשמה.

ועוד לו מעלה על זאת כפי שעור עבודתו שיגיע אל מעלת נשמת האצילות, וסוד זה הוא סוד ההמשכה הנזכר למעלה, כפי שעור נשמתו כן שעור המשכתו כמבואר בספר פרדס בשער הנשמה ושער הכונה יעויין שם:

עוד לו מעלה שלישית אחוזה בשתים אלו הקודמות, והם כי העובד על דרך הפשט ונמשך לבד אחריו יקרא בסוד עבד, כדכתיב כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם. והעוסק בקבלה ועובד על דרך הקבלה בסוד כוונת המצות יקרא בן, והיינו אמרו בנים אתם להי' אלהיכם, וכמוהו רבים וכן בני בכורי ישראל, ומעלות אלו מבוארות בתקונים וברעיא מהימנא ובפקודין אין מספר:

ועוד לו עם כל זה מעלה רביעית, כי העוסק בפשט קרוב לטעות בכונת התפלה, בחשבו היות האל יתברך בעל שנוי ורצון ואהבה וכיוצא מן הדברים. המשל בזה, באמרו אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו, הרי העני מעלה בדעתו שהאלוה יתיחס אליו האהבה, ומזה ימשך לו שיתיחס לו גם כן השנאה, כאמרו אהבתי אתכם אמר ה' וגו' ואת עשו שנאתי. וגם ימשך לו השנויים הרבים, וזה בנמצא הראשון בלי ספק טעות להאמינו, ומי יתן ולא יוסיף על חטאתו פשע. והעוסק בקבלה יודע ענין המדות, ויקדם אליו דרך העבודה האלקית בהם וההנהגה העליונה וייטיב הכונה כפי הראוי. ומעלה זו לא ישיג עניינה אלא מי שהגיע אליה:

ועוד לו מעלה חמישית, והיא כי המתפלל כתינוק בן יומו כפי דעת קצת מן האחרונים שדחו עסק החכמה הזאת ולא אכנה, אין ספק שלא יתנו לו אלא כתינוק בן יומו. המשל בזה, התינוק לא יבין לצורך הלבוש והקנין הצריך לאושר האמיתי, וכל מגמתו על עסקים בלתי מוכרחים בלתי מגיעים מהם לא שלמות ולא חסרון, כענין הצעצועים והשחוק ולקל טבלא רהיט והם הדברים הגשמיים, ומי שמתכוין בדעתו כזקן יענוהו כפי שכלו ויתנו לו כפי השגת שכלו, אם יכוין בשאלותיו לתועלתא דשכינתא בלי ספק יהיה כל השפעתו שם באור עליון. ויש בין זה לזה שעור לא יכילהו רעיון, וענין זה יתבאר אל המעיין אחר העמיקו בחכמה קצת בס"ד:

ועוד לו מעלה ששית, כי כמה חלקים ומצות ודרושים בתורתנו הקדושה מתמיהים לעיני המעינים וקשים אל ההשכלה, וכאשר יורגל המעיין בחכמה הזאת בלי ספק יתבארו לו

כל הדברים ההם, ויפתחו לו שערים אשר נסגרו בעד העיון הפשטי. ועוד יקל אליו כמה פירושים בתורתנו הקדושה, כנודע במאמרי רבותינו ז״ל בלי ספק:
ועוד לו מעלה גדולה ערובה בכל ושמורה לעולם הנשמות, כדפירש בזהר פרשת חיי שרה (זהר ח״א דף קל) זו לשונו,
"זכאין אנון צדיקייא דאתגניז לון כמה טבין להההוא עלמא,
ולית אתר פנימאה בכל אינון אלא לאנון דידעי רזא דמאריהון וידעי לאתדבקא בהו בכל יומא
על אלין כתיב (ישעיה סד), "עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו", כמה דאתמר (איוב לב) , "חכה את איוב בדברים",
אלין אנון דדחקי גרמיה למלה דחכמתא ומדקדקין לה, ומחכין לה למנדע ברירא דמילתא ולאשתמודעא למאריהון,
אלין אינון דמאריהון משתבח בהו בכל יומא בין עלאין קדישין, ואלין עאלין בכל תרעין דלעילא ולית מאן דימחי בידיהון, זכאה חולקהון בעלמא דין ובעלמא דאתי":
הרי מכאן עוד ראיה שעיקר אמרו דע את אלהי אביך הוא עסק החכמה הזאת, כמו שאמר לאשתמודעא למאריהון. עוד נראה שצריך לרדוף אחר הידיעות בדברים הנסתרים בדקדוק גדול ועיון מופלא ופלפול עצום, הפך המתקבלים בדורנו שאומרים שאין לדקדק בחכמה הזאת:

חלק ה

נושא

בסגולות אשר לחכמה זו על שאר חלקי תורתנו הקדושה:

פרק א

הסגולה הא׳ היא כי בהיות האדם עוסק במדות דבריו פועלות למעלה, והמדות מתתקנות כפי העסק שהוא מתעסק, ובתנאי שיקדם אליו הטהרה הראויה והדעת הנכון.
וכן פירשו בזהר פרשת נשא באדרא (זהר ח״ג קלד) כד שלימו רבי שמעון וחברוי לתקן כל תקוני עתיק יומין איתא התם:
"אמר רבי שמעון לחברייא כד אתפריס פרסא דא דאתון חמאן עלנא, אנא חמינא דנחתו כל תקונים בגוה ונהירו באתר דא,
וחד פרוכתא בוסיטא קדישא פריס בארבע סמכין לארבע עיבר.
סמכא חד הוה יתיב מתתא לעילא, וחד מגרופא בידיה,

ובמגרופיא ארבע מפתחן שנינן מכל סטרוי,
ומאחדאן פרסא, ונחתין לה מעילא לתתא, וכן לסמכא תניינא, ותליתאה, ורביעאה,
ובין סמכא לסמכא אחידן תמניסר רגלי דסמכי דמתנהרין בבוסיטא דגליפין בההוא פרסא, וכן לארבע עיבר:
חמינן אלין תקונין דנהרין עלה דהוו מחכאן מילי מפומנא, לאתעטרא ולאסתלקא כל חד באתריה,
וכד הוה מתתקנן מפומנא כל חד וחד סליק ואתעטר ואתתקן בההוא תקונא דאתתקן הכא מכל פומא דחד מינן.
ובשעתא דחד פתח פומיה מינן לתקנא בההוא תקונא, ההוא תקונא הוה יתיב ומחכה למלה דנפיק מפומיכון, וכדין מתעטר וסלקא בדוכתיה ואתעטר,
וכל סמכין מכאן ומכאן חדאן על דשמעין מה דלא ידעו וצייתין לקליכון, כמה רתיכין קיימין הכא בגיניכון,
זכאין אתין לעלמא דאתי, דכל הני מילי דנפקי מפומיכון כלהו מילין קדישין, כלהו מילין כשרן, דלא סטאן לימינא ולשמאלא.
וקוב"ה חדי למשמע וציית להני מלין, עד דהוא גזר דינא די לעלמא דאתי תימרון זימנא אחרא כל הני מילי קדישין. עלייכו כתיב
וחכך כיין הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים,
אפילו בעלמא דאתי מרחשן שפתותיו קמיה", עכ"ל:
ומתוכו מתבאר מעלה זו וסגולת החכמה, כי כמו שהאדם מוציא הדברים מפיו ומתקנן כן המדות מתקנות למעלה. גם לזה תתלוה סגולה שנית כי בעולם הבא יעסוק בענין ההוא, בסוד אמרם ז"ל (יבמות צז.) שפתותיו דובבות בקבר. אמנם נראה כי זה דוקא אל החכמה הזו וכן פירש הרשב"י ע"ה במקום אחר.
וטעם אל ענין זה, כי בהסתלק האדם נשמתו בלי ספק תתדבק אל המקום שהאיר בהיותו בחיים חייתו, ולכן סוד התעוררות ההארה הנזכרת בהסתלק הנשמה לקבל שכרה, זה יקרא דובבות בקבר אל הגוף, וכן אל הנשמה בשעור זה למעלה. ואף אם נודה כי גם יקרה ענין זה אל הפשט, אין ספק שיתעלה הענין אל הקבלה שעור לא נערך:
עוד לה סגולה שלישית, והיא כי העוסק בחכמה זו ידע לייחד קונו ולעבדו בלבב שלם, כדפירש הרשב"י ע"ה בפרשת בשלח זו לשונו, (זהר ח"ב דף נז.) "קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת,
מאי באמת כמה דאוקמוהו (מיכה ז':כ') תתן אמת ליעקב, דידע ליחדא שמא קדישא כדקא יאות, ודא פולחנא דשמא קדישא.

ומאן דידע ליחדא שמא קדישא אוקים בעלמא יחידא, דכתיב (שמואל ב' ז'), "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ".
ועל דא אוקמוה, כל כהן דלא ידע לייחד שמא קדישא כדקא יאות לאו פולחניה פולחנא, דהא כלא ביה תליא, פולחנא עלאה ופולחנא תתאה,
ובעי לכוונה לביה ורעותיה בגין דיתברכון עלאי ותתאי:
כתיב (ישעיה א'), "כי תבאו לראות פני" כו',
כל בר נש דאתי ליחדא שמא קדישא ולא אתכוון ביה בלבא וברעותא בדחילו בגין דיתברכון ביה עלאי ותתאי, דחיין ליה לצלותיה לבר, וכלא מכרזי עליה לביש,
וקב"ה קארי כי תבאו לראות פני.
לראות פני מבעי ליה, מאי לראות,
אלא כל אינון אנפין דמלכא טמירין בעומקא לבתר חשוכא,
כל אנון דידעין ליחדא שמא קדישא כדקא יאות מבקעין כל אנון כותלי חשוכא, ואנפין דמלכא אתחזיין
ונהרין מתברכין כלא עלאי ותתאי, כדין ברכאן אשתכחו בכלהו עלמין,
וכדין כתיב כי תבאו לראות פני מי בקש זאת מידכם,
מאי קא מיירי אלא מאן דאתי ליחדא שמא עלאה בעי ליחדא מכתרא דזאת, כמה דכתיב (ויקרא ט"ז), "בזאת יבא אהרן אל הקדש", בגין דיזדווגין כחדא תרין אנון צדי"ק וצד"ק, בזווגא דא ברכתא בגין דיזדווגון כלא עלייהו,
ואלין אקרון כמה דכתיב (תהלים ס"ה), "אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך".
ואי איהו אתא ליחדא שמא קדישא ולא איכוון ביה ברעותא דלבא בדחילו, קב"ה אמר מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי ודאי,
דהא לא אשתכח בהו ברכאן אלא דשריין בהו דינא לאשתכחא בכלא", עכ"ל:
והנה מתוכו נראה, כי עבודת מי שאינו יודע לייחד אין עבודתו עבודה. גם מתוכו מתבאר פסול תפלת מי שאינו יודע ליחד כראוי, וענין זה לא ימצא האדם אלא מתוך העסק מעסקי החכמה ובעמקיה בס"ד:
עוד לה סגולה רביעית, והיא כי באדם חלק עשיה וחלק יצירה וחלק בריאה וחלק אצילות, הכל לפי זכות מעשיו, כדפירשנו בספר פרדס בשער נשמה. והנה חלק העשיה יתלבש בסוד מעשה המצוה הגופנית. וחלק היצירה, בסוד כוונת המצוה על דרך הפשט. ומן הבריאה ולמעלה, לא יתלבש כי אם בסוד הקבלה בכוונתו בה, כדפירשנו בפרדס הנזכר, ובלי ספק שמי שלא יעסוק בחכמה הזאת לא יוכל להשלים החלק הנזכר אם זכה לו על דרך איזה ענין שיהיה:

פרק ב

הסגולה החמישית, והיא כי העוסק בחכמה זו ידע לבאר כמה מענייני התורה הקשים אל בעלי הפשט, כענין אותיות נוספות, וכתיב ולא קרי, וקרי ולא כתיב, וכיוצא. והמשל בזה, בפסוק תביאמו ותטעמו כו' הנה וא"ו נוספת. וכן תפול עליהם אימתה ופחד, אימה מבעי ליה והתי"ו נוספת. ופרשו בזהר פרשת בשלח (זהר ח"ב נ"ט) זו לשונו,

"תפול עליהם אימתה ופחד,

אימה מבעי ליה,

מאי אימתה,

דהא לית לך מלה באורייתא או את באורייתא דלא אית בהו רזין עלאין.

מאי אימתה, אמר רבי שמעון, כלומר דחילי דשכינתא, כהאי גוונא תביאמו

תביאם מבעי ליה מאי תביאמו,

אלא רוחא דקודשא אמר על אנון דרא בתראה דגזר יהושע, ואתגלייא בהו גלויא דרשימא קדישא דשמיה דקב"ה, דאלין אחידן ביה בוא"ו, ואילין אתחזיאו למירת ארעא, כמה דאת אמר

ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ.

כל מאן דאתגזר ואתגלייא ביה רשימא קדישא ונטיר ליה איקרי צדיק,

בגיני כך לעולם יירשו ארץ.

ועל דא תביאמו ו' יתירא,

תביאמו מלא,

ולית לך מלה באורייתא או את זעירא באורייתא דלית בה רזין עלאין,

וטעמין קדישין דזכאה חולקהון דאנון דידעי בהו, עכ"ל:

ואם יקשה האדם קושיא זו אל המדקדקים, יענה ויאמר שהם מאותיות האמנתיו הנוספות. ולדעתנו האומר דבר יתר אות בתורה יותרו שיניו אם בזדון, ואם בשגגה שארי ליה מריה:

הסגולה הששית, יש מלות בתורה שהם בלתי מתוקנות ובלתי מדוקדקות על דרך הפשט, כאמרו בתורה, "כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע", והעבודה שאל לי אחד מהחפצים בעבודה ואמר, מאי ושים באזני יהושע, ודבר אל יהושע היה לו לומר, כי ושים נראה שהיה כותב הפרשה ונותן אותה ח"ו לתוך אזניו. והשבתי לו על דרך הפשט דברה תורה כלשון בני אדם, שכן אדם אומר לחברו על ענין חוזק הצווי. והשיב, לא אאמין שלא יהיה כאן דבר שלא נודע לנו, שבו יתוקן הלשון. ואמרתי לאחד היודע

בחכמה, על אלו אני אומר דמעת העשוקים ואין להם מנחם, אלו שדברי תורה עשוקים וגנובים מעין שכלם, ותקנתי על דרך האמת הדבר כאשר יתבאר במקומו בס"ד:
הסגולה השביעית, כי העוסק בחכמה הזאת וממלא פיו שחוק בה, בלי ספק ממלא לבו יראת שמים ויראת חטא ויוסיף אומץ בעבודה. וזה בדוק כי אפילו גרסת לשון הזהר יראה אל האדם שמחה בנפש ביראת ה' כאלו עוסק עם הצדיקים בגן עדן, ואם גברא לא חזי מזליה חזי. כי אין ספק שזה עיקר עסק התורה בגן עדן בין הצדיקים:
הסגולה השמינית, היא מה שנסיתיו אני וזולתי בענין הגרושים, שהיינו מתגרשים השדה עם האלהי כמהר"ר שלמה בן אלקביץ הלוי נר"ו לעסוק בפסוקי התורה פתאום בלי עיון, והיו הדברים מתחדשים דברים שאי אפשר להאמין ענין זה אלא מי שראה או נסה הענין פעמים רבות, ומתנות שקבלתי בגרושים ובאו לחלקי בחמלת ה' עלי אעתיק אותם בקונטרס בפני עצמו, ונחלק אותם סימנים אחד לאחד בס"ד:
הסגולה התשיעית היא, מה שראיתי גם כן בנסיון, כי המכוון בתפלתו על דרך האמת הדבר מסתייע מעצמו ואין כח בחצונים להפסיקו במחשבות בטלות, כאשר יקרה אל האדם בהיות מכוון על דרך הפשט. והטעם לזה, כי הפשט הוא במקום ששם מגיעות הקליפות ולכן החצוני שליט שם לקטרג, אבל על דרך הקבלה אין לו שם שולטנות כלל:
הסגולה העשירית והיא מה שבחנתיה וניסיתיה, כי מאן דלא עאלו בקיימא קדישא לא ישלטו בחכמה הזאת. ואף אם יאמרו וידברו בספירות, לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו, ואין בכחם להשכיל אפילו מן הדברים הפשוטים כלל, מה שאין כן בפשט שכבר נמצא מהם מי שידע לעיין ההלכה כפי העיון הפשטי, וזה מן הטעם שהזכרנו בלי ספק.
ועוד יתלוו אל סגולות אלו כמה וכמה עלויים אחרים כאשר יראה המעיין בעצמו בע"ה, אמנם הזכרנו מהם קצתם להמשיך המעיין אל החכמה ככל האפשר, ומה' נשאל המחילה והכפרה:

חלק ו

נושא

בהקדמות הצריכות אל המתחילים בחכמה זו שערי ספר הפרדס:

פרק א

(שער א') ראשונה צריך שידע שהבורא אין סוף אחד ואין לו שני, והוא סבת הסבות ועלות העלות. ולא אחד כאחד המנוי, כי לא ישיגהו חלוף ושנוי ותאר ורבוי, אלא היא

מלה לקוחה על צד המשל והדמיון, עם היות כי האחד המנוי הוא עומד בעצמו, והוא תחלת כל מספר, וכל המספר בו בכח, והוא בכל מספר במעשה.
ואמרם אחד לבורא יתברך הוא בזה הצד להיות הבורא יתברך בכל הדברים במעשה וכל הדברים בו בכח, והוא התחלה וסבה לכל דבר. ומזה הדרך יחסו לבורא יתברך היותו אחד בלתי משתנה בתוספות וחסרון כמו האחד, והיותו מחויב המציאות כמו שהאחד הכרחי במספר, כי לא נמצא מספר זולתו והוא אינו מספר, ובהתבטל האחד יתבטל המספר, ובהתבטל המספר לא יתבטל האחד לבטולו, וזה כח האחד.
הוא הדין הבורא יתברך, הוא הפועל ובורא הכל ומקיים המציאות, ובהתבטל הפעולה לא יתבטל הפועל, עם היותו בלתי צריך לאחד מהם, ובהתבטל המציאות לא יתבטל הוא בבטולו, עם היותו בלתי צריך למקום והיותו עומד בעצמו, ובזה הסכימו כל העוסקים בחכמה האלהית:
ב' צריך שידע שהאין סוף המציא והאציל ספירותיו שבהם פעולתיו, והם עשרה מאמרות שהוא פועל בהם, והם לו ככלים אל הפעולות הנמשכות ממנו בעולם הנבדל ולמטה, והנה באמת מציאותו ועצמותו מתפשט בהם כאשר נאריך.
והנה ספירות אלו הם עשר ולא תשע עשר ולא אחת עשרה, שעליהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע, שכן גזרה חכמתו יתברך. והוא יודע שהתכלית המכוון באצילותם חייב המספר השלם הזה, שלא יושג אלינו בפחות ויתר כלל.
ולא יתיחס זה אל המדות בלבד אלא גם אל הדברים הנמשכים מהם, כלם כלולים מעשר, וגם המדות בעצמם כללותם עשר מעשר, ואין להוסיף ולא לגרוע ח"ו. ואף אם נאמר כלולים משש קצוות וארבע מדות וכיוצא, הכונה אל היותם מתגלות בסוד ארבעה או כיוצא, אבל כללותם לעולם עשר. והטעם האמתי המפורסם בארו דוד המלך ע"ה באמרו, רבות עשית עתה ה' אלהי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו. ותנן התם, שלשה כתרים הם, וידוע היות הכתרים מיוחדים, לנשיא, ולכהן גדול, ולמלך. ולעלוי יראתם הוצרכנו בהנהגת האומה, לסגן, ומשנה, ואב בית דין. ותחתיהם שלשה עדרי צאן צבאות ישראל, והן, משמרות כהונה, ושרי החילים הרודים בעם, והסנהדרין. וכלם עיניהם ולבם לכתר שם טוב קהלת יעקב, העולה היא למעלה בסיועם של אלה, לפאר ליוצרם עך כל מה שברא, כי זה כל האדם. הנה הראיתיך בעיניך צורך המספר השלם הזה, מגיד מראשית אחרית:
ג' צריך שידע שאל המדות האלה להם שמות שאינם נמחקים, והם: אהי"ה - כתר, י"ה - חכמה, יהו"ה בנקודת אלהים - בינה, א"ל - חסד, אלהי"ם - גבורה, יהו"ה - ת"ת,

צבאו"ת - נצח והוד, שד"י או א"ל ח"י - יסוד, אדנ"י - מלכות: והשמות הם הספירות, ואין הענין שיהיו שמות מיוחסות לספירות ח"ו, אלא השמות הם הספירות, והספירות והשמות הם שמות האין סוף כפי פעולותיו. ובכל מקום שיתואר בו שם הוי"ה כמו שנזכיר לפנינו, יהיו עשר שמות אלה מגלים פרטי ההוי"ה ההיא וכללותיה, כי קוצו של יו"ד הרומז לכתר עליון, ושם אינו נהגה, הנה אנחנו נקראהו בשם אהי"ה. והיו"ד עצמה בכל מקום שהיא שמה העצמי י"ה, וכן כלם. וזה לנו יחוד נפלא, כי השבח וההודאה והתפלה והיחודים שאנו עושים על ידי השמות הנהגים האלה, יחשוב השומע שהם בספירה אחת בלבד או שתים ח"ו, כפי הוראות האזכרות הפרטיות, ואינו אלא יחוד כל העשר ספירות והעשר הויו"ת שנזכיר בפרק ה', בהגלות נגלות בפינו ובלבבנו אותה האזכרה הפרטית המשמשת לאותו האבר המיוחד שבכל העשר הויו"ת. נמצא כלל צריך לפרט ופרט צריך לכלל בכח היחוד האמתי, והוא פלא:

(שער ג') ד'. צריך שידע שאין האין סוף הכתר כאשר חשבו רבים, אלא האין סוף סבה אל הכתר והכתר עלול מהאין סוף שהוא עלת העלות. וגם צריך שידע שהאין סוף הוא סבה ראשונה אל כל הנמצאים שאין סבה למעלה ממנה, והכתר מסובב ראשון ממנה, ומהכתר נמשך השתלשלות שאר העלולים. ובזה לא יכחיש היות הכתר ממנין הספירות כאשר חשבו רבים אלא הוא במנין העשר, וזה בערך הנאצלים עצמם, אמנם בבחינת כללות הנאצלים מעשר אין הכתר מתגלה בהם לרוממותו אלא הם נכללות מהדעת במקום הכתר:

ה'. צריך שידע שאין הדעת הנזכר ספירה בפני עצמה ח"ו, אלא היא בחינת שש קצוות המתמצעים למעלה בספירות הראשונות, והוא סוד וא"ו הנסתרת בכתר וחכמה ובינה, ועל ידי הדעת הנזכר יסוד החכמה והבינה כאשר יתבאר, והוא מציאות הספירות הנאצלות למטה, לא ספירה בפני עצמה כאשר חשבו רבים:

(שער ד) ו'. צריך שידע שהאין סוף מלך מלכי המלכים, לא יצדק אמרנו בו לא יתברך, ולא יתפאר, ולא ישתבח, וכיוצא, מפני שאינו מתברך מזולתו ולא משתבח ולא מתפאר, אלא הוא המברך והמשבח והמפאר והמחיה מתחלת נקודת אצילותו עד נקודה תחתונה, מקרני ראמים עד בצי כנים. וקודם יצירת העולם לא הוצרך אל האצילות כנודע, והיה הוא נעלם בפשיטותו הקדוש והטהור, לא יצדק בו שום אות ונקודה וציור, כי אפילו כתר שהוא תחלת האצילות נשלל ממנו השם והציור באות ונקודה, כל שכן וקל וחומר המאציל מלך מלכי המלכים, ובו אין אנו יכולין לצייר ולא לדבר ולא לחייב

לא דין ולא רחמים, לא רוגז ולא כעס, לא שינוי ולא גבול, לא שינה ולא הילוך, ולא שום מדה מהמדות לא אז קודם האצילות ולא עתה אחר האצילות.
אמנם מה שראוי שנדע הוא כי בתחלת הכל האציל האין סוף האצילות הדק, הם עשר ספירות צוריות מחשביות, שהם מעצמותו מתיחדות בו, והוא והם הכל אחדות שלימה. והספירות האלה הם נשמות, ומתלבשות בעשר ספירות הנקובות בשמות, והם ככלים אל העצמיות הנזכרות. ובהם הדין והרחמים והפעולות הנזכרות אשר לא ניחסם אל האין סוף. ולא בהם ממש, אלא על ידי התלבשם בבריאה יצירה ועשיה כאשר נבאר עוד ב"ה:
(שער ה) ז', צריך שידע עוד כי קודם אצילות המדות הנזכרות היו המדות נעלמות בו תכלית העלם ויחוד שלא יצדק בהם ציור ונקודה כלל אלא הם מתאחדות בו, ואחר כך האציל ממנו נקודה אחת אצילות אחת והיא הכתר, והיא נקראת אין לרוב דקותה ואדיקותה במקורה שלא ישפט בו היש, וממנה נאצלה בגלוי שני נקודה שנית והיא החכמה, ונקראת יש שהיא תחלת הגלוי תחלת הישות, והיא נקראת י"ש מאי"ן. ומפני שהיא תחלת הישות לא יש בעצם, הוצרך אל נקודה שלישית אל גלוי הנמצאות, והיא הבינה, והיא גלוי הנמצאות. והחכמה ראשית ההויה, והבינה סוף ההויה, כי תחלת המצא ההויות מהחכמה הנקראת ראשית, וסוף העלמם ביובל העליון כנודע.
והנה משלש אלה נמצאו שש קצוות ההנהגה שהם מחסד ולמטה, והם, ראשונה חסד מחכמה, ואחר כך נאצלה הגבורה מהבינה, ואחר כך נאצלה ת"ת מהכתר. וכל גלוי שלש אלה על ידי הבינה, אלא שעיקר שרשם מחכמה וכתר, כל אחד משרשו. והנה בתוך שלשה אלו היו נעלמות הנצח וההוד והיסוד, ואחר אצילות וגלוי השלשה הנזכרות נתגלה מחסד נצח ומגבורה הוד ומת"ת יסוד. אמנם אצילות המלכות עם שש קצוות יתבאר במקום אחר בס"ד.
ונמצא לפי זה סדר האצילות באחד משלשה דרכים וכלם אמת, או זה אחר זה, כתר חכמה בינה גדולה כו' עד מלכות. או כתר ת"ת יסוד מלכות נקודה אחת, וממנה מתפשטים עד סוף המלכות, וחכמה חסד נצח נקודה שנית ומתפשטים עד נצח, ובינה גבורה הוד נקודה שלישית ומתפשטים עד הוד. או כתר חכמה בינה, ואחר כך חסד גבורה ת"ת, ואחרי כן נצח הוד יסוד, ומלכות כלל הכל, ובזה נכלל הפרק הזה בס"ד:

פרק ב

(שער ו') ח', צריך שידע עוד כי הסדר היותר מפורסם ומוסכם בין המקובלים לציור הספירות הוא, כח"ב כעין סגולתא, ותחתיהן גדולה גבורה ת"ת כעין סגול, ועוד נצח הוד יסוד סגול שני, ומלכות תחתיהם באמצע.

ואמנם בטעם הענין בזה הוא כי הכתר סבה ועלה אל החכמה והבינה יחד ולכן יצטייר על שתיהן. וכן הבינה לה גם כן עלה שנית והיא החכמה ולכן תקדם החכמה אל הבינה, ונמצאת הבינה למטה משתיהם. ואמנם החכמה שרש אל החסד, והכתר שרש אל הרחמים, והבינה שרש אל הדין, ודרך זה תדין בכלן:

ט' צריך עוד שידע היות הכתר בחכמה, והחכמה בבינה, והבינה בחסד, והחסד בגבורה, וגבורה בת"ת, ות"ת בנצח, ונצח בהוד, והוד ביסוד, ויסוד במלכות. וכן המלכות ביסוד, ויסוד בהוד, והוד בנצח, ונצח בת"ת, ות"ת בגבורה, וגבורה בחסד, וחסד בבינה, ובינה בחכמה, וחכמה בכתר. וטעם זה, כי העליונים צריכים לתחתונים והתחתונים צריכים לעליונים, ולכן כח התחתון בעליון וכח העליון בתחתון, ואין סוף כלם צריכין לו והוא אינו צריך לשום אחד מהם:

י', צריך עוד שידע כי הספירות האלה אינם בעלי מקום ח"ו, עם היות שנצייר להם צורה לשכך האזן, אלא האמת הוא כי האין סוף מקום לספירותיו, והכתר מקום לתשע ספירות והחכמה מקום לשמנה, והבינה מקום לשבע, וכן כלם. והמלכות מקום לבריאה, והבריאה מקום ליצירה, והיצירה מקום לעשיה עד הגיע הדבר אל נקודת הארץ שהיא בתוך גלגל יסוד המים, ויסוד המים בתוך גלגל יסוד הרוח, ויסוד הרוח בתוך גלגל האש, וארבעה יסודות אלו בתוך הגלגלים. וכן כל עלול מוקף מעלתו, עד סיום המדרגות:

(שער ז') י"א, צריך שידע עוד כי לספירות אלו יחסו להם צנורות. והכוונה בזה, סדר קו הארת הספירה הראשונה במקבלת, וסדר קו הארת המקבלת במשפעת לקבל ממנה, והנה שתוף שתי בחינות האורות האלה יקרא צנורות. אמנם הצנורות למיניהם אין מספר, ובסוגיהם אלה, אחד מכתר לחכמה, ואחד מכתר לבינה, ואחד מכתר לת"ת, הם שלשה. ואחד מחכמה לבינה, ואחד מחכמה לחסד, ואחד מחכמה לגבורה, ואחד מחכמה לת"ת, הם ארבעה. ואחד מבינה לחסד, ואחד מבינה לגבורה, ואחד מבינה לת"ת, הם שלשה. ואחד מחסד לנצח, ואחד מחסד לגבורה, ואחד מחסד לת"ת, הם שלשה. ואחד מגבורה להוד, ואחד מגבורה לת"ת הם שנים. ואחד מת"ת לנצח, ואחד מת"ת להוד, ואחד מת"ת ליסוד, הרי שלשה. ואחד מנצח להוד, ואחד מנצח ליסוד, הם שנים. ואחד מהוד ליסוד, ואחד מן היסוד למלכות. והמלכות אין לה קבלה אלא מן

היסוד לבד ועל ידו תקבל מכלם, וזולתו אין לה קבלה משום אחד מהן, ואין אחת מן המדות יכולה להשפיע לתחתונים זולתה, שהיא עיקר התחתונים להנהגתם. אלה הם הצנורות הכוללים, ובפרט להם בחינות יעלו לאין מספר ותכלית:

(שער ח) י"ב, עוד צריך שידע שהספירות יש להם כח לפעול פעולות הפכיות, פעמים בדין ופעמים ברחמים, ולעולם כלן מסכימות אל הפעולות, כי לא תפעול אחת מהן פעולה אם לא על ידי כלן וזה בהסכמתן יחד על ידי המלכות.

ומבא אל ענין זה הוא במה שהן כלולות כל אחת מעשרה, אמנם להם כללות מתגלה פעמים משלש, והם, חסד דין ורחמים. ופעמים מארבע, והם, שלש הנ"ל ואחת כלולה מכלם, והוא סוד יסוד העפר הכולל שלש יסודות, האש, והמים, והרוח. ופעמים מחמשה, והם סוד, חסד, גבורה, ת"ת, נצח, הוד, ופעמים ששה והם שש קצוות. ופעמים משבע והם מחסד ועד המלכות. ופעמים משמנה עם הבינה. ופעמים מעשר מכתר ולמטה, או מחכמה ולמטה, ודעת משלים המנין, כדפירשנו. וענין כללות זה אינו כללות סתם אשר אליהם, כי לא יפחת מעשר לעולם, אמנם הכוונה יוכללו כלם בשלש, או בארבע, וכן יתראו במדה ההיא בהארה וגלוי:

י"ג, צריך עוד שידע בענין הכתר מה שפירשו הקדמונים כי בו תר"ך עמודי אור, ואין ספק שהם משתלשלים תר"ך אלו זה מזה כדמיון עלה ועלול, וכלם בעלול ראשון ומדה זו רחמים ולא ישפט בה דין כלל. וכן החכמה גם כן רחמים, וכן הבינה. ועם היות הבינה רחמים עם כל זה דינין מתערין מינה, כדפירש בזהר (זהר ח"א קנא. ח"ג י, טו, צט. קיח, רסב), ועיקרה רחמים וממנה התעוררות הדין בסוד שרש הגבורה שבה, ויש בה שרש הרחמים והחסד, כנודע:

י"ד, צריך עוד שידע כי מוצא הדין מלמעלה ברצון המאציל, אמנם הוא נעלם כהעלם המדות כלם בכתר ואין סוף ומיוחדות שם, ולא ישפט בהם שם מדות, וכן פעולת הדין נעלמת בשלש ראשונות ולא ישפט בו דין עד מקום גלויו שבגבורה:

ט"ו, צריך עוד שידע כי קשר הספירות ויחודם עם היותם זו דין וזו רחמים, הוא על ידי היות החסד כלולה מגבורה ושאר המדות, וכן הגבורה כלולה מחסד ושאר המדות, נמצאת הגבורה נקשרת בחסד באחד משני פנים, האחד בגבורה שבחסד, דהיינו גבורה בגבורה, ועל ידי כך הם מסכימות אל פעולה אחת. וכן השנית היא על ידי חסד שבגבורה כי חסד נקשרת בחסד, ועל ידי כך הם מסכימות אל פעולה אחת. וכן ת"ת נקשרת עם שתיהם בשתי פנים הנזכרות מפאת חסד וגבורה שבת"ת, ומפאת ת"ת שבחסד וגבורה:

ט״ז, עוד צריך שידע כי אם היות שהקדמנו שאין דין בשלש עליונות, ונשללת גם הבינה מהדין כדפירשנו, עם כל זה דין הגבורה תלוי בבינה, אם הבינה מוסיפה בה ומשפיעה דין היא פועלת, כי הענף נוטה אחר המקור, ואם הבינה אינה משפעת בגבורה הדין, אין בה כח לפעול. והשתא ניחא מאי דפירשו רבנן, דבבתי גואי איכא עציבו המיוחס אל הלב, ובשאר האברים שהם בתי בראי ליכא:

י״ז, צריך עוד שידע כי שלשה ראשונות חשובות כאחת, והענין כי אל המדות שלש בחינות באחדותם, האחד, בערך האחדות הנמסר אל כל מאמין, שלא יפריד ולא יחשוב רבוי ח״ו, אלא כל האצילות אחדות שלימה, ומה שנאמר בו פרוד וקצוץ, הוא בערכנו לא בערכם ח״ו. אמנם קצוץ זה אשר בערך השפע הנשפע אלינו, הוא באחד משני מינים, אם שפע השנפע סתם ורוב ברכה לא יסתלק לעולם משלשה ראשונות, אלא שלשתם חשובות כאחת ולא איסתלק שפעם לעולם, וזה יקרא ריעות. אבל הזווג הוא שפע הבא ע״י יסוד זכר ונקבה, דהיינו הנמצא אל החכמה והבינה שהם אבא ואימא עלאין, או בת״ת ומלכות אבא ואימא תתאין, שהוא סוד יחודם כדמיון יחוד זכר ונקבה, מה שאי אפשר לצייר בדעת האנושי.

וזה ענין גדול ובו שפע נפלא בהויות ונשמות, ויחוד זה בערך אלינו יפסק גם בשלשה ראשונות בעונות, ובידינו לתקנו ולהמשיכו וליחדם כראוי, ובזה נכלל הפרק הזה:

פרק ג

י״ח, עוד צריך שידע כי אין ראוי למעיין לחקור בשלש ראשונות במהותם, מפני שהם שכל וחכמה ובינה, ואין ראוי לחקור במהות העצם הנעלם הממציא כל נמצא, ולהיות שהוא ורצונו וחכמתו ובינתו אחד, והם מדות צודקות בעצמותו אין ראוי לחקור. אמנם מחסד וגבורה ולמטה גם אם נחקור בהם אין עון, כי הם מדות נאצלות לנהל התחתונים, והמרבה לחקור בהם הרי זה זריז ונשכר. ועל כזה נאמר שלח תשלח את האם שהיא בינה, ואת הבנים תקח לך לחקור ולדרוש, וכן כי שאל נא לימים ראשונים:

י״ט, צריך עוד שידע כי פעולות החסד הם רבות, אך נזכור מה שיאות הנה אל המעיין. א׳, חסד כשמה, להועיל לאדם ולהטיבו, עוד לבטל כח החצונים המקטרגים ומקנטרים לאדם. ומפעולות המדה הזו גם כל הדברים שהם בלובן כמו האבנים שגוונם לבן שסגולתם לחסד. ומפעולותיה האהבה, ועם היות התעוררות האהבה מן השמאל עם כל זה עיקרה ותכליתה בימין, כדכתיב אהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד. ומפעולותיה להמשיך האדם לחכמה, וזה בכח החכמה אשר עליה מימין. ומפעולותיה,

לכלול עמה הגבורה לפעול דין שיש בו חסד במקצת, כענין טביעת המצריים בים. ויש במדה זו ע"ב גשרים, והרמז אליהם ע"ב שמות שבפסוקי ויס"ע ויב"א וי"ט:

כ', צריך עוד שידע כי מפעולות הגבורה הם הדין החזק כשמה ממש, והיא רצועה ליסר בני האדם, וממנה נמשכים כל החצונים המקטרגים והמשטינים. ומפעולותיה כל הדברים שהם בסוד האדמימות והחום כאש, וכח האבנים שבהם גוון אדום, וסגולתם להטיל אימה על הבריות. וגם מן המדה הזאת מתעוררת האהבה כדפירשנו. והעושר גם כן נשפע מן המדה הזו בסיוע הבינה שעליה. וגם המזון נשפע מן המדה הזו, והעד שלחן בצפון. וגם כל שמיעת תפלה וצעקה הם על ידי המדה הזו, אמת שהוא בסיוע הבינה:

כ"א, צריך עוד שידע כי מפעולות הת"ת הפאר וההדר, ושמה יעיד על זה. והטעם, כי ההדר והיופי הוא מורכב מהלובן והאודם, כאמרו דודי צח ואדום. וכן כל העניינים שיורכבו מהאודם והלובן והאש והמים והחמימות והלחות והדין והחסד הם בסוד מדה זו. וכן גוון הירוק כחלמון ביצה באבנים היקרות, כלם מושפעות ממנה ובכחה סגולתם. וגם בה תלויה התורה והעסק בה. וגם הבנים להם תלייה במדות העליונות ומקומם האמתי במדה זו. וגם המן היה יורד להם לישראל מתוך מדה זו. וגם בה ענין השפעת הנשמות בסוד יחוד המדה הזו במדת המלכות, והוא ענין נמצא במדות אלו וגם בחכמה ובבינה מה שלא נמצא כן לכל שאר המדות:

כ"ב, בענין היחוד הזה הנזכר, צריך שידע המעיין כי לא ימצא אלא בחכמה ובינה שהם מכונים איש ואשה אבא ואימא. וכמו שהיחוד והזיווג הגשמי לא ימצא בין הזכר והנקבה אם לא על ידי אמצעי שהוא ברית המעור, כן למעלה יתיחדו שתי מדות אלו על ידי סוד הדעת הקדום שהוא מתמצע בין אבא ואימא, ומציאותו בנתיב לא ידעו עיט. והנמצא מן היחוד הזה הוא קיום הספירות וחדושם, שהם מתחדשות תמיד על ידי שרשם השקוע בעמקי הבינה והחכמה. וגם ימשך אל סוד הנשמה אשר מבינה, וזה יתבאר בתקונים בס"ד. וגם ימשך העטרה אשר מעטרת האם אל הבנים בעת חתונתם, כדכתיב צאינה וראינה בנות ציון כו'. ואולם כל יחוד צריך התעוררות תחתון, והתעוררות הבינה הוא מהמלכות כדפירש הרשב"י ע"ה:

כ"ג, דרך הייחוד הזה ימצא בת"ת ובמלכות, והם זכר ונקבה חתן וכלתו, אבא ואימא תתאי בר וברתא לעלאי, מלכא ומלכתא מלכא ומטרוניתא, קב"ה ושכינתיה, מלך בהיכלו. כל זה משל אל הענין הזה הנזכר ואולם זווגם צריך התעוררות מנשמתם של צדיקים מעולם התחתון.

והנה אל היחוד הזה יתלוו אליו בחינות קודמות, והם בחינת החבוק, והיינו על ידי החסד והגבורה, והסוד נרמז בפסוק שמאלו תחת לראשי, ירצה כי יושפע שפע החסד בתפארת ויתיחד עמו. ואחרי כן ימשך הת"ת אל הגבורה ויתיחד עמה, הרי החתן מיוחד בשתי זרועותיו. אחר כך יקבל הכלה בזרועו השמאלי ויתפשט הגבורה אל המלכות וישפיעה. ואחרי כן ימשך אליה שפע החסד שהוא זרוע ימין, ונמצא שמאל למטה וימין מחבק מלמעלה, והיינו סוד שמאלו כוי.

עוד יתלוה אליו בחינת הנשוק, והנשיקה אין ספק שהוא דבקותא דרוחא ברוחא, דהיינו סוד יחוד מציאות פנימיות המדות אורם זה בזה, והוא בסוד הפה דהיינו מציאות המלכות שבת"ת וכן במלכות, ודבר זה ארוך ובאורו באדרא.

וענין תועלת היחוד הזה רב למאד, וממנו ימשכו נשמות זכר מצד הזכר ונקבה מצד הנקבה. והנה יתלוה אל הייחוד הזה הנצח וההוד והן תרין ביעין דדכורא והיסוד שהוא סוד הברית ועל ידי היחוד:

כ"ד, הנה פירשתי שתי יחודים אל ארבע מדות אלו. הנה היחודים האלה יתבארו בשתי שמות שתי פעמים, והם, אבא יהו"ה, אימא אהי"ה, ויחודם יחד יעשה שם זה, יאההויה"ה, וזהו סוד יחוד חכמה ובינה זה אל הימין וזו אל השמאל. ולהם שלשה מקומות אל הזווג, בסוד אורם המתפשט דרך הספירות מלמעלה למטה, והם בכתר וסוד הדעת יחד, וכן למטה בת"ת, וכן למטה ביסוד:

ובדרך זה גם אל המלכות, והם, ברא יהו"ה, ברתא אדנ"י, ויחודם יחד יעשה שם זה, יאהדונה"י. ולהם שלש מקומות אל היחוד בסוד אורם המתפשט דרך הספירות ממטה למעלה, והם, ביסוד, ובת"ת, ובדעת. ובמלכות ארבעה שמות אלו יחד כזה, יא"י, אה"ה, הדוינ"ה, ההי"י, וזה מורה על יחוד שלשה אורות ימין ושמאל ואמצע בין בעליה בין בירידה:

כ"ה, הנצח וההוד והיסוד, פעולתם קרובה לפעולת הת"ת והגדולה והגבורה מפני שהם יונקים, נצח מן חסד ויסוד מת"ת והוד מגבורה, אלא שישתתף עם יניקתם גם שפע הת"ת עם שתיהם, ושפע החסד והגבורה עם היסוד, ולזה הוא נדון פעמים ימיני פעמים שמאלי. עוד שלשתם ישתתפו אל הזווג הנזכר עד שיכנו להם תרין ביעין דדכורא והאמה, לכן פעולתם יחד לבשל זרע הזכר והנקבה, ויקראו שחקים ששוחקין מן לצדיק וצדק ולהם יחד שם אחד שלא יפרד והוא שם צבאות:

כ"ו, הספירות יבחנו כלם בשתי בחינות, האחת יחלקו לשלש שלש, והם, ראשונה, כתר וחכמה ובינה. שנית, חסד וגבורה ות"ת. שלישית, נצח הוד יסוד, ומלכות כולל

הכל. והבחינה השנית, שלשה ימיניות והם, חכמה חסד נצח, ושלשה שמאליות והם, בינה גבורה הוד, ושלשה אמצעיות והם, כתר ת"ת יסוד, ומלכות כולל הכל. וגם ראוי לומר שיהיה הכתר למעלה כדמות המלכות, ודעת אמצעי במקום כתר, וזה יתבאר בספר פרדס:

פרק ד

(שער ט') כ"ז, עוד צריך שידע כי יש הכרעה בין שתי הקצוות, ר"ל בין החסד והדין, וההכרעה היא הרחמים. והנה הקצוות בשלשה מקומות והכרעת בשלשתם גם כן. והנה המחלוקת האחד הוא בין הנצח וההוד, והמכריע הוא היסוד. והמחלוקת השנית הוא החסד והגבורה, והמכריע הוא הת"ת. והמחלוקת השלישית הוא החכמה והבינה, והמכריע הת"ת בסוד הדעת. ואין הכונה שיהיו החכמה והבינה חסד ודין ממש אלא הוא בסוד דינין דמתערין מבינה, ולכן דעת דמתער מכתר הוא מכריע. וענין הכרעה הזאת היות האמצעי משתוה אל שתי הקצוות ומתווך ביניהם שלום:

(שער י'), כ"ח, עוד צריך שידע כי המדות יחסו להם גוונים על שם פעולתם, כי הגוונים יורו על פעולות כענין הלובן על הרחמים והאודם אל הדין וכיוצא כמפורסם. ואל הכתר יש שאמר שאין לו גוון כלל, ויש שאמר שיצדק בו גוון הלובן בתכלית לבנוניתו, ויש שפירש בו גוון שחור. ושלשה גוונים אלו הם נגד שלש בחינות שבו, האחת בחינתו עם המאציל, ובערכו הוא שחור. השני בחינת עצמו, שהוא בלתי מתגלה אל הנאצלים ולזה לא ישפט בו גוון. השלישי בחינת השפעתו הרחמים בשאר הספירות, והוא סוד הלובן: ואולם במיני גוון החשך הם שלש, האחד, חשך ממש להעדר האור הנמצא פעמים רבות בזוהר. והשנית, להורות על העלם האור ובלתי היותו נתפס כחשך הזה כאמרו, "ישת חשך סתרו ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים". השלישית, להורות על בחינת הנקבות ההוא שהוא שחור נקבה לחוור. ושלש בחינות אלו הם בכתר, האחד העלם אורו, השנית העדר אורו נגד מאצילו, השלישית יש בו צד הנקבות כאשר יתבאר:

כ"ט, עוד צריך שידע שגוון החכמה הוא גוון ראש לכל הגוונים כעין שהיא ראש לכל הפעולות ופתיחת הגוונים מחכמה, ולכך גוונה התכלת שהיא ראש לפתיחת הגוון מהשחרות והשחור נפתח בתכלת. ויש שפירש שגוונה הספיר, שהיא ראש לכל הגוונים, והוא קרוב לגוון התכלת. וגוון הבינה הוא הירוק כעשבים, והטעם שגוון זה כולל גוון האודם והלובן ושתופם יחד שהוא גדולה גבורה ת"ת, וכולל גם כן גוון תכלת שהוא מחכמה, והיינו שתוף כל מדות אלו יחד בבינה:

ל', גוון חסד גוון הלובן, ולא לובן מלובן ככתר אלא לבן קרוב אל התכלת והוא גוון הכסף. הגבורה לה שלש גוונים והם, אחד גוון השחרות והיינו מצד בחינתה אל הגיהנם המשחיר פניהם של בריות. שני, גוון האודם שהוא הדין הטוב המשמח אלהים ואדם לעורר הזווג. שלישי, גוון התכלת היא נגד הדין הנמשך דרך הקדושה אל המלכות. עוד גוון רביעי, גוון הזהב הוא משותף בין הבינה והגבורה בסוד היין המשמח הנמשך אל הגבורה מהבינה:

גוון הת"ת למעלה יחסו לו הספיר בפשיטת הדעת, ובבחינתו הנגלית בהכרעה הוא כולל חוון וסומק והיינו הירוק כחלמון ביצה באמת. והנה הת"ת כולל גוון החסד והגבורה באחד משנים, או למעלה מהם בסוד הדעת הכולל אותם בשרשם, או בבחינתה למטה והיינו תערובת האודם והלובן. ועוד לו גוון ארגמן שהוא כלל חמש גוונים, והם סוד, אוריא"ל רפא"ל גבריא"ל מיכא"ל נוריא"ל:

ל"א, הנצ"ח אודם נוטה אל הלובן שרובה רחמים מפני נטייתו לצד החסד. הו"ד לובן נוטה אל האודם שרובו דין מפני נטייתו לצד הגבורה. יסו"ד בו גוון תערובת הלובן הנוטה אל האודם והאודם הנוטה אל הלובן. ויש שפירשו גוון ספיריי שמקבל כל גווני הספירות, ויש שפירשו מפני טעם זה גוון כלול מכל הגוונים:

מלכו"ת היא כוללת כל גוון, ולפעמים לה גוון השחרות ולפעמים גוון התכלת שחור מצד החצונים תכלת להכסות מהם. וגוונה גם כן שש וארגמן. ואלו גווני בחינותיה, אבל עיקר גוונה מצד אור הת"ת ולה גוון אור לבן, דהיינו ירח מאיר משמש. ולה גם כן גוון ירוק והיא בחינה בין הלבן מצד הת"ת ובין תכלת מצד הגבורה, והיינו בעלות עמוד השחר שהיא בין גבורה לת"ת:

ל"ב, עוד צריך לדעת כי עיקר גווני אלו אל המדות במלכות כשם שעיקר פעולותיה בה, וזהו ששם יהו"ה אין בו גוון כלל ועיקר הגוונים הם בשם אדנ"י, אמנם האור מלמעלה שמראה גוון העששית שהיא מלכות למטה, והיינו סוד האור יהו"ה והעששית שבה הגוונים אדנ"י:

(שער י"א) ל"ג, צריך עוד שידע שיש למעלה בכתר מציאות כל הספירות, הם הנקראות אל המקובלים עשר צחצחות, והם כלולות בשלושה כשם שהספירות נכללות בחסד דין ורחמים, והם העלם הענפים בשרשם שהם, נצח בחסד, וחסד בחכמה. וכן הוד בגבורה, וגבורה בבינה. וכן מלכות ויסוד עם הת"ת, וכלם בכתר. והם סוד כח"ב שבכתר. והם נקראות אור קדמוי"ן, אור מצוחצח, ואור צ"ח, על סדר אור חוזר, דעת ובינה והשכל. והמזכירים אותם קדמון צח ומצוחצח, הם כתר חכמה ובינה. והשגת

הספירות בצחצחות אלו נעלם ונשגב למאד, ואלו שורש אל שרשי הספירות שהם כתר חכמה בינה. ושלש אלו נמצאים במלכות גם כן מפני שהיא דפוס העליונות:
(שער י״ב), ל״ד, גם אל החכמה מציאיות ועניינים נקראים נתיבות והם ל״ב, ומציאותם עשר ספירות יחד וי״ב גבולי אלכסון, ושבע מדות להנהגה מיוחדת שיש להן, ושלשה ראשונות עליונות להנהגה משובחת ממנה. ואל הנתיבות האלה שמות מונחים ידועים ומבוארים, וכנגדם ל״ב אלהים שבפרשת בראשית, ועל ידם חותם בראשית:
(שער י״ג), ל״ה, גם אל הבינה מציאיות נקראים שערים והם חמשים, וכנגדם חמשים פעמים נזכר בתורה יציאת מצרים. וענינם מציאות שבע ספירות שבע פעמים שהם מ״ט, ובינה עצמה משלמת ענין החמישים. וכן חמש ספירות כלולות מעשר הם חמשים, ויתרחב עניינם בספר פרדס. ולהיות הבינה שרש אל המדות, לכן נדרשו בה שבע מדות בכללותם:
(שער י״ד), ל״ו, עוד צריך לדעת כי אין דברי הקדושה והרוחניות כעין מעשה בני אדם השפלים הפחותים, כי מעשה בני אדם בהיות פועל ועושה פעולה מן הפעולות אז הגשם ההוא המצוייר קונה הצורה הנרצית, ובהכרח תאבד צורתו ותכונתו הקודמת אליו ויתחלף ממציאות אל מציאות, והמציאות הקודם אל החומר ההוא לא יזכר עוד. ואין כן ענין הספירות וכל הדברים המתמצאים מהם, שמציאותם הקודם לא יחסר, אלא יתמצאו ממציאות אל מציאות. המשל בזה, בהיות הספירות נעלמות בכתר היו כלם נמצאות שם, וגם אחר אצילותם נשאר מציאותם שם שלא יחסר ולא ישתנה. וכן אל בחינת אצילותם מחכמה, וכן אל כל ענינם וכן אל המדות עצמם מציאות על זה הדרך, מתחלפים ומתרבים לאין תכלית, ומזה יקיש המעיין והרחבנו ביאורו בספר פרדס.
ועל דרך זה אל המדות מציאות עשר ושבע וחמש ושש וארבע ושלש, והכל סוד ענין ואור מתחלף לפי ענינו, שלא ישתוה מציאותם בהיותם שש יחד אל היותם חמש וכיוצא, ולזה לכל מדה בחינת היותה כלולה מששה אינה ממש בחינת היותה כלולה משבעה, וכן מעשר שזה מציאות אחר וזה מציאות אחר. וכן מציאות אחת יש לה מצד חכמה ומציאות שני מצד בינה, ובזה נכלל הפרק הזה:

פרק ה

(שער ט״ו), ל״ז, כמו שאור הספירות מתפשט ומתאצל ממעלה למטה בדרך אור ישר, כתר, חכמה, בינה, גדולה, גבורה, ת״ת, נצח, הוד, יסוד, מלכות. כן האור אחרי רדתו אל מצב מעמדו חוזר ומתפשט ממטה למעלה כתר במלכות, וחכמה ביסוד, ובינה בהוד, וחסד בנצח, וגבורה בת״ת, ות״ת בגבורה, ונצח בחסד, והוד בבינה, ויסוד בחכמה,

ומלכות בכתר. וזה סוד אור חוזר ממטה למעלה והוא סוד אור מהופך שמכה במראה וחוזר אל מקור. וענין זה ימצא גם בחכמה עם המלכות, בסוד ההנהגה המיוחדת לתשע מדות בעלוי הכתר. ומחסד עד היסוד בהנהגת הששׁ קצוות לבד והמזגתם יחד, וממדה למדה צנור עולה ויורד. ובמדה עצמה קצתה ממטה למעלה וקצתה ממעלה למטה:

(שער ט"ז), ל"ח, עוד צריך לדעת כי מציאות הנמצאות מאתו עד נקודה התחתונה נחלק לארבעה חלקים.

החלק האחד, חלק אצילות והם עשר ספירות נאצלות, ואור אין סוף מתפשט בהן. והחלק השני, מציאות כסא הכבוד, והוא הנקרא בריאה, ואור הספירות מתפשט בה והם הנקראות ספירות דבריאה, לא הכסא אלא האור שהיא מעשר ספירות, ואור אין סוף מתלבש בהם על ידי האור הנאצל. החלק השלישי, מציאות עשר כתות מלאכים שהם ההיכלות, ואור עשר ספירות מתפשט גם בהם על ידי אור עשר ספירות שבבריאה, וזה נקרא יצירה, ועל ידי ספירות המתפשטות בהם נקראות עשר ספירות דיצירה, ואור אין סוף מתלבש על ידי האור הנאצל. החלק הרביעי, הוא מציאות הרקיעים וכל עולם השפל הגשמי, והוא הנקרא עשיה והם עשר רקיעים ואור הספירות מתפשט בהם, והם נקראים עשר ספירות דעשיה, דהיינו התפשטות הקדושה בתוך החומר הגשמי שבה שליטת החיצונים,

ואלו נקראות, אצילות בריאה יצירה עשיה וסימנם אבי"ע. והענין כי האצילות יתעלה על בריאה, והבריאה על היצירה, והיצירה על העשיה. וארבע מחלוקות אלו ימצאו באצילות ובבריאה וביצירה ובעשיה, מפני היות המדרגות יורדות מעלה לעלול:

(שער י"ז), ל"ט, עוד צריך לדעת כי הנצח משׁשׁת ימי בראשית היתה יניקתו מצד הגבורה וההוד מצד החסד, בסוד המזגת המדות. ומאז גרם החטא ונתבלבלו הצנורות לא מצאו כל אנשי חיל ידיהם לתקן הפגם, עד שהצדיק יעקב אבינו את הדין על עצמו באמרו, "אם יבא עשו" – למטה ושרו למעלה לעורר דין, "אל המחנה האחת" – הוא ההוד נקבה שר צבאות, מחנה וצבא חד הוא, ומעתה לא מיבעיא שתש כח ההוד כנקבה, אלא "והכהו" – שהחליש כח הקומה בכללה הרמוזה בוא"ו שבשם אמת ליעקב ושחת רחמיו, "והיה המחנה הנשאר" – הוא הנצח מתחזק לפליטה לאחוז במדת החסד. וכן היה, כי נגע שרו של עשו בכף ירך יעקב ומיד נתהפך סדר היניקה, ושב ההוד מושפע מצד הגבורה, בסוד "והודי נהפך עלי למשחית". והנצח היה רופף, עד שבא דוד המלך ע"ה ותקנו בזמריו להיות יונק מצד החסד, וזהו סוד "נעימות בימינך נצח".

ומה מתוק מדבש עם ההקדמה הזאת מה שנמצא בקצת מדרשים שהיה מיכאל שר החסד הנוגע בכף ירך יעקב, כי הא והא איתא, אחרי שהחסד הסכים לדחות מדת ההוד מאצלו שלא יתמזג דינה. וכיון שהחסד נאחז יפה יפה ונקשר בימינא, הוד גם כן נקשר בשמאלא, להוכיח במישור מלכי יהודה וכל עם הארץ לכלה הפשע ולהתם חטאת, ולפי שעה בעת רצון זכה דוד המלך ע"ה ונעשה רצונו למזג המדות כימי עולם, בסוד "כהניך ילבשו צדק וחסידיך ירננו" המבואר בזוהר (זהר ח"א דף קמח.), וכן עתיד להתחדש ולהתמיד לימות המשיח:

(שער י"ח), מ', עוד צריך לדעת כי המלכות והת"ת אצילותם מרום המעלות יחד. ותחלתם מחכמה, וזהו סוד, "דו פרצופין נבראו", אלא שבחכמה הם ו' על ד' כסדר מילואה של יו"ד שבשם. ומתאצלים ובאים בבינה ד' על ו', ובבינה על ידי חסד נפרדת המלכות מהתפארת, ונשארת המלכות בחכמה שבבינה, ומתאצל התפארת. ואחר כך ויבן ה' אלהים – בינה, את הצלע – מלכות, אשר לקח מן האדם – חכמה, ויביאה אל האדם – תפארת. ועדיין אין זה סוד המעוט אבל היתה המלכות למטה מהתפארת, שניהם יונקים הדין מן הגבורה מהבינה, וכן החסד מן הגדולה מהבינה, והתפארת מכרעת המלכות אל צד החסד שכן הוא מטה כלפי חסד, ואז היא קטרגה ואמרה אי אפשר כו', מפני שהיתה כונתה שתהיה המלכות פועלת הדין ות"ת פועלת החסד, ולא יכריע התפארת את המלכות לצד החסד, ואז נאמר לה לכי ומעטי את עצמך וגרעו אורה, ומה שהיתה במדרגה שביעית ירדה במדרגה עשירית, מפני מעוט זכותה:

(שער י"ט), מ"א, עוד צריך לדעת כי עם היות השמות שאינם נמחקים רבים והם עשר שמות עשר ספירות, יש שם אחד הכולל עשר ספירות והוא שם בן ארבע יהו"ה. והכונה, י' בחכמה, ה' בבינה, ו' כולל שית ספירן, ה' בתראה מלכות. ואין סוף נעלם בכתר, ואתפשט נהוריה בארבע אתוון אלין, מיו"ד להי"א, ומהי"א לוא"ו, ומוא"ו להי"א אחרונה. ואולם שם זה יתמלא בעשר אותיות לרמוז לזה והם, יו"ד ה"א וא"ו ה"א. ונקודות השם גם כן יורה על עשר ספירות כזה, יהו"ה חולם כתר, על קמץ תפארת, שלש מכאן הם חכמה בינה חסד, ושלש מכאן הם נצח הוד יסוד, נקודת קמץ בגבורה, האותיות עצמם מלכות. ויתמלא לרמוז לסוד עשר גם ביודי"ן כזה, יו"ד ה"י וי"ו ה"י, ושם זה בחכמה שבכתר, ושם מלא אלפי"ן בחכמה ממש: ואולם אחר שהספירות כל אחת כלולה מעשר גם שם בן ארבע נמצא בכל אחת מהן והוא, יהו"ה כלו קמוץ – בכתר, יהו"ה כלו פתח – בחכמה, יהו"ה כלו בצירי – בבינה, יהו"ה כלו בסגול – בחסד, יהו"ה כלו בשבא – בגבורה, יהו"ה כלו בחולם – בתפארת, יהו"ה כלו בחירק – בנצח, יהו"ה כלו בשורק –

בהוד, יהו"ה כלו בשורק - ביסוד, המלכות בשם אותיות פשוטות מפני שהיא כלולה מכלם ופועלת כפי השפעת כל ספירה וספירה עליה, ולפיכך נקודתה כפי יניקתה:
(שער כ'), מ"ב, יש היכלות ולבוש אל השמות האלו והם עשר שמות שאינם נמחקין. שם אל הכתר - אהי"ה, וזה מורה העלם אל הכתר ועתיד להגלות ולא נגלה כלל, ולכך שם זה נהגה באותיוו מפני שהגיונו מורה העלמו. ושם זה אל הכתר מצד הבינה שבו, ומצד חכמה שבו שמו שם בן ארבע, ומצד עצמו אין לו שם ונקודה:
ואל החכמה - י"ה, ושם זה מורה על שתוף חכמה ובינה יחד. ושם הבינה - יהו"ה מורה על השפעת הדין והרחמים מן הבינה, וגם יורה על שנאצל ממנה התפארת הנקראת יהו"ה, והמלכות הנקראת אלהים: ושם החסד - א"ל, ושם זה יורה על התפשטות החסד מחכמה, וגם יורה בצורת האלף כלולות שלשה קוים בחסד, דהיינו חסד וגבורה בשני יודי"ן, ותפארת ו' שעורה דתרווייהו באמצע, וגם יורה היותה כוללת היחוד וגורמת אליו, כי הוי"ו תפארת, ומלכות ויסוד נכללים ביו"ד תתאה, ושלש ראשונות מאירים שם ביו"ד עילאה, ול' יורה על הבינה השופעת להדיא על הכל:
ושם הגבורה - אלהים, ושם זה יורה על בינה הנקראת מ"י, עם שלשה אבות הנקראים אל"ה. וגם שם זה ימצא בגבורה ובבינה ובמלכות והכל רומז אל שלשה אלה מקומות הדין:
ושם התפארת - יהו"ה, מורה רק באבותיך חש"ק, חול"ם שב"א קמ"ץ, וארבע אותיות יורה, על תרין עטרין דירית מאבא ואימא, דהיינו י' חכמה, ה' בינה, ושתיהם נכללות בוא"ו, והיא משפעת במלכות:
ושם הנצח וההוד - צבאות, מורה שהם ממשיכים כח הזכר על ידי היסוד אל הנקבה. ואל היסוד - שד"י, מורה על היותו הספיק השפע אל הנקבה, וגם שעד היסוד הגיע האצילות וכאן אמר לעולמו די, כי המלכות למעלה ממנו כדפירשנו. ויש שיחסו לו שם א"ל ח"י ונתבאר בספר פרדס.
ואל המלכות שם - אדנ"י, מורה ענינים רבים ונתבארו שם. וארבע אותיות אלו לבוש אל ארבע אותיות השם בן ארבע כזה יאהדונה"י ובזה נכלל הפרק הזה:

פרק ו

(שער כ"א), מ"ג, עוד צריך לדעת כי יש שמות קדושים תחת אלו והם כמו כנויים אליהם. ויחסו אל הכתר שם אראריתי"א. ואל החכמה כ"ב אותיות בשם י"ה כזה, אי"ה בי"ה כו'. וזו אל שלשה ראשונות יחד כוז"ו במוכס"ז כוז"ו. ואל החסד שם ע"ב, והוא יוצא מפסוקי ויס"ע ויב"א וי"ט, ובו ריי"ו אותיות, כמנין ארי"ה שבחסד. ואל הגבורה

שם מ"ב, והוא היוצא מבראשית עד וב' של ובהו, מ"ב אותיות, והם שבע שמות כנגד שבע ספירות.
ואל התפארת שם של כ"ב היוצא מיברכך כו'. ואל הנצח שם בן כ"ב אחר. ואל ההוד, שם היוצא מפסוק את ה' אלהיך תירא כו'. ואל היסוד י"ב הויות של שם בן ארבע. ואל המלכות שם מטטרון. ובאור שמות אלו פירשתי בארוכה בספר פרדס:
ואל הספירות עוד כנויים שהם לבוש אל השמות שאינם נמחקים, והם כנויים אל פעולות הספירות ועניינם, ולא כדרך הסכמת החכמים ודרך מקרה כאשר חשבו רבים, אלא מתיחסים אל הספירות לפי עניינם. ויתרבו הכנויים במדה אחת מטעם שפעמים תינק המדה ממה שלמעלה מפאת הדין ואז לה שם אחד, ופעמים תינק מהרחמים ולה שם אחר. המשל בזה, חכמה לה שם אחד מצד עצמה, ושם שני מצד השפעתה בחסד, ושם שלישי מצד קבלתה מהכתר, וישתנו השמות כפי קבלתה מבחינת הכתר, ותשתנה עוד כפי צד השפעתה בחסד, וכן על דרך זה לפי השתנות הבחינות:
(שער כ"ב), מ"ד, עוד צריך לדעת כי יש ביכולת הצדיקים להיותם מרכבה אל המדות בסוד המשכת נשמתם ופעולתם בעולם הזה, ונטייתם אל אחד מהצדדים ואחת המדות, כענין אברהם איש החסד, ויצחק איש הגבורה, ויעקב בעל התפארת, ומשה בעל הנצח, ואהרן בעל ההוד. ועוד לדרך אחר, אהרן איש החסד, משה איש הדעת הנעלם בתפארת, יוסף בעל היסוד, וכן פלטי בן ליש, וכן בועז, וכן שלמה, יחס לשלמה בסוד הדעת במציאותו הכלול ביסוד, ורבים כאלה, ובו דוד בעל המלכות, וכן רוב המלכים הצדיקים, וענין זה הארכנו בספר פרדס בס"ד:
ואולם האנשים המיוחדים אשר נקבו בשמות שהן מוסדי דור ודור בכללות קומת האצילות הם, אדם נח שם – חכמה בינה דעת. אברהם יצחק יעקב – חסד פחד תפארת. משה ואהרן פינחס ודוד – נצח הוד יסוד מלכות. וכלם בשרשי הנשמות אשר לאדם השלם באברי השכינה אם כל חי, דמתמן, מלכים, צדיקים, חוזים נביאים, אנשי אמת, גבורים, חסידים, נבונים, חכמים, ראשי אלפי ישראל:
מ"ה, עוד צריך לדעת כי בתפארת י"ב גבולי אלכסון, והם גבול דרומית רומית, גבול דרומית תחתית, גבול דרומית מזרחית, גבול דרומית מערבית הם ארבעה. עוד גבול צפונית רומית, גבול צפונית תחתית, גבול צפונית מערבית, גבול צפונית מזרחית הם ארבעה. עוד גבול מזרחית רומית, גבול מזרחית תחתית, גבול מערבית רומית, גבול מערבית תחתית הם ארבעה, הם י"ב נגד י"ב אורות עליונות להם י"ב הויות, להם מרכבה י"ב שבטי ישראל. ובאור ענין זה בארוכה בספר פרדס בס"ד:

חלק ז

נושא

בבאור קצת הכנויים בקצרה.

והם אלו, ישמע חכם ויוסף לקח כי הקצור בזה לא ישביע נפש שוקקה רק התחלה קלה, להורות דרכי לשוננו המקודש שכלו רומז בעליונים, והארכנו בספר פרדס:

אות א

אב – יתייחס בכתר וגם בחכמה:

אב האמונה – יתייחס בכתר וחכמה מצד המלכות והבינה:

אב הרחמן – בתפארת מצד הכתר:

אביר – בת"ת. אב"ן במלכות, ולה בחינות רבות:

אבנים מפולמות – בחסד. ולפעמים בקליפה. בקליפה נגדיית:

אבני תוהו – בחסד על צד הנזכר:

אבוס – מקום יניקת החיות מהמלכות:

אבק – כנוי אל הקליפה:

אבקת רוכל – בבינה, וביסוד:

אבר – יסוד:

אברהם – חסד:

אגודה – כל האצילות במשמע:

אגוז – מלכות עם הקליפות ויסוד:

אגן – המלכות בהיותה מלאה:

אד – מלכות:

אדון – מלכות ויסוד:

אדיר – בינה וגבורה:

אדרת – מלכות מצד הגבורה:

אדם – חכמה ותפארת וכל האצילות:

אדמה – המלכות מצד הדין:

אדמוני – הוד:

אדני – מלכות:

אדריכל – מלכות:

אהבה – תחלתה מגבורה, וסופה בחסד, והיא מלכות:

אה"ה – א' כתר, שנ"י ההי"ן בינה ומלכות:
אהל מועד – מלכות משכן לתפארת:
אוי – תפארת מסתלק אל הכתר לרעה:
אויר – ת"ת וכתר. ויחוד חכמה ובינה:
אוכל – צדיק:
אומן – יסוד:
און – הקליפה וכן כל לשון און ואונאה:
אופן – הגדולה, ואופני המרכבה נצח הוד יסוד והמלכות:
אור – בת"ת ובחסד ובבינה:
אורח – מהכתר אל הת"ת, ואם הוא עקלתון בחיצונים:
אות – יסוד, ולפעמים במלכות:
אז – חבור חכמה ובינה, וגם חבור תפארת במלכות:
אזוב – צדיק משפיע למלכות:
אח – ת"ת למלכות מצד החסד, וכולל עד היסוד שהם ט':
אחד – ת"ת כולל ט' עם המלכות ד':
אחור – מלכות:
אחר הדברים – הקליפה והמקטרג:
אחרית – בינה:
אחרית הימים – מלכות:
אחת – בינה וחכמה וכתר:
אטד – מצד הדין הקשה והגבורה:
אי – חכמה ובינה:
אין – כתר כולל חכמה ובינה:
אילת השחר ואילת אהבים – מלכות:
אין סוף – עלת כל העלות:
אי"ק – כתר חכמה בינה, או כתר תפארת מלכות:
איש – תפארת כולל כתר חכמה בינה:
אכתריאל – יש שפירשו במלכות, ולי נראה בבריאה:
אל – שהיא מלה שרתית כמו אספרה אל חק שאינו קדוש, בעולם הזכר:
אלה – הם ג' אבות, או החצונים לפי הענין:
אל – קדוש, ימצא בכתר ובחסד ובמלכות וביסוד:

אלוה – א"ל חסד. ו"ה תפארת ומלכות:
אלי – בינה כוללת ג' ראשונות:
אלישבע – מלכות יונקת מז' מדות:
אלוף – תפארת:
אלקינו שבשמים – בינה:
אלקים חיים – בינה ומלכות:
אלקיך – בינה ומלכות:
אם – בינה ומלכות:
אמה – תפארת, כוללת ו' טפחים, ו' ספירות:
אמן – יסוד, מיחד תפארת ומלכות וכולל עשר:
אמון – כתר ת"ת יסוד בינה, בריש בראשית רבה:
אמונה – בינה מצד החסד, מלכות מצד היסוד:
אומנת – בינה אל תפארת:
אמוראים – גדולה גבורה תפארת:
אמרת – מלכות:
אמירה – במלכות מצד היותה למעלה:
אמ"ש – הם כתר חכמה בינה:
אמת – תפארת. ויש בכללה תפארת מלכות יסוד:
אנא – כתר בינה חכמה:
אנחה – מצד התפארת:
אני – מלכות, בינה:
אניה – כחות המלכות, הם ספינות בים:
אנכי – בינה ומלכות:
אנפי רברבי – גדולה וגבורה. או כרובים עליונים:
אנפי זוטרי – נצח הוד. או כרובים תחתונים:
אסטומכא – מלכות:
אספקלריא המאירה – ת"ת. ושאינה מאירה מלכות. וכן נצח והוד, אף מלכות מצד גבורה:
אפיסת הרעיון – כתר:
אפיקי מים – נצח והוד:
אפלה – גבורה:

אפרוח – תפארת ויסוד:
אפריון – מלכות כוללת בעשר:
אפרסמון – בינה כוללת שש קצוות חופפת על ארבע:
אצבעות י' – הם עשר ספירות חמשה הם – גדולה, גבורה, תפארת, נצח, והוד:
ארגמן – גדולה ת"ת גבורה מלכות:
ארוך – תפארת:
ארון – מלכות:
ארזי לבנון – מציאות הספירות שבכתר:
אריה – חסד:
ארך אפים – תפארת מצד הכתר או כתר עצמו:
ארמנות – נצח והוד, ארמנות אל המלכות:
ארץ – מלכות והכל לפי שם הלוי:
אש – גבורה:
אשה – מלכות. וכן אשה:
אשמורת – נצח הוד:
אשישות – היחוד על ידי אש לבן ואש אדום. או גדולה גבורה ת"ת:
אשכלות – נצח הוד:
אשר – בינה או תפארת:
אשרה – מלכות בהיותה יונקת מן התפארת:
את – מלכות כלילא מא' ועד ת':
את – מלכות:
אתה – ת"ת, ובחסד ומלכות וחכמה ובינה:
אתנים – נצח הוד יסוד:
אתרוג – מלכות:

אות ב

באר – מלכות:
בגד – מלכות:
בהו – גדולה:
בועז – הוד:
בקר – חסד או יסוד:
בטן – בינה:

בינה – נקראת היותה מתיחדת עם חכמה:
בית – מלכות ובינה:
בית דין – מלכות, והיא של ג', עם גדולה גבורה ותפארת:
בכור – כתר וחכמה ותפארת:
במות – גדולה גבורה תפארת:
בן – תפארת:
בנות ירושלים – הנשמות. או י"ב בקר שתחת הים:
בר – צדיק גולה ממקומו לבר:
ביצה – מלכות. ויש שפירשו בו שעורא רב"א דיו"ד עלאה חכמה: וכזית – שעורא זוטא דיו"ד תתאה מלכות:
ברד – החסד, וקרוב אני לומר שהוא גבורה שבחסד:
ברוך – כתר, או י' ספירות כלם, או יסוד. או מלכות:
ברזל – מלכות, או תפארת:
בריחים – ה' ספירות, חסד, פחד, תפארת, נצח, הוד:
בריח תיכון – תפארת:
ברייתא – מלכות. גולה ונודדת:
ברית – תפארת, או מלכות, או יסוד:
בריכה – מלכות:
ברכה – מלכות מצד החסד:
ברקים – מצד היסוד:
בשר – מלכות:
בת – מלכות:
בתי גוואי – ג' ראשונות:
בתי בראי – ז' מדות:

אות ג

גאולה – בינה, או יסוד. נצח הוד יסוד מלכות, ד' גאולות:
גאון – לפי ההמשכה. הנמשכת על המדה היא מתגאית:
גאות הים – חוט של חסד על המלכות:
גבוה – עיקרו שאין סוף, ולפעמים בשאר המדות, כמו גבוה מעל גבוה שומר, מכל מקום אין גבהות אלא מתוספת שפעו:
גבול – מלכות:

גבורה – מדה"ד הקשה ולפעמים הבינה:
גביר – מלכות:
גבעות – בינה ומלכות:
גג החופה – כתר:
גד – מלכות:
גדולה – חסד:
גוייה – יסוד ותפארת:
גולגולת – ג' ראשונות:
גולות הכותרות – חסד וגבורה. והיסוד גולות הזהב:
גיד הנשה – יסוד עם המלכות:
גיהנם – גבורה מצד החצונים:
גי חזיון – מלכות:
גל נעול – מלכות:
גלגלי המרכבה – נצח והוד:
גלים – כחות שבמלכות ושבבינה:
גמל – הקליפה:
גמילות חסדים – שפע החסד:
גן – בינה ומלכות:
גפן – מלכות:
גר – ת"ת, בהיותו חוץ למקומו:

אות ד

דבור – מלכות:
דבר – מלכות:
דבש – מצד הגבורה:
דו פרצופין – תפארת ומלכות:
דוד נאמן – יסוד:
דוד – מלכות:
דור – יסוד ותפארת, או בינה ומלכות, וזהו לדור דור:
דיו – היא בבינה, הנותנת לוא"ו שבשם די ספוקו, ובה כתיבת ספר תורה, בסוד אש שחורה ע"ג אש לבנה:
דיין – גבורה, או ת"ת מצד המלכות:

דין תורה – דין אמת – מלכות:
דך – יסוד:
דכים – מלכות מצד היסוד:
דל – יסוד:
דם – סיתום השפע בבינה, שלא בא אל המלכות, לפיכך באה דל"ת דלה, ואצלה מ"ס סתומה:
דמיון – מלכות:
דמעות – גבורה הוד:
דעת – תפארת או יסוד בבחינה דקה:
דר – מלכות, או בינה:
דרור – בינה:
דרום – חסד:
דרכים – צנורות השפע, מג' אבות אל המלכות:

אות ה

הא – עצמה, בבואה בראש תיבה, הרמז לבינה. ובבואה בסוף תיבה, הרמז למלכות:
הבל – ז' הבלים, ז' מדות:
הגדה – מצד החכמה:
הדום – מלכות:
הדס – ג' אבות, ומלכות הדסה:
הדר – בתפארת או בנצח:
הוא – בכתר, או בבינה, או בתפארת, או במלכות:
הוד – נקרא כן, בהיותה נאחזת בגבורה ובינה:
הוה – רמז ה' עלאה, ה' תתאה, ו' באמצעיתא:
הוי – תפארת מסתלק עם הברכות אל הבינה:
היא – מלכות:
היכל – מלכות:
הלכה – מלכות:
הלל – מלכות, שאינו גמור, וגמור מצד הבינה, או בינה עצמה:
הללויה – מלכות מצד התפארת:
הנני – מלכות:
הר – מלכות, והכל לפי שם המתלוה:

התקפתא – מלכות מצד החסד:

אות ו

ו' בראש תיבה, מורה על התפארת, כענין ואני, ת"ת ומלכות:

וה' – הוא ובית דינו:

והו – תפארת:

וי – תפארת מסלק הברכות מיסוד אליו:

ויהי – מצד הגבורה:

וילון – מלכות:

ועד – בינה שהיא מקבצת הספירות:

ושט – כחות תחת המלכות נקראים אישים:

אות ז

זאת – מלכות:

זבול – בינה:

זה – תפארת יסוד:

זהב – בינה או גבורה:

זית – מלכות. ולפעמים שבע מדות כלם זתים:

זכור – תפארת:

זכירה – מצד היסוד:

זכות – גבורה, או חסד ועיקר:

זעקה – בינה:

זקיפה – מצד התפארת:

זקן – כתר:

זרח – תפארת:

זרועות – חסד גבורה:

זרת – גבורה, מלכות עם נערותיה:

אות ח

חבוש – תפארת:

חביון – כתר, או ג' ראשונות:

חבל – תפארת:

חבית – בינה:

חבצלת – מלכות:

חג – מלכות:
חדרים – ז' מדות נעלמות שבבינה:
חדש – במלכות המתחדשת:
חזה – בינה:
חוזה – תפארת:
חוט השדרה – קו האמצעי:
חוטם – תפארת:
חוליא – שכינה, עם ג' אבות:
חום היום – נהירו דחסד:
חומה – מלכות:
חוסן – תפארת:
חופה – כתר, גג שלה חכמה, וכותלה בינה. פתחיה, גדולה וגבורה.עמודיה, נצח והוד. ותחתיה חתן כלה ושושבין, תפארת ומלכות ויסוד:
חוקקי ישראל – אבא ואמא מאצילי התפארת:
חותם – בינה חכמה תפארת:
חזוא די ליליא – גבריאל:
חזיון – התפארת עם המלכות:
חזחזית – תפארת העקר במלכות:
חטה – מלכות:
חטא – זכר נחש:
חטאת – נקבה אשת זנונים:
חי – יסוד:
חיה – מלכות:
חיי המלך – חכמה ובינה:
חיים – שלש ראשונות:
חיך – חכמה:
חילי – אין סוף:
חיל – חכמה דאיהי יו"ד:
חירות – בינה:
חורין – חכמה ובינה:
חלב – שפע הנשפע מכתר, דרך החכמה אל הבינה:

חלה – מלכות:
חלום – המלכות מצד עצמה:
חלון – תפארת:
חלצים – יחוד התפארת עם המלכות, בין נצח והוד:
חם – מצד הגבורה:
חמדת הימים – היא השכינה:
חמה – תפארת:
חמשה – הרמז לתפארת, או מלכות:
חנון – בחסד, והעיקר בבינה. חסד במקומו, ובכתר, ובנצח ובהוד, ואלו הם:
כתר חסד עלאה, נצח הוד חסדי דוד:
חסיד – חכמה בחסד:
חסידה – בינה על חסד, או מלכות מצד חסד:
חפץ – מלכות מצד הת"ת בשפע הכתר:
חפשי – בינה:
חצות לילה – מלכות מצד הרחמים:
חצי – מצד המלכות שהיא מצה פרוסה:
חצים – מצד היסוד:
חצוצרות כסף – נצח והוד מצד החסד:
חצרות ה' – ז' מדות:
חק – יסוד:
חקה – מלכות:
חקות – כחות המלכות למטה:
חקר – מלכות:
חרב – גבורה, והעיקר כל יהו"ה, או מלכות:
חשך – במלכות ובגבורה ובכתר, ובחוץ:
חשמל – נצח הוד, וסוד יאהדונה"י:
חשקיהם – נצח הוד:
חתן – תפארת:

אות ט

טבור – מלכות מצד הבינה:
טבעת – מלכות החכמה, והעיקר סוד ס' סתומה, בינה שבחכמה:

טהרה – מצד החסד, או מצד הגבורה:
טוב – בחסד, או בכתר, או ביסוד:
טובה – מלכות:
טוב ירושלים – על מלכות מתפארת:
טחול – חצוני:
טחנות – נצח והוד. או כחות תחת המלכות. נקראים אישים:
טל – בתפארת, כללות יו"ד ה"א וא"ו:
טלית לבנה – תפארת מצד החסד. ויצדק במקומות רבים:
טנא – מלכות:
טפה – מלכות:
טפח – מלכות מצד חמשה הספירות:

אות י

יאור – יסוד:
יבק – גדולה גבורה תפארת, ג' קוין, קו דין, קו רחמים, קו חסד:
יבשה – מלכות:
יד – מלכות, או בינה. מצד הגבורה – היד החזקה. מצד התפארת – יד רמה. מצד החסד – יד הגדולה:
ידיעה – לשון חבור זכר ונקבה:
יהי – תפארת:
יובל – בינה:
יום – תפארת. ולפעמים במקומות אחרים, כגון חסד ובינה, והוא לפי הלווי:
יומם – חסד:
יונה – מלכות:
יוסף – יסוד:
יועץ – בינה:
יוצר בראשית – חכמה:
יותרת הכבד – אשת זונים:
יחוד – תלוי בתפארת ומלכות. ויתלוי אליהם כל המדות:
יכין – נצח:
ילדים – נצח והוד:
ים – בינה או חכמה:

ימים – ז' מדות. מקדם, באריך אנפין:
ימין – חסד. ולפעמים נצח, או חכמה:
יעקב – מלכות, ומלא בת"ת:
יפה נוף – תפארת, או יסוד:
יפה עינים – מלכות, מצד רוחצות בחלב:
יצחק – גבורה:
יראה – גבורה או בינה, או מלכות:
ירום – בינה מצד החכמה:
ירושלים – מלכות:
ירח – מלכות:
יריעה – תפארת:
ירכתי צפון – נצח והוא מצד הגבורה:
יש – חכמה בשתוף בינה:
ישועה – מצד החסד:
ישורון – ת"ת, כולל ימין ושמאל:
ישיבה של מעלה – בינה:
ישר – מלכות מתייחדת עם הת"ת:
ישני עפר – ג' אבות במלכות:
ישראל – תפארת מכריע בין חכמה ובינה:

אות יא

כבד – הזכר שבקליפה, יותרת הכבד לילית:
כבוד – השכינה שהיא ביחוד היסוד:
כבודי – בינה, והכל בסוד ל"ב נתיבות:
כבוש – תפארת:
כביר – גבורה:
כבר – כתר בינה ראשית:
כבשים – הז' מדות, או מצד הבינה, או החסד:
כבשן – מלכות אופה ומבשלת הזרע:
כד – יסוד:
כדה – מלכות:
כה – מלכות, או בינה:

כהן – חסד:
כובע ישועה – אין סוף, או תפארת, או מלכות:
כוס של ברכה – מלכות מצד חיילותיה:
כוס ישועות – בהתחברה אל הישועות:
כותל – תפארת עם המלכות על ידי היסוד:
כיור וכנו – נצח והוד:
כח – בינה מצד החכמה:
כי כל – יסוד:
כלה – מלכות, הכל מצד הבינה, ומצד החסד:
כליות – נצח והוד:
כנור – מלכות:
כנסת ישראל – מלכות:
כנפים – שם יהו"ה:
כנפי העין – נצח והוד:
כסא דין – מלכות:
כסא רחמים – תפארת:
כס – מלכות, כי יד על כס יה:
כסף – חסד:
כף זכות – חסד:
כף חובה – גבורה:
כפורים – בינה:
כפרת – יסוד:
כפות – יסוד:
כרובים – מטטרו"ן סנדלפו"ן, או נצח הוד, או ת"ת ומלכות:
כרם – מלכות:
כריעה – נצח והוד, או צדיק:
כתובים – מלכות, או חסד וגבורה:
כתית – יסוד:
כתף ימין – בינה:
כתף שמאל – מלכות:

אות יב

לב – מלכות:
לבונה – חכמה, או הוד:
לבנה – סטרא דמסאבא:
לבנה – מלכות:
לבנון – כתר:
להב – מלכות:
להט החרב – מלכות מצד מטטרו"ן:
לוחות – נצח והוד:
לוי – גבורה:
לויתן – תפארת יסוד:
לחם – מלכות:
לחם הפנים – יסוד:
לט – רצועה בישא:
לי – בינה:
ליש לישה – תפארת ומלכות:
לכה – בינה או מלכות:
למודי ה' – נצח והוד:
לפני או לפני – מלכות:
לשון – בינה, או יסוד, או מלכות:
לשכת הגזית – מלכות:

אות יג

מאד – ת"ת מצד הגבורה:
מאור גדול – תפארת:
מאור קטן – מלכות:
מאכל – השפע:
מארת – או הקדושה או הטומאה:
מבוע – כתר:
מגדל – בינה, או מלכות, או כתר:
מגן – מלכות:
מדון – דין. וכן מדין:

מדות יום – ת"ת:
מדת לילה – מלכות:
מדת הדין הקשה – גבורה:
מדת הדין הרפה – מלכות:
מה – חכמה, או ת"ת, או מלכות:
מח – חכמה:
מוט – תפארת עם יסוד:
מוסדי ארץ – צדיק וצדק:
מוסף – יסוד:
מועד – ו' קצוות:
מופלא – כתר:
מר – כתר:
מור – חסד:
מושיע – תפארת:
מושל – תפארת מצד היסוד:
מות – הרעה:
מזבח פנימי – בינה:
מזבח החיצון – מלכות:
מזוזות – נצח והוד:
מזוזה – מלכות מצד התפארת:
מזון – חסד:
מזל – כתר:
מזמור – חסד מלכות:
מזרח – חכמה, בינה, ת"ת:
מחזה – מלכות לבדה:
מחצית השקל – תפארת:
מחשבה – אין סוף, כתר, חכמה, בינה:
מחשוף הלבן – כתר, או תפארת:
מטה – מלכות:
מטה – תפארת, או בינה:
מטרה – מלכות:

מטרונא – בריאה, או מלכות:
מיטטרון – שכינה:
מי – בינה:
מים – חסד:
מילה – יסוד:
מכון – מלכות:
מכוסה – כתר:
מכפלה – מלכות, או בינה:
מכריע – תפארת, או צדיק:
מכתם – תפארת ויסוד:
מלא – שפע:
מלאך – מלכות, וכן מלאכה, וכן מלוכה, וכן מלון:
מלח – יסוד:
מלך – תפארת:
מלך שלמה – תפארת, או בינה או חכמה:
מלכי צדק – מלכות:
ממלכת כהנים – מלכות עם התפארת:
מנוחה – בינה:
מנורה – שכינה, וכן מנחה, וכן מספר:
מעון – כתר, חכמה, מלכות:
מעין – ג' ראשונות, וג' אחרונות:
מעייני הישועה – חכמה ובינה, חסד וגבורה:
מעל השמים – בינה:
מעמקים – חכמה, כתר:
מערב – מלכות:
מערכה – בינה, או מלכות. וכן מעשה:
מעשה מרכבה – מטטרו"ן:
מעשה בראשית – מלכות, וכן מעשר:
מצבה – מלכות עם הת"ת:
מצה – מלכות:
מצוה – מלכות:

מצווה – תפארת, יסוד:
מצולות ים – קליפה:
מקדש – תפארת ויסוד:
מקוה – מלכות ותפארת:
מקום – תפארת:
מקור – כתר:
מקל – תפארת:
מקלות – כחות הדין:
מקנה – מצד המלכות:
מקראי קדש – ג' אבות:
מראה – מלכות, בינה:
מרה – לילית הרשעה:
מרכבה – כל ד' ספירות נקראות מרכבה:
משבצות – נצח והוד:
משוש – תפארת:
משכון – מלכות:
משכיל – יסוד, בינה:
משכן – בינה מלכות:
משלם גמול – פחד:
משנה – מלכות:
משפט – תפארת:
משקוף – יסוד:
מתוק – מלכות מצד הגבורה:
מתן תורה – בינה:
מתנה טובה – מלכות:
מתנים – נצח הוד:

אות יד

נאה – מלכות:
נאמן – יסוד:
נבואה – מלכות:
נביאים – נצח והוד:

נגב – חסד מצד הגבורה:
נגון – בינה:
נגע קליפה:
נדיבים – ג' אבות:
נדר – בינה:
נהר – חכמה, בינה, ת"ת, יסוד:
נוגה – נצח:
נוה – מלכות:
נוזלים – ה' ספירות:
נועם – שפע המלכות:
נוצר – תפארת, וכן נורא:
נשא עון – יסוד:
נח – יסוד:
נחוח – השפע:
נחל – בינה יסוד:
נחלה – בינה:
נימא – יסוד, וכן נס:
נעל, ונער – מטטרו"ן:
נפש – מלכות:
נצב – היחוד למעלה מהיסוד:
נצנים – ג' אבות:
נקם – מלכות:
נר – מלכות:
נרד – יסוד:
נשיקה – היחוד:
נשא – תפארת, כתר:
נשמה – בינה:
נשר – מלכות:

אות טו

סבא דסבין – חכמה, כתר:
סבתא – בינה:

סבת הסבות – כתר:
סגולה – מלכות:
סדר זמנים – ת"ת, ומלכות:
סוד – צדיק:
סוכה – בינה, מלכות:
סוף – צדיק:
סוחרת – חכמה:
סייעתא – מלכות:
סרכא – קליפה:
סל – מלכות:
סלה – בינה, מלכות:
סליחה – תפארת:
סלם – צדיק, תפארת:
סלע – מלכות או בריאה:
סלת – מלכות:
סנדל – היא סנדלפו"ן:
סנהדרי גדולה – ת"ת: קטנה – מלכות:
סעודה – בינה, מלכות:
סער – דין:
ספירת העומר – מלכות:
ספר – תפארת, מלכות וצדיק:

אות טז

עב – חסד:
עבד – מלכות, או מטטרו"ן:
עבודה – מלכות:
עבודת הלוים – בינה ומלכות:
עגולה – בינה:
עגל – גבורה, מלכות:
עד – במ"י:
עדה – מלכות:
עדות – היחוד:

עדן – כתר:
עדנה – מלכות:
עובר על פשע – ת"ת, יסוד:
עולה – מלכות, ות"ת אצל הבינה:
עולם – תב"מ:
עומק – כל הספירות:
עומר – בינה:
עוף – יסוד, מטטרו"ן:
עופר – תפארת:
עושה פלא – תפארת:
עז – גבורה:
עוז – תפארת:
עין – תפארת, מלכות:
עיפתה – מלכות:
עיר – בינה, מלכות:
עירוב – תפארת:
על ה' – ג' ראשונות:
על שמים – גדולה, גבורה:
על כל מים – בינה:
עלת העלות – כתר:
עמוד – מלכות:
עמר – חסד:
ענבים – ו' קצוות:
ענג – כתר, תפארת, מלכות:
ענוה – תפארת בדעת:
עני – יסוד:
עניה – מלכות:
ענן – חסד:
ענף עץ עבות – ג' אבות:
עפר – מלכות:
עץ – תפארת:

ענב – דין:
עצה – מלכות:
עצם השמים – מלכות:
עצרת – מלכות:
עקב – מלכות:
עקדה – מלכות:
עקר – יסוד:
עקרת – מלכות:
ערב – גבורה, הוד:
ערבות – תפארת, או יסוד:
ערבי נחל – נצח והוד:
ערבית – מלכות:
ערוגה – מלכות:
ערפל – תפארת ומלכות:
ערש – מלכות:
עשב – תפארת:
עשה פרי – תפארת:
עשן – ההתעוררות:
עשייה – תפארת:
עשר עשור – מלכות:
עשרון – כל הספירות במלכות:
עת – מלכות:
עתיקא – כתר, חכמה:
עתר – כתר:

אות יז

פאר – בינה:
פה – מלכות, או גדולה גבורה:
פוקד עון – פחד, גבורה:
פטר רחם – מלכות:
פלא – כתר, חכמה:
פלג – בינה, מלכות:

פנים – תפארת:
פסק – מלכות:
פקודה – מלכות:
פקודים – נצח והוד:
פקידה – מלכות:
פרה – בינה, מלכות:
פרט – תפארת:
פרי עץ – מלכות:
פריעה – יסוד, או מלכות:
פרוכת – מלכות:
פרנס – בינה, מלכות:
פשוטה – חסד:
פתח – מלכות:

אות יח

צבא – נצח והוד:
צבי – יסוד:
צביה – מלכות:
צדיק – יסוד:
צדק – מלכות:
צדקה – בינה, ת"ת, מלכות:
צואר – תפארת:
צור – בינה, גבורה, מלכות:
צורך העולם – מלכות:
צורת זכר – תפארת:
צחצחות – בינה:
ציון – יסוד מלכות:
ציץ – בינה:
ציצת – שכינה:
ציקי קדרה – מלכות:
צללי ערב – צלמות, קליפה:
צלע – מלכות:

צלם המשכן – מטטרו"ן:
צנתרות הזהב – חכמה בינה:
צעקה – בינה:
צפון – גבורה:
צפור – מלכות:
צרור החיים – בינה, תפארת, מלכות:
צריכא – מלכות:

אות יט

קבלה – מלכות:
קדוש – כתר, תפארת, יסוד:
קדושה – מלכות:
קדם – כתר, חכמה:
קדש – מבינה ולמעלה:
קו – תפארת:
קול – תפארת:
קולא – מלכות:
קומץ – חכמה:
קוץ – יסוד:
קור: חום: קיץ: חורף – הד' רוחות:
קשיא – מלכות:
קטרת – כמו קשר:
קיבה – קליפה:
קיים – תפארת:
קולמוס – תפארת:
קן – מלכות, או מטטרו"ן:
קנה – דעת:
קפיצה – מלכות:
קץ – יסוד:
קרבים – החיות:
קרבן – מלכות:
קרוב – יסוד:

קריה – מלכות:
קרן – תפארת ומלכות:
קרסולים – נצח והוד:
קרקבן – כמו אסטומכא:
קרקע – מלכות:
קשר – ג' אבות:
קשת – יסוד:

אות כ

ראיה – חכמה, חסד, בינה, גבורה:
ראש – כתר, חסד, תפארת, יסוד, מלכות:
ראשית – חכמה, מלכות:
רב – חכמה, תפארת:
רבוע – בינה:
רבים – ג' אבות:
רובע – יסוד:
רביעית – מלכות:
רבקה – מלכות:
רגלים – מלכות:
רהטים – נצח והוד:
רוב – יסוד:
רוח – תפארת, מלכות:
רוחב – מלכות:
רוכב שמים – בינה:
רוכל – יסוד:
רום – תפארת:
רום – כתר:
רום שמים – חכמה:
רומח – תפארת:
רועה – תפארת:
רחובות – בינה:
רחום – תפארת:

רחוק – חכמה:
רחל – מלכות:
רחמים – תפארת:
ריב – מלכות:
ריח – מלכות:
רם – בינה:
רמונים – נצח והוד:
רנה – יסוד:
רננים – נצח והוד. חכמה ובינה:
רעמים – גבורה:
רעש – מלכות:
רצון – כתר:
רקיע – תפארת, בינה:
רשות – מלכות:

אות כא

שאגה – חסד:
שאלה – מלכות:
שאר – מלכות:
שבועה – בינה, יסוד, מלכות:
שבע – יסוד:
שבע שבתות – בינה, וכן ז' ימים:
שבכות – חכמה ובינה:
שבת – מלכות בעת היחוד:
שדה – מלכות:
שדרת הלולב – יסוד:
שה – חסד:
שוטר – תפארת:
שוכן – תפארת:
שלחן – מלכות:
שולט – תפארת:
שועה – מלכות:

שופט – תפארת:
שופר – תפארת:
שופר גדול – בינה:
שוקים – נצח והוד:
שוד – גבורה:
שושן – נצח או הוד:
שושנה – מלכות:
שחקים – נצח והוד:
שחר – נצח:
שטנה – קליפה:
שיבה – כתר:
שיח – יסוד:
שיטה – מלכות:
שיר – חכמה, מלכות:
שכחה – קליפה:
שכל – כתר, חכמה, יסוד, מלכות:
שכן – יסוד:
שלג – ת"ת, וכן שלהבת:
שלום – תפארת:
שלם – מלכות:
שלמים – ת"ת עם מלכות:
שָׁם שֵׁם שמור שמיטה – מלכות:
שממה – בינה:
שמים – תפארת:
שמימה שמיני – מלכות:
שמיעה – גבורה:
שמירה – מלכות:
שמן – השפע:
שמע: שמעתתא – מלכות:
שמש – תפארת:
שנה – מלכות:

שנוי – מלכות במטטרון:
שעור – נשמת האצילות:
שעורה – מלכות:
שועלים – קליפה:
שער – מלכות:
שערים – ו' קצוות:
שעטנז – קליפה:
שפה – מלכות:
שק – קליפה:
שקל – תפארת:
שקר – דין:
שקתות – נצח והוד:
שר – מלכות מטטרו"ן:
שרה – מלכות:
שרים – חכמה בינה:
שרב – מלכות:
שרפים – נצח והוד:
שש משזר – הכללות:
ששון – יסוד:
ששת ימים – תפארת:

אות כב

תאוה – מלכות:
תאומים – נצח והוד:
תבואה – מלכות:
תבונה תהו – בינה:
תהלה – כתר, חכמה, בינה, מלכות:
תוך – תפארת:
תולעת תוספתא תור – מלכות:
תורה – חכמה, בינה, ת"ת מלכות:
תחום תחינה תיבה – מלכות:
תיומת – תפארת:

תיקו תכלת – מלכות:
תל – יסוד:
תם תמונה – מלכות:
תמורה – ביצירה:
תמים תמנתה – מלכות:
תמר – תפארת מלכות:
תנאים – נצח הוד יסוד:
תינוק תנין – תפארת:
תנינים הגדולים – ג' אבות:
תעודה – בינה:
תפוחים – נצח והוד:
תפלה תקות חוט השני – מלכות:
תקיעה – ימין:
תרועה – שמאל:
תקיף – חסד:
תרומה – מלכות:
תרשיש – חסד חסדים גבורה גבורות:
תשובה – בינה:
יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו:
ותשלם מלאכת שמים זו ביום ד' בזב"ד טוב א"ב הרחמן ירבה להשיב אפו וארמון ישב על משפטו:

נספח: הקדמות

פרק א

עמוד השער

ספר

אור נערב

מהרב המקובל האלדי כמוהר"ר **משה קורדואירו ז"ל**

מתוק לנפש ומרפא לעצם מהדעות הזרות המתוארות למתרחקים מחכמת האמתי זה השער לה' לזכות אח"כ לכספ' אור יקר הוא המאור הגדול בפי' הזוהר:

והחלק הששי מהחבור הזה הוא קצור משובח ומפואר מההקדמות שבאר הרב זצ"ל בארוכה בימי בבחרותו בספר **פרדס רמונים** שלו:

פרק ב

הקדמת ר' משה באסולה

אמר הצעיר משה בסולה

עלי לשבח אל החכם כמהר' גדליה בן הרב המחבר זצ"ל כי שמר ברית אחים ואהבתו הקדומה בארץ הצבי תוב"ב עקד שהביאני אל הדר תורתו והעמידני על ימינו לעזרו לסמכו ולתמכו להרים מכשול מדרך הספר הנכבד הלז

והחוט המשולש עמנו ה"ה הישיש ונעלה רבי ישראל עושה חיל ברב עוז ותעצומות במלאכת הדפוס לשם שמים ובאמונה באופן כי בטחנו בחסד אל יהיה מוגה כהלכתו כפי' סדר עבודת יום הכפורים וכל שלו ושחיתה לא ישתכח ביה.

וליודעים ינעם ועליהם תבא ברכת שמים מעל:

ואלה הדברים אשר דבר משה בסולה בראותו החבור ומעלתו ואת יקר תפארת גדולתו:

כל ישראל יש להם חלק בעולם הנשמות החשובות חצובות מתחת כסא עושה ארץ בכחו ובתבונתו נטה שמים. וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלדים את בני ישראל לטהר רעיונים ולשית בטחות חכמה לאור באור החיים ונעלמה מעיני כל חי. עד עת בא החכם בנו יצ"ו והוציא חמה ממקומה להאיר לארץ ולדרים באור חברוהו שרים. קראוהו נדיבי העם טעמו וראו מתקו וערכו. וכל איש ישאנו בחשקו בחיקו:

וזה חלקי מכל עמלי. להביא תשורת שירת מהללי.

לכו נא זמירי רנני ושירי
להלל לפאר לעושה מאורים:
ונטע בחכמה שלחיו **בפרדס**
והאיר **באור** זה למרפא בשרים:
מתוקן ויפה כשוהם וישפה
ונערב לכל פה בצוף ה-דבורים:
והיה במטמון ונסתר להמון:
בארץ צבי היא בחדרי חדרים:
עדי קם **גדליה** ואמר יהי אור
כחום צח עלי אור וגלה סתרים:
עודני אל לבי מדבר. ואוסיף לחבר:
קחה דוד אור נערב כמוצא שלל רב:

לאיש גדל ורב כאריה ברחובות:
ובו תמצא סודות מדובר נכבדות:
במסבת מדות ותקון מחשבות:
וסוד כתר עליון וחכמה רום חביון:
ובינה באפריון רחוקות וקרובות:
גדולה בימינא גבורה בה דינא:
כהר מור ולבונה וחומות נשגבות:
ומדת תפארת באמצע נקשרת:
ונצח אוגרת לשובב בנתיבות:
והוד ויסוד גילה למלכות הכלה:
וחוזרות חלילה ועל מלאת יושבות:
בתוכו כל עושר ובו כושר יושר:
למספר העשר בריאות גם טובות:

פרק ג

הקדמת ר' גדליה קורדואירו

אמר הצעיר גדליה בן לא"א כמהור"ר משה קורדואירו זצ"ל
מאז הפלא ה' חסיד לו זאת הקדוש אבא מרי והקריב אליו להגדיל תורה להפליא תושיה בחכמת הרזים ראינו צדקתו עומדת לעד להלהיב לבות המעיינים ונפקחו עיניהם בהקדמותיו האלהיות לא זזו מחבתן עד שזכו לנעור כפיהם מתמוך בחכמות המחקריות אשר דרכם חשך וחלקלקות וצדיקים ישמחו יעלצו בחכמת האמת להתהלך לפני אלדים באור החיים:
ומעתה הקונטריס הזה שהוא סלת נקיה מנופה בנפת הרב אבא מרי בעצמו ובכבודו בקצור ההקדמות שנתבארו בארוכה בספר **פרדס רמונים** אשר לו ועם פרקים נוספים בתחלתו להבין ולהורות תועלת החכמה והכרח למודה ראיתי היותו מצוי ביד רבים נכבדי ארץ בשגם יודע אני כי לא עשה לו הרב מהדורא מספקת כאשר היה עם לבבו ויראתי פן יקרהו כמקרה פירוש תפלת ר"ה כי גונב מעמדי ומי שהדפיסו בלי רשותי לא ירד לסוף דעת הרב המחבר ולא די שלא תקן מה שנמצא בגנבתו מטעות סופר אלא שהשמיט וגרע ואני מובטח ברחמי שמים שאזכה לתקן המעוות ב"ה.
והואיל ואתא לידן נימא ביה מלתא כי אחרי שהרב אבא מרי ז"ל הסביר פנים שלא נאמר בברכת קדושת ה' של ימים נוראים רק ג' ובכן כדעת החכם החסיד אחי אמי הרשב"א

הלוי זצ"ל הכריע אחר כך לומר ג"כ ובכן יתקדש וכו' כפי הנוסח המפורסם שכן מצא לו סמוכות במאמר מהזוהר וגם זה מן ההשמטות שראוי להגיה בפירוש התפלה הנז'.
וכאשר חשקה נפשי להתחיל בהגהת הקונטרס המעולה הזה ומצאתי את החכם השלם הרמ"ע מפאנו נר"ו בכל בית אבי נאמן הוא אשר אהב לכתוב לו רובי תורותיו בהם דבק מאד לאהבה וכבר קדם וזכה בו להגיהו ולהעמידו על מכונו מסכים בכל חלקיו עם מה שנתברר לו מכוונת הרב בשאר החבורים הנחמדים מזהב ומפז רב וכמשפט הזה עשה והצליח ג"כ לביאור **סדר עבודת יום הכפורים** אשר פירש הרב בדרכי הסוד
ואחזה אנכי אשית לבי לכל פרטי התקונים והנאוני קורא אני עליהם שפתים ישק משיב דברים נצוחים לכן שמח לבי ויגל כבודי והסכמתי לזכות בהם את הרבים והיה ראשיתנו מצער אולי יחנן ה' ואחריתנו ישגא מרד על דבר כבוד שמו ויהי נועם ה' אלדינו עלינו.
אכי"ר:

פרק ד

הקדמת המגיה

אמר המגיה
מחנה אלקים זה דור דורשיו ישמח בעושיו כמחולת מחנים. ראו עינינו כן תמהו עולים מן הארץ לנטוע שמים וכצאת השמש בצהרים אור נגה עליהם. פתח דבריהם יאיר ויזהיר מחזה שדי להקדש למדי אל גנזי רזי תורה ערוכה ושמורה ממעונות אריות מהררי נמרים מעולפת ספירים
במסתרים מפני גוה כל היום דוה מזבח רשעים תועבה. ואף גם זאת מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. כי ישרים דרכי ה'. ישפוט עניי עם ישפות שלום. וכי ידבר חילים יגבר. אל עמו ואל חסידיו.
הלא חכמה תקרא לשרידי במספר שמות לשמור מזמות תעלומו' חכמה. רוממות אל בגרונם שובע שמחות נעימות בימינם. וידרכו לשונם עט סופר מהיר. דגמיר וסביר מבין פתאים העם נדהם ההולכים בחשך צרוף בכור עוני ורוב עבודה אחוז בחבלי בוז הוללות ושכלות בגלות החל הזה כרום זלות לבני אדם נבער מדעת מעת לטעת עץ החיים בתוך הגן.
כי מדברי נרגן מראשית דגן יצא חוח בין אחים הפריא וחטאת קסם מרי כעת במרום תמריא יודע ה' ימי תמימים ודרך צדיקים מקים מעפר ארץ וים רחוקים כל הנפש לבית יעקב והמה מחושקים שוקקים לשמוע את דבר ה' והדברים עתיקים. ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים כי מראש צורים אראנו וממצדיקי הרבים אשורנו. הוצק חן

בשפתותם שושנים מימיהם נאמנים ממעין גנים באר מים חיים. וכיונים אל ארובותיהם שתו בשמים פיהם קוראים אל ה' והוא יענם זה יאמר לה' אני ענני במרחב כי לא שכב לבי בלילה אף רוחי בקרבי וזה יכתוב ידו לה' ממה שקדמהו סיני ועל עורות גדיי עזים שמו אותותם אשר כתבו להורותם לדורותם ברית עולם.

וגבוה ממרחק חקה חקק וחלק מחכמתו ליראיו יאירו ברקיו משפטיו וחקיו לפקוח עינים עורות שמימיהם לא ראו מאורות לסמוך נופלים ותעלולי' תעו כמדבר מאנוש נעו החרשים שמעו והפסחים ירוצו ולא ייגעו והעורי' הביטו לראות במראות הצובאו' נמושות ולקוטו' עם ראשי המטו' הנה וילדיהון כעם ככהן כמוחזק כראוי הכל צפוי והרשות נתונה לראש פנה לכו נא הגברי' עשות ספרים מספרים כבוד אל לבית ישראל כי כל העדה באהבה יונק עם איש שיבה והאספסוף התאוו תאוה לתורה ולתעודה גמול ידו הדה:

ואשמע אחרי כרוזא קרי הלא תענה אכשור דרי כי לא כחדת אמרי מארי דורא נורא עלילא בחשוכא ונהורא עמיה שרא. אספרא אל חק עצות מרחוק הן הן כבשי דרחמנא מעונה אלקי קדם סלה למה זה תשאל והוא פלא. ה' צבאות עץ ומי יפר אגידה ואדברה עצמו מספר. כי לבעבור נסות אותנו מלאכיו יצוה לנו בשמים ממעל ועל הארץ מתחת המתקדשים והמטהרי' להבין נמהרים ולזכות את הרבים בדברי' שהן כבשונו של עולם להביא במשפט על כל נעלם שכך עלה במחשבה ונודע לכל זמן ועת לכל חפץ בכל תושיה יתגלע. והמשכיל להיטיב שתיקותיה מסתייה ידום לה' משגאת אריה. ישום וישאף ולבבו יבין דלאו כל אפייא שוין והאלקים עשה. רם ונשא שפל ואפל העקר והטפל שייראו מלפניו כי מם וסמך שבלוחות אבניו עדין תלויים ועומדי'. מתרים ומעידים בנס וקצף לבלע ולהשחית המשתמשים בתגא שלא לשמה בסם המות לעוברי רצונה לפיד בוז לעשתות שאנן תחת כל עץ רענן

וסם חיים הם למוצאיהם על כל מוצא פי ה' הנותן ליראיו נס להסנוסס מפני קושט סלה: הירא את דבר ה' כל שכן שיוסיף אהבה אימה ויראה וענוה ידאג מחטאתיו ויצר לו שמא יוסיף על חטאתו פשע לשגות מאמרי דעת אלקים קדושים פן ישים אשם נפשו אחת דתו וחבל נחלתו להפשט ונתוח וכליל לאשים. יחזק במוסר לאסור אסר על מה שלא שמע מרבותיו פלס מעגלותיו וארשת שפתיו כי יפול הנופל ומי יקימנו ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר אשר חלק לנסות בם אוילים מדרך עשאם.

איכה יועם להם לבדם נר מצוה ותורה אור אשר תאור הצבועי' הללו כי כחציר מהרה ימלו בשגגת למוד עולה זדון שאול ואבדון חמת תנינים וראש פתנים ובאחת יבערו

ויכסלו אחרי ההבל ויהבלו להוציא משפט מעוקל ולהביא לידי מעשה מקולקל. סורו נא מעל אהלי איש נרדם עיר פרא אדם כסיל ובער רעהו ביער מאיש שוגה ומפתי.
הלא אמרתי אליכם איתם ונקיתי. כי יהיה חובש משתמש בבת קול מתעשר ואין כל מתנשא לאמר גמרא גמור ואם איש עני הוא בעבוטו שוכב ורוכב על חמור מתפאר בחכמה הנעלמה ושאונה ועלז בה וכל רוח אין בקרבו. והחי יתן אל לבו כי בתחבולות נעשה מלחמה בקל וחומר וגזרה שוה בחבילו' של משנה ממדבר מתנה. ומי גבר יחיה אם יהיה כסוס כפרד אין הבין חקי האלקי' עשין ולאוין מגיד דבריו בשמרם עקב רב להשלמת מצותן מן המובחר.
מחר יעשה ה' צדקות פרזונו למשרתיו עושי רצונו על כל כבוד חופה יפרוס מפה לסעודת לויתן בחצר גינת ביתן וכל אחד נכוה מחוי קידה מזמור לתודה על זכות חברו בהלו נרו תוכו כברו כאשר הוא שם. ושמחת עולם על ראשם איש יחד פני רעהו. כל פעל ה' למענהו יחלצהו ויכבדהו יפיץ ענן אורו לראש צדיקי של עלם ועליו יציץ נזרו:
זאת העצה היעוצה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו נחת רוח לעני ונכה רוח וחרד על דברו אל יתהלל ביום מחר כי שכר מצוה מצוה אוה למושב לו. עד שיפוח היום. יצא אדם לפעלו ונרצה לו פריו בעתו זה סבתו הבית מעט כי היה דבר המלך נחוץ הכן בחוץ תליך וקשתך ועשית כל מלאכתך במקרא משנה וגמרא. ועתדה לך בשדה תפוחים ערימה של מעשים טובי. אחר ובנית ביתך בית ועד לחכמים. אם שלמים וכן רבים. יושבים על מדין בקדושה ומקבלין דין מן דין בלחישה מעוטרים בתפיליהם וגדילי' יעשו להם להתעטף באימתה ופחד. ומתבודדים כשרפים עומדים כשבת אחים גם יחד. ואם חי ה' יאמרו מפני נשר קלו מאריות גברו וקול כנפי החיות משיקות ברוך כבוד ה' אוהב צדקות והדברי' שמחים כנתינתן מסיני מלפני ה' מלפני אדון כל הארץ:
שמעוני אחי ועמי ולאומי אלי האזיני. הבינו פתאים רוזנים הקשיבו הזהרו בדבריכם ויהי אלקים עמכם. ואם ת"ח במחזה כאילים מנגחים מנצחים זה את זה. לא לכם ולנו לאמר זכור ושמור שמועה זו נאה ושמועה זו אינה נאה. הלא לאלקים פתרונים האמונים עלי פשר דבר לא לזרות ולא להבר. הלא צבא לאנוש עלי ארץ ועדות ה' נאמנה נודעת לאזן שמעת. היושבת בגנים חברים מקשיבים בקרב חכמים תלין:
אם רוח המושל לכל כושל והמה מתנבאים יקימון מלי בקמים עלי הגם שאול בנביאים. זאת תענה ומי אביהם. אחר כוונת הלב הן הם הדברים. ואני בתומי למשופטי אתחנן. ידין את כל דברי האגרת הזאת לכף זכות במהות ואיכות. אם לא מדאגה מדבר נפשי שמתני מזכיר ומזהיר. משכילי עמי נדיב. חביב אדם שנברא בצלם אלם צדק ידבר

משרים ישפוט. כי לא גבה לבי כל חושי בי ולא רמו עיני מפני אלקים זה סיני. ולא הלכתי בגדולות ובנפלאות. את המלך ה' צבאות. כי ראתה שפחה וצדקה ממני. ונקלותי עוד מזאת ושפלתי מארץ אדבר לכבוד אלקינו שוכן בציון. והוא רחום יכפר עון: